

# EnT Digest

ฉบับที่ 5 เดือนกรกฎาคม 2561



Srinakharinwirot University  
[www.engagementthailand.org](http://www.engagementthailand.org)

# EnT Digest

ฉบับที่ 5 เดือนกรกฎาคม 2561

ผู้จัดทำ

จัดทำโดย

บรรณาธิการบริหาร :

กองบรรณาธิการ :

ขอขอบพระคุณ :

ลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจต่อสังคม ไม่เพียงแต่ในด้านการจัดการศึกษาเพียงเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งมั่นต่อพันธกิจการเป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม ตลอดจนการบริการวิชาการแก่สังคม การสืบสาน และเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ในการผลักดันพันธกิจดังกล่าว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจึงร่วมกับเครือข่าย Engagement Thailand ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการส่งเสริมพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมของประเทศไทย ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การบูรณาการกับพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย การพัฒนาอาจารย์และ

ปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2560

จัดพิมพ์จำนวน 1,800 เล่ม

“

“ผมภูมิใจที่มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒเป็น  
มหาวิทยาลัยรับใช้สังคม  
เราจะดำรงคุณค่านี้ตลอดไป”

”

# EnT Digest



รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล  
อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



กระผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งในการที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสัมมนาวิชาการ The 5<sup>th</sup> Engagement Thailand Annual Conference หรือ *พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม ครั้งที่ 5* ในหัวข้อ *แนวทางใหม่สำหรับการสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม*

ด้วยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีพันธกิจต่อสังคม ไม่เพียงแต่ในด้านการจัดการศึกษาเพียงเท่านั้น แต่ยังมุ่งมั่นต่อพันธกิจการเป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม ตลอดจนการบริการวิชาการแก่สังคม การสืบสาน และเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ในการผลักดันพันธกิจดังกล่าว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจึงร่วมกับเครือข่าย Engagement Thailand ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการส่งเสริมพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมของประเทศไทย ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การบูรณาการกับพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย การพัฒนาอาจารย์และนักวิจัย การเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา ตลอดจนการสร้างความร่วมมืออย่างยั่งยืนกับภาคชุมชน ภาคประชาคม ภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรม

งานประชุมสัมมนาวิชาการประจำปี *พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม ครั้งที่ 5* นี้ เป็นหนึ่งในกิจกรรมส่งเสริมแนวคิดมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม โดยมหาวิทยาลัยได้รับเกียรติจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีชื่อเสียงระดับชาติหลายท่าน ในการให้มุมมองและถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อร่วมกันสร้างแนวทางลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน รวมถึงการเรียนรู้กรณีศึกษาจากผู้ทำงานรับใช้สังคมจากหลายหน่วยงานทั่วประเทศ อันเป็นโอกาสอันดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปฏิบัติงานด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคม

ในโอกาสนี้ กระผมจึงมีความยินดีและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ทุกท่านจะได้รับแนวคิด มุมมอง และแรงบันดาลใจ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมและร่วมสร้างเสริมสังคมไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล  
อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

# EnT Digest



รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล  
อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารจากศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

ผมในฐานะประธาน Engagement Thailand รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งและขอขอบคุณที่มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒเป็นเจ้าภาพจัดงานประชุมสัมมนาวิชาการ The 5th Engagement Thailand Annual Conference หรือ พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม ครั้งที่ 5 ในหัวข้อ แนวทางใหม่สำหรับการสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ในครั้งนี้

แต่เดิมนั้น การทำงานกับสังคมของมหาวิทยาลัย อยู่ในรูปแบบของงานบริการวิชาการและงานอาสาสมัคร เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม รูปแบบการดำเนินการเดิมนั้น มหาวิทยาลัยยังขาดการทำงานร่วมกับภาคีในพื้นที่ในลักษณะเชิงสถาบันที่เป็นหุ้นส่วนระยะยาว รวมถึงการที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริงของชุมชนในพื้นที่ เครือข่ายมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงระหว่างภารกิจหลักทุกภารกิจของมหาวิทยาลัย อาทิ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้าด้วยกัน และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งในระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกันเอง และระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย

เครือข่ายมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม หรือ Engagement Thailand จึงริเริ่มขึ้น โดยมีคณะกรรมการและผู้แทนจากหลากหลายสถาบัน เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงานวิชาการเพื่อสังคม การพัฒนาระบบบริหารจัดการ และเป็นจุดประสานความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยที่สนใจพันธกิจเพื่อสังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ งานสัมมนาทางวิชาการในวันนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งเครือข่ายมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมจัดขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และเพื่อให้เกิดการยกระดับงานวิชาการจากผลงานเพื่อสังคม โดยมหาวิทยาลัยในเครือข่ายมหาวิทยาลัยเพื่อสังคมจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพทุกปี

ผมหวังว่างานสัมมนาวิชาการนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่มหาวิทยาลัยและสังคม ทั้งในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต การพัฒนากำลังคน การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

**Social Impact Creation: กรณีศึกษาสร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคมโดยมหาวิทยาลัย**

- พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตกับสังคม สู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน กรณีหมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรีย์ ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต  
*อาจารย์กิตติศักดิ์ จิตต์เกื้อ และคณะ.....*
- เทคโนโลยีก๊าซชีววมวล: พลังงานสร้างสรรค์ชุมชนอย่างยั่งยืน เทคโนโลยีที่เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน  
*อาจารย์สมบูรณ์ ประสงค์จันทร์ และคณะ.....*
- การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน โดยจิตอาสาหมोजิว  
*อาจารย์ ดร.ศศินันท์ วาสิน.....*
- โครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกกลุ่มในชุมชนเขตอำเภอองครักษ์อย่างมีส่วนร่วม: การพัฒนาแกนนำเพื่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและการดูแลจัดการโรคเรื้อรัง  
*เรืออากาศเอกหญิงจิรวรรณ อินคัม.....*
- โครงการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของชุมชนให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน: ศึกษาความสมมูลรวม อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก  
*อาจารย์ ดร.สมปรารถนา วงศ์บุญหนัก .....*
- กลุ่มแกนนำสามวัย: แกนนำสร้างสุขบ้านท่าช้าง  
*อาจารย์ ดร.จิตรา ดุษฎีไมธา และคณะ.....*

**Social Inequality Reduction: กรณีศึกษาช่วยลดความเหลื่อมล้ำแก่สังคมโดยมหาวิทยาลัย**

- เศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการทำงานร่วมกับวิถีชุมชน  
*รองศาสตราจารย์ ดร.อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม.....*
- โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติให้แก่คนไทยพลัดถิ่น  
*อาจารย์ ดร.วิศรุต สำลีอ่อน.....*
- การวิจัยและพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่สูง โครงการนาร่องภายใต้ยุทธศาสตร์ โครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ ในเขตพื้นที่สูงทั้งระบบ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้วยพหุวิทยาการ  
*อาจารย์ ดร.สุภัทร ชูประดิษฐ์ .....*
- กายภาพบำบัดชุมชน: การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง  
*ดร.วรชาติ เฉิดชมจันทร์.....*



- โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและวิสาหกิจชุมชน  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันท์ ประเสริฐศรี.....
- “สภาผู้นำชุมชน สภาแห่งการพัฒนา” สภาของการเมืองภาคพลเมืองเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและจัดการตนเองอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านดงสระแก้ว ตำบลไผ่ล้อม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์  
อาจารย์ประพันธ์ แจ่มเอี่ยม และ อาจารย์สุรีย์พร เพ็งเลีย.....

### นิทรรศการพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม

- การเปรียบเทียบโครงการพลิกกล้วยและเครื่องทุ่นแรงเพื่อพลิกกล้วยในโดมพาราโบล่า  
ดร.ศิวลาภ สุขไพบุลย์วัฒน์.....
- แหล่งการเรียนรู้สู่บูรณาการความพอเพียงแบบยั่งยืนของชุมชน  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภนันท์ ร่มประเสริฐ.....
- การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องสุขภาพหนึ่งเดียว ให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและอาสาปศุสัตว์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นายสัตวแพทย์ศิระพงษ์ สังข์ประดิษฐ์.....
- การติดตามและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่ดินของชุมชนท้องถิ่น  
ดร.พลภัทร เหมวรรณ.....
- โครงการอบรมให้ความรู้ด้านการทำหัตถการดูแลแผลและฝีกผ่าตัดแก่บุคลากรทางการแพทย์เพื่อสร้างเสริมความปลอดภัยในการดูแลรักษาประชาชน โดยใช้อุปกรณ์จากยางพาราธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศไทยใต้ “ประเทศไทย 4.0”  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิงจรินทร์ ลิขิตวรธรรม.....
- การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงใจ จงธนากร.....
- โครงการเครือข่ายศิลปะทัศนศิลป์เพื่อชุมชน: ปฏิบัติการ WORKSHOP เรื่องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมกับคลองแสนแสบ ถนนอโศกมนตรี โรงเรียนวัดสันตยาราม จังหวัดนครนายก และโรงเรียนสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เพื่อพัฒนาสุนทรียะ  
รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง.....
- โครงการสวนสมุนไพรคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา วรรัตน์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.วพรรณ ลิทธิถาวร.....
- โครงการประวัติศาสตร์อาสาสมัครชุมชน ปีที่ 1-3  
อาจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง.....



# Social Impact Creation :



# Ent Digest

กรณีศึกษา  
สร้างผลกระทบที่ดีต่อสังคม  
โดยมหาวิทยาลัย

พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตกับสังคม  
สู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน  
กรณีหมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรี ตำบลศรีสุนทร  
อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

Phuket Rajabhat University Engagement,  
Toward Sustainable Community Development  
Case Study: Organic Mushroom Village,  
Srisuthon Tambon, Thalang District, Phuket



พรหมเงิน<sup>1</sup>, แสงระวี ณ พัทลุง<sup>2</sup>, อนิตทยา กังแฮ<sup>3</sup>,  
 ฤทธรมรณ ปลัดสงคราม<sup>4</sup>, จิตติพงษ์ สังข์ทอง<sup>5</sup>, และ พพล รงค์กุล<sup>6</sup>

## 1. ที่มาและความสำคัญ

ปัจจุบันพบว่าหลายประเทศหันมาให้ความสนใจและร่วมมือกันในการวิจัย ค้นคว้า ทดลอง คัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์เห็ดให้มีจำนวนมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาเทคนิควิธีการเพาะเลี้ยง ขยายพันธุ์ เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภค ขณะที่ประเทศไทยนั้น เหมาะต่อการเพาะเห็ดอย่างมาก เนื่องจากมีวัสดุเหลือใช้จากพืชเศรษฐกิจ สามารถนำมาดัดแปลงเพาะเห็ดได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเห็ดเกือบทุกชนิด อีกทั้งกรรมวิธีการเพาะก็สามารถทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยากต่อการปฏิบัติ ใช้ระยะเวลาสั้นและสามารถเพาะได้ตลอดทั้งปี (เต็มพงษ์ แสงปรกรณ์กิจ, 2556)

<sup>1</sup> สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

<sup>2</sup> สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

<sup>3</sup> สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

<sup>4</sup> สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

<sup>5</sup> สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

<sup>6</sup> คลินิกเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

จากการค้นคว้าเกี่ยวกับคุณค่าทางอาหารของเห็ดหลายชนิด พบว่าเห็ดนางฟ้าภูฐาน เป็นเห็ดที่นิยมบริโภค มีประโยชน์ต่อร่างกาย ด้านสารอาหารและสรรพคุณทางยา (ดำเกิง ป้องพาล, 2545) มีคุณค่าทางโภชนาการสูง โดยมีโปรตีนประมาณ 2-4 เปอร์เซ็นต์ โยอาหาร ประมาณ 0.5-1 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ยังมีวิตามินต่าง ๆ เช่น วิตามินซี วิตามินเอ (นุติ เปาทอง, 2544) รวมถึงข้อมูลจากกองวิจัยโรคพืช กรมวิชาการเกษตร ได้นำเห็ดนางฟ้ามาทดลองเพาะพบว่า เจริญเติบโตได้ดีสามารถเพาะได้ง่าย และให้ผลผลิตเร็ว ประกอบกับเห็ดนางฟ้าเป็นเห็ดที่มีขนาดของดอกปานกลาง เนื้อแน่น รสชาติดี อร่อย มีคุณค่าทางอาหารสูง มีไขมันต่ำ ปลอดภัยจากสารพิษ สารอาหารที่พบในเห็ดย้อมพิษจนได้ว่าเห็ดเป็นอาหารที่มีคุณค่าเทียบเท่าเนื้อสัตว์จริง นอกจากนี้สรรพคุณอื่น ๆ ของเห็ด มีคุณค่าทางอาหารทดแทนเนื้อสัตว์ โดยจะไม่มีสารคอเลสเตอรอลที่เป็นอันตรายต่อระบบไหลเวียนโลหิต ประกอบกับเห็ดมีปริมาณธาตุโซเดียมค่อนข้างต่ำ จึงจัดเป็นอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่เป็นโรคตับ โรคไตโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง

จากคุณประโยชน์ของเห็ดข้างต้น กลุ่มชุมชนบ้านลิพอน หัวหาร-บ่อแร่ ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ราว 30ครัวเรือน จึงเห็นความสำคัญและได้ร่วมกันรวมกลุ่มฯ เพื่อสร้างรายได้จากอาชีพเพาะเห็ดจำหน่ายขึ้น โดยเล็งเห็นว่า นอกจากประโยชน์และคุณค่าของเห็ดแล้ว กิจกรรมเพาะเห็ดขายสามารถนำมาซึ่งความรัก ความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในทางอ้อมแก่ชุมชนได้ โดยก่อนหน้านี

สภาพแวดล้อมรอบข้างของชุมชนในหมู่บ้านได้ปรับเปลี่ยนกลายเป็นชุมชนเมือง การพบปะระหว่างคนในละแวกเดียวกันค่อนข้างน้อย การช่วยเหลือเกื้อกูล ความมีน้ำใจระหว่างกัน และกันลดลง ในอีกด้านหนึ่งที่สำคัญคือ ราคาขายปลีกของเห็ดนางฟ้าสด ค่อนข้างสูงที่สุดในประเทศไทย คือ ประมาณ 80-150 บาทต่อกิโลกรัม เนื่องจากเห็ดเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในจังหวัดและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่นิยมนำมาเป็นส่วนประกอบของเมนูอาหารต้มยำกุ้ง นอกจากนี้ปริมาณความต้องการในจังหวัดภูเก็ตที่สูงถึงวันละประมาณ 5 ตัน ทำให้เห็ดสดพร้อมบริโภคมีปริมาณไม่เพียงพอและทำให้มีความจำเป็นต้องนำเข้าจากแหล่งผลิตอื่นในหลายจังหวัด

ภายหลังจากการดำเนินงาน ทำให้ปี พ.ศ. 2554 กลุ่มฯ ได้รับรางวัล หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ “อยู่ดี กินดี” ผลจากการดำเนินงานนี้ทำให้กลุ่มฯ มีความต้องการที่จะยกระดับการทำงานกลุ่มฯ สู่อุตสาหกรรม ผู้นำกลุ่มฯ จึงได้ประสานและแจ้งความต้องการของชุมชนมายังมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พี่เลี้ยงและคณะทำงานจึงได้เกิดขึ้นและได้ร่วมกันระดมความคิดเห็น พบว่า กลุ่มฯ มีทุนเดิมทางสังคมที่สมาชิกมีความไว้วางใจใจ ความเกื้อกูลระหว่างกัน รวมถึงมีโครงสร้างกลุ่ม บทบาท ภาระหน้าที่รับผิดชอบชัดเจนและมีความตั้งใจ มุ่งมั่นสูงที่จะร่วมกันดำเนินงานกับคณะทำงาน จึงมีข้อสรุปร่วมกันสำหรับความเป็นไปได้ที่จะนำองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มาร่วมขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วมต่อการเป็น “หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี” ภายหลังจากนั้นก็

จะดำเนินงานในโครงการหมู่บ้านวิทยาศาสตร์ฯ คณะทำงานฯ ยังได้นำประเด็นความต้องการของชุมชน นำเสนอต่อผู้บริหารจังหวัดวิทยาศาสตร์ระดับสูงและได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจำนวน 400,000 บาท ทั้งนี้มีหลายหน่วยงานร่วมขับเคลื่อน โดยมีพี่เลี้ยงคือ คณะทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ต่อจากนั้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 กลุ่มชุมชนได้รับงบประมาณการสนับสนุนเป็นหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งใช้ชื่อว่า หมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรีที่บ้านลิพอน หัวหาร-บ่อแร่ คณะทำงานฯ ยังได้ผลักดันให้กลุ่มฯ ได้รับงบประมาณการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – 2560 สำหรับช่วงระยะเวลาของการดำเนินงานกลุ่มฯ มีผลการดำเนินงานเป็นที่ปรากฏต่อสาธารณชนอย่างยิ่ง เป็นแบบอย่างของชนรุ่นหลังได้อย่างน่าชื่นใจ ได้การยอมรับจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างดี จนกระทั่งสามารถยกระดับจากหมู่บ้านฯ เป็น หมู่บ้านแม่ข่ายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเป็นต้นแบบในการขยายสู่ลูกข่ายไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ภายในจังหวัดและใกล้เคียง และยังทำให้กลุ่มชุมชน สามารถพัฒนาการดำเนินงานสู่การเป็นภาคีเครือข่ายหลักการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ต้นแบบห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเชื่อมโยงผลผลิตเห็ดอินทรีสู่ผู้บริโภค ในปี พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา และกำลังพัฒนาข้อเสนอโครงการเพื่อขับเคลื่อนต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2562-2564

## 2. วัตถุประสงค์

เพื่อขับเคลื่อนและดำเนินการบูรณาการพันธกิจสถาบันอุดมศึกษา กับสังคมอย่างมีส่วนร่วม โดยเน้นการทำงานที่มีความร่วมมือของทุกภาคส่วนภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งคณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง นักวิจัยชุมชน สมาชิกชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ด้วยการดำเนินงานแบบ PAR (Participatory Action Research) นำเอาความต้องการของชุมชนเป็นโจทย์สำคัญมาร่วมวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม ปรับปรุง ให้มีความต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

## 3. ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

ระหว่างปี พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน

## 4. กลุ่มเป้าหมาย

หมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรี ตำบลศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

(วิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดอินทรี บ้านลิพอน หัวหาร-บ่อแร่ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต)

## 5. ประโยชน์ที่ได้รับ

1. กลุ่มชุมชนสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. เป็นต้นแบบการพัฒนาของกลุ่มชุมชน ด้วยการนำองค์ความรู้ พันธกิจของมหาวิทยาลัยเข้าไปบูรณาการ การทำงานกับกลุ่มชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

## 6. สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

ผลของการดำเนินงานเมื่อคณาจารย์และนักศึกษาได้ลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จัดเวทีชุมชน คั้นข้อมูล

ชุมชน ดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผล ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงาน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ถึงปัจจุบัน ณ หมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรีฯ มีประเด็นที่สำคัญที่เกิดผล ดังนี้

**ร่วมคิด ร่วมทำแบบหุ้นส่วน** (Partnership) สมาชิกชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ 9 **“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”** มาเป็นหัวใจของการดำเนินงานกลุ่มฯ ซึ่งจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะเห็ดอินทรีบ้านลิพอนหัวหารบ่อแร่ขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2557 ดำเนินงานเพาะเห็ดในหลายประเภท โดยเฉพาะเห็ดนางฟ้าที่มีความต้องการของตลาดสูงมากและนำมาสู่การสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้แก่กลุ่ม นอกจากนี้ยังได้นำหลักของการดำเนินงานหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี **“อยู่รอด แข็งแรง เติบโต”** โดยได้รับการสนับสนุนเป็นหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 – 2560 เน้นการผลิตเห็ดในแนวทางของวิถีอินทรีฯ และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มาดำเนินงานและบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่ม ตั้งแต่ต้นน้ำ การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการต่างๆ เช่น การเชื้อเชื้อ การทำก้อนเชื้อเห็ดเพาะในถุงพลาสติก กลางน้ำ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเห็ด เช่น น้ำเห็ดเพื่อสุขภาพ แหนมเห็ดเห็ดสวรรค์ ปลายน้ำ การวิเคราะห์ผู้บริโภค พัฒนาช่องทางการตลาด การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนอื่น ๆ มาเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน การออกงานโชว์ การจัดนิทรรศการและจำหน่ายสินค้าของกลุ่ม (ภาพที่ 1)

ผลจากการดำเนินงานตลอด 3 ปี ตั้งแต่เริ่มเป็นหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้หมู่บ้านฯ ได้รับยกย่องประกาศเป็น**หมู่บ้านแม่ข่ายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** และมีจำนวนชุมชนลูกข่ายจำนวน 3 แห่งภายในจังหวัดเกิดขึ้นโดยชุมชนดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านอาชีพการเพาะเห็ดนางฟ้า ทั้งจากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยและจากแกนนำของหมู่บ้าน ทำให้เกิดรายได้ต่อครอบครัวสมาชิกและเกิดการจ้างงานจากคนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังขยายเครือข่ายการเรียนรู้กลุ่มอาชีพผู้เพาะเห็ดในจังหวัดใกล้เคียง ทำให้เกิดหุ้นส่วน เครือข่ายในกลุ่มอาชีพมากขึ้น

สำหรับ**ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย**ที่เข้ามาเกี่ยวข้องข้องในการร่วมดำเนินการแก่กลุ่มนั้น นอกจากคณาจารย์หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยฯ ยังมีอีกหลายหน่วยงาน ที่คณาจารย์พี่เลี้ยงได้ประสาน ติดต่อให้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานเช่น ด้านการพัฒนาสนับสนุนบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ น้ำเห็ดเพื่อสุขภาพ จากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดภูเก็ต ผลิตภัณฑ์น้ำเห็ดเพื่อสุขภาพดังกล่าวเกิดจากคณาจารย์พี่เลี้ยงร่วมพัฒนาสูตรกับกลุ่มชุมชนฯ ต่อมาได้รับรางวัล 1 ใน 10 แผนธุรกิจ OTOP ระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2559 สำหรับด้านการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานกลุ่มของกลุ่ม โดยมีคณะทำงานอื่นๆ เข้ามาสัมภาษณ์ ถ่ายทำเพื่อออกอากาศอย่างต่อเนื่อง เช่น รายการเคเบิลทีวีท้องถิ่น ตอน ของดีของชุมชน รายการคน Science Hits วิทยาศาสตร์ทันสมัย รายการคนไทยหัวใจไม่ท้อ ด้านการพัฒนาการเพาะ ผลิตเห็ดได้รับการสนับสนุนจากวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ





ด้านเห็ดระดับประเทศจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาถ่ายทอดเทคโนโลยี พร้อมให้คำแนะนำด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเห็ด ด้านเครือข่ายภาคเอกชน กลุ่มชุมชนฯ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก คุณสาระ ล่ำซำ กรรมการผู้จัดการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท เมืองไทย ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เพื่อนำมาปรับปรุงห้องแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเห็ด ซึ่งต่อมาได้รับการสนับสนุนคำแนะนำการดำเนินงานจากคณาจารย์จากคณะเทคโนโลยีการเกษตร ตั้งแต่ระบบควบคุมอัตโนมัติและระหว่างการผลิตจนเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป การจัดเก็บ การควบคุมคุณภาพและการขนส่งจนถึงผู้บริโภค พัฒนาการบันทึกข้อมูล ตรวจสอบและติดตามผลคุณภาพผลิตภัณฑ์ ต่อมาภายหลังได้รับการสนับสนุนการพัฒนาการดำเนินงาน จนกระทั่งตรวจประเมินจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต จนได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ในเรื่องมาตรฐานการผลิตขั้นต้นหรือไพรมารี จีเอ็มพี (Primary GMP) จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ โดยมี นพ.วันชัย สัตยาวุฒิมิพงศ์ เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา เป็นผู้มอบใบประกาศรับรอง พร้อมกับได้นำคณะสื่อมวลชนลงพื้นที่เยี่ยมชมและศึกษาดูงานพร้อมชื่นชมการบริหารจัดการชุมชนอย่างเข้มแข็ง เกิดการสร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

|   |   |   |
|---|---|---|
|    |    | <p>การให้ความรู้ด้าน<br/>การเพาะเห็ดและแนะนำ<br/>อาชีพเสริมแก่เยาวชน<br/>เยาวชนและผู้สนใจ<br/>ภายในจังหวัดภูเก็ต</p>  |
|    |    | <p>หน่วยงานภาคเอกชน<br/>ให้การสนับสนุนกลุ่มชุมชนฯ อย่างต่อเนื่อง</p>  |
|   |   | <p>ออกอากาศ ช่อง<br/>DC Cable “ ของดี<br/>จากชุมชน ” รายการ<br/>Science Hits<br/>วิทยาศาสตร์ทันสมัย<br/>และ ออกอากาศช่อง<br/>ททบ. 5 ในรายการ<br/>“คนไทยหัวใจไม่ท้อ”</p> |
|  |  |   |

ภาพที่ 1 : ผลการดำเนินงานของกลุ่มชุมชนระหว่างปี พ.ศ. 2557 – 2560





**เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้อง**  
**ทุกฝ่าย (Mutual benefit)** จากการศึกษาวิจัย  
 พี่เลี้ยงในมหาวิทยาลัย ร่วมบริการวิชาการแก่  
 สมาชิกกลุ่มตลอดระยะกว่า 4 ปี ในแต่ละศาสตร์  
 ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ  
 ของการดำเนินงานกลุ่มและนำมาสู่โจทย์วิจัย  
 มีแกนนำของชุมชนในฐานะนักวิจัยชุมชน  
 ร่วมทำงานวิจัยกับคณะทำงานอย่างต่อเนื่อง  
 ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิถีทางหนึ่งทีก่อให้เกิดความ  
 มีส่วนร่วมยั่งยืนหากมั่นใจว่าคณะทำงานได้  
 ออกจากพื้นที่แล้ว นอกจากนี้คณะทำงานยังได้  
 นำนักศึกษาให้มีส่วนร่วมโดยนำประเด็นทฤษฎี  
 วิชาการของรายวิชาต่างๆ ซึ่งอาจารย์ผู้สอนมอบ  
 หมายให้ ดำเนินงานและประยุกต์ใช้กับ  
 สถานการณ์จริง การดำเนินงานดังกล่าวเป็นการ  
 บูรณาการร่วมกันในพันธกิจอีกด้วย สิ่งเหล่านี้

ทำให้เกิดความต่อเนื่องจากการบริการวิชาการ  
 สู่งานวิจัยที่เกิดขึ้นจำนวน 7 ผลงาน (ตารางที่ 1)  
 ภายใต้บริบทและเงื่อนไขของชุมชนและยังได้  
 นำเสนอทั้งในเวทีประชุมวิชาการระดับชาติและ  
 นานาชาติ พร้อมกันนี้อาจารย์ท่านหนึ่งกำลัง  
 ดำเนินงานนำผลสรุปข้อมูลจากงานวิจัยก่อนหน้า  
 มาจัดทำงานวิจัยเพิ่มเติมอีกลักษณะหนึ่ง โดยใช้  
 แนวคิดเทคนิควิศวกรรมอุตสาหการและการ  
 ยศาสตร์เข้ามาประยุกต์ใช้ซึ่งสามารถนำไปสู่งาน  
 ทางวิชาการรับใช้สังคมสำหรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น  
 อื่นๆ นั้น หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดภูเก็ต ยังได้  
 นำผลสรุปข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปใช้  
 ประโยชน์เพื่อการสนับสนุนแก่กลุ่ม เช่น  
 หน่วยงานสำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงาน  
 สภาเกษตรกร สำนักงานเกษตร ระดับอำเภอ  
 ระดับจังหวัด

## ตารางที่ 1 : ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นระหว่างการทำบริการวิชาการและการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์

| ที่ | งานวิจัย  | ผู้จัดทำ                       | การเผยแพร่   |
|-----|---|--------------------------------|--|
| 1   | ศักยภาพชุมชนและแนวทางการจัดการโลจิสติกส์สำหรับการผลิตก้อนเห็ดและการแปรรูป หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จังหวัดภูเก็ต                                 | กิตติศักดิ์ จิตต์เกื้อ และคณะฯ | การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4:2557 พฤษภาคม 2558         |
| 2   | การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการแปรรูปเห็ดจากชุมชนผลิตเห็ดอินทรีย์ บ้านลิพอน หัวหาร-ปอแร่   | จารุวรรณ พรหมเงิน และคณะฯ      | การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 4:2557 พฤษภาคม 2558         |
| 3   | การศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเห็ดสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จังหวัดภูเก็ต  | กิตติศักดิ์ จิตต์เกื้อ และคณะฯ | การประชุมวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ครั้งที่ 1 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มิถุนายน 2558 |
| 4   | Cost and Profitability for Mushroom Product   | Jaruwan Promngurn              | Research Journal of Social Sciences 2015 Special; 8(9): pages 1-7.                     |
| 5   | การศึกษาแนวทางในการควบคุมคุณภาพดอกเห็ดนางฟ้า โดยใช้เทคนิค 7QC Tools กรณีศึกษาหมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จังหวัดภูเก็ต                              | หาญพล มิตรวงศ์                 | การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 6:2559 กุมภาพันธ์ 2559      |
| 6   | การประยุกต์ใช้แนวคิดการควบคุมคุณภาพที่ของเสียเป็นศูนย์สู่การเพิ่มผลิตภาพสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเห็ดอินทรีย์ จังหวัดภูเก็ต                          | รังสรรค์ พลสมัคร               | การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 6:2559 กุมภาพันธ์ 2559      |
| 7   | แนวทางการลดความสูญเปล่ากระบวนการผลิตก้อนเชื้อเห็ด ศูนย์เรียนรู้การผลิตเห็ดอินทรีย์ บ้านลิพอน หัวหาร ปอแร่ หมู่บ้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จังหวัดภูเก็ต | จารุวรรณ พรหมเงิน และคณะฯ      | การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ครั้งที่ 6:2559 กุมภาพันธ์ 2559      |



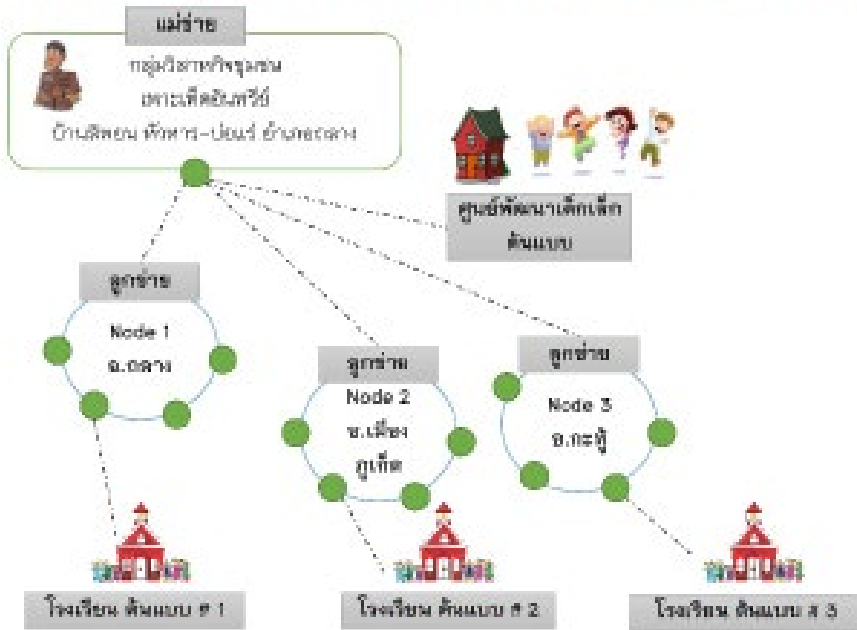
**มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Scholarship)** นอกจากการใช้ความรู้ทางวิชาการ ให้แก่สมาชิก หมู่บ้านฯ แกนนำชุมชนและคณาจารย์ที่เลี้ยงภายในมหาวิทยาลัยฯ มีส่วนร่วมจัดทำและดำเนินโครงการ “สุขภาพดีด้วยเห็ดอินทรี” ภายใต้โครงการเชื่อมโยงผลผลิตอินทรีแก่ผู้บริโภค ซึ่งมีแนวความคิด “เห็ดเปลี่ยนโลก” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาต้นแบบการเชื่อมโยงผลผลิตเห็ดอินทรี พืชผักอินทรีจากการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ขยายผลสู่เครือข่ายและผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย ให้มีความสามารถเพื่อการจัดการดูแลคุณภาพผลผลิตเห็ดอินทรี พืชผักอินทรี สู่ผู้บริโภค รวมทั้งสามารถประชาสัมพันธ์สื่อสารและถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องได้ สร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างทัศนคติต่อการบริโภค ผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ในมุมมองวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 1,100,000 บาท จากสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) นอกจากนี้การดำเนินงานดังกล่าว สามารถสร้างอาชีพแก่นักเรียน ยุวชน เยาวชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติการ โดยได้ดำเนินโครงการระหว่าง เดือนพฤษภาคม 2559 ถึง มิถุนายน 2560 มีจำนวนผู้เข้าร่วมกว่า 1,400 คน ใน 20 โรงเรียน ซึ่งต่อมานักเรียนโรงเรียนบ้านฉลองได้รับประกาศผลงานดีเด่นด้านอาชีพ ผลิตภัณฑ์สู่อาชีพโรงเรียนดีประจำตำบล ปี 2559-2560 ในเมนู “ไส้อั่วเห็ด” นอกจากนี้ทำให้เกิดการพัฒนาขยายผลความเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 2) โดยจะดำเนินงาน

ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม 2561 และมีแนวโน้มการดำเนินเช่นนี้ไปอีก ระยะ 3-5

**เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact)** สำหรับการพัฒนาชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ คณาจารย์ที่เลี้ยงร่วมผลักดันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เข้าร่วมโครงการ “9101 ตามรอยเท้าพ่อใต้ร่มพระบารมี” เพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้จากการเพาะเห็ด ร่วมเรียนรู้การบริหารจัดการฟาร์มเห็ด นำมาสู่การสร้างคุณภาพชีวิตทั้งแก่กลุ่มตนเองและเครือข่าย นอกจากนี้ยังได้ร่วมจัดทำข้อเสนอรับงบประมาณและดำเนินโครงการ เพิ่มศักยภาพและยกระดับเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเป้าหมาย กิจกรรมการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลิตภาพให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (อาหารแปรรูป) ประจำปีงบประมาณ 2561 ซึ่งมี ฝ่ายพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตอุตสาหกรรมพัฒนา มูลนิธิเพื่อสถาบันอาหาร (สถาบันอาหาร) กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นผู้สนับสนุน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดีขึ้นกว่าเดิม ในแง่มุมด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

เป็นที่น่าภาคภูมิใจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต โดยเมื่อเดือนมีนาคม 2561 พลเอก ดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ องคมนตรี ซึ่งมีภารกิจเดินทางมาติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ด้านการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติเจ้าอยู่หัววชิราลงกรณ รัชกาลที่ 10 นั้น ๆ หน่วยงานองคมนตรียังได้เดินทางมาตรวจเยี่ยมศูนย์เรียนรู้การผลิตเห็ดอินทรี (ภาพที่ 3) ที่ได้รับองค์ความรู้และการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย

การขยายผลความเชื่อมโยงมรดกศิลปวัฒนธรรมสู่ผู้บริโภคระยะที่ 2 (พฤษภาคม 2561 – พฤษภาคม 2562)



ภาพที่ 2 : แสดงแนวคิดการดำเนินงานเชื่อมโยงผลผลิตอินทรีย์สู่ผู้บริโภค

ราชภัฏภูเก็ตและเมื่อเดือนเมษายน 2561 คุณคุณุตน์ ศิโรต ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับเกียรติการเป็นวิทยากรจิตอาสา จากหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ โดยกองบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ให้เป็น วิทยากร ฝึกอบรมจิตอาสา “หลักสูตรประจำ” ตามพระราโชบายในหัวข้อวิชา : การรวมกลุ่มทำปัจจัยการผลิตอาหาร : การผลิตเห็ดแต่ละชนิด ณ กองพันฝึ กส่วนหลังเขตพระราชฐานในพระองค์วิภาวดี (ภาพที่ 4)

จากข้อมูลข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าจากการดำเนินงานตลอดระยะกว่า 8 ปี ที่ชุมชนร่วมกันรวมกลุ่มและกว่า 5 ปีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีความสัมพันธ์กับชุมชนแห่งนี้เริ่มจากพันธกิจบริการวิชาการและบูรณาการเชื่อมโยงสู่พันธกิจอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมกลุ่มฯ ตามความต้องการขณะที่กลุ่มฯ ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ไม่เพียงแต่ส่งเสริมสมาชิกเข้าร่วมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้รับความรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการ



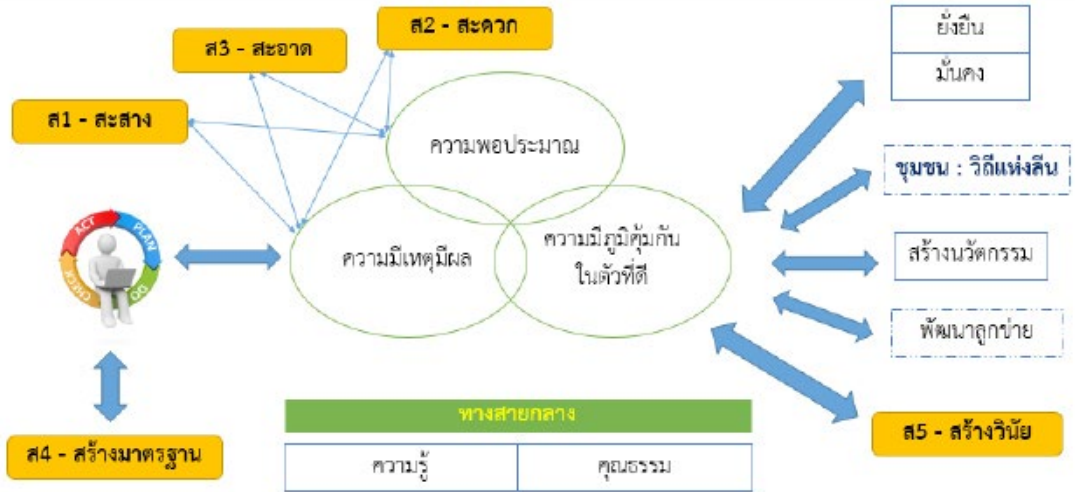
ภาพที่ 3 : การเยี่ยมชมการดำเนินงาน  
ที่มา : งานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

เพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน จากทุนอื่น ๆ ทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ เพื่อที่จะทำให้การขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแห่งนี้เป็นต้นแบบและรูปแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน นอกจากการเกิดมรรคผลเป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้นจากเดิมแล้วยังทำให้กลุ่ม คณาจารย์พี่เลี้ยง มหาวิทยาลัย หน่วยงานภายใน หน่วยงานภายนอกเกิดความรักในฐานะทั้งที่เป็นประชาชน หุ่นส่วน สังคมรอบข้าง เกิดความสามัคคี แบ่งปัน ร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนา ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชาในหลวงรัชกาลที่ 9 และพระราโชบายในหลวงรัชกาลที่ 10 สู่การพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาชนในพื้นที่ จนสามารถยกระดับกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งแต่เดิมแตกความสามัคคีกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในจังหวัดภูเก็ต รวมถึงสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในชุมชน นำพาท้องถิ่นให้เจริญสู่ความยั่งยืนและพร้อมเดินหน้าพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่ธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนของสังคม **“ประเทศไทย 4.0”** (ภาพที่ 5)



ภาพที่ 4 : เอกสารประกอบการเรียน การเพาะเห็ดแต่ละชนิด

ภาพอนาคต : ปี พ.ศ. 2562-2566  
หมู่บ้านผลิตเห็ดอินทรีย์ บ้านลิพอน หัวหาร – บ่อแร่ อำเภอดกลาง จังหวัดภูเก็ต



ภาพที่ 5 : ภาพอนาคตที่คาดหวังของชุมชน

### 7. ข้อเสนอแนะ

การให้การสนับสนุน ส่งเสริมชุมชนฯ นี้หรือแม้กระทั่งชุมชนอื่น ๆ ที่กำลังดำเนินงานอยู่ ควรดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ร่วมกันวางแผนงานดำเนินงานและปฏิบัติการ ร่วมกัน ร่วมมองเป้าหมายและสิ่งคาดหวังที่จะเป็นให้สามารถเห็นเป็นรูปธรรมจับต้องได้และมีแนวทางสู่ความเป็นไปได้ และที่สำคัญยิ่งคือ ต้องระเบิดจากข้างใน ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นต้องเกิดจากความคิด ความรู้ ความต้องการภายในเป็นแรงผลักดันด้วยตนเอง ไม่ใช่เกิดจากคนอื่นมากระตุ้นให้ทำ ซึ่งจะนำมาสู่ความเข้มแข็งให้ทั้งคนและครอบครัวในชุมชน ที่เข้าไปพัฒนาและสามารถพัฒนาให้เข้าไปสู่ความยั่งยืน

### 8. เอกสารอ้างอิง

ดำเกิง ป๋องพาล. (2545). การผลิตเห็ด. ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.  
 เต็มพงศ์ แสงปรกรณ์กิจ. (2552). เห็ดนางรม. กรุงเทพฯ: เกษตรสยามบุ๊คส์.  
 นุดี เปาทอง. (2544). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เห็ดหอยจากเห็ดนางฟ้า. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เทคโนโลยีก๊าซชีววมวล: พลังงานสร้างสรรค์ชุมชนอย่างยั่งยืน



Technology of Biomass Gas: Energy Created of  
Communities for Sustainability

อาจารย์สมบุรณ์ ประสงค์จันทร์ และคณะ

## 1. ที่มาและความสำคัญ

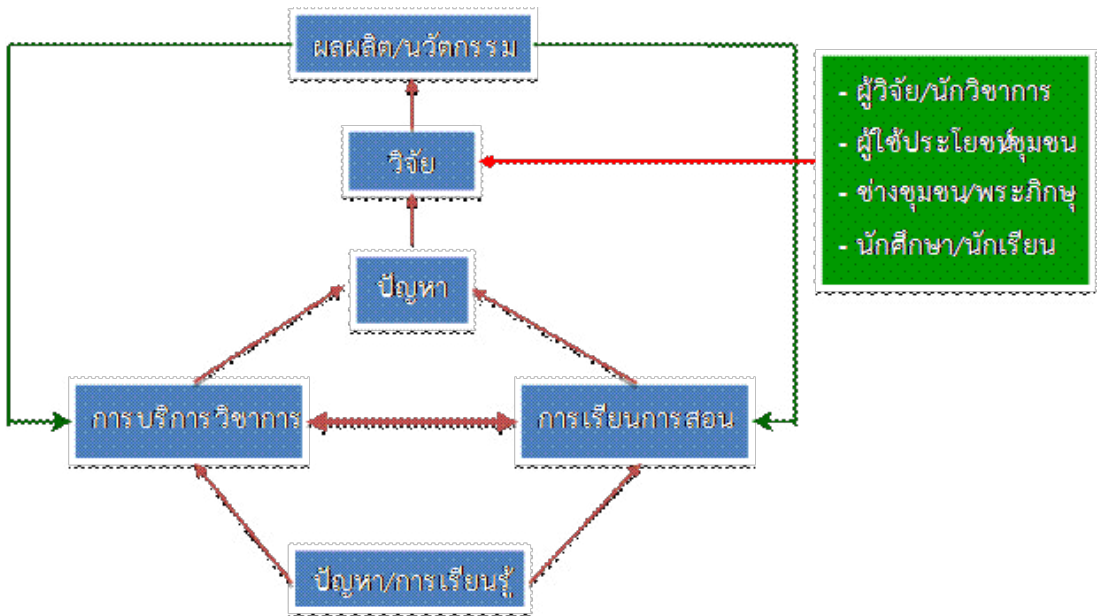
ปัญหาการขาดผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อรายได้ในครัวเรือนและคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ประเทศไทยมีเกษตรกรที่ปลูกยางพารารวมทั้งหมดประมาณ 6 ล้านคน หรือร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย, 2558) ซึ่งใน พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกยางพาราประมาณ 17.73 ล้านไร่ ได้ผลผลิต 4.20 ล้านตัน และใน พ.ศ. 2558 มีเนื้อที่ปลูกยางพาราประมาณ 18 ล้านไร่ ได้ผลผลิตประมาณ 4.43 ล้านตัน อนึ่งใน พ.ศ. 2557 เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตยางแผ่นดิบคิดเป็น 63.08 บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่ พ.ศ. 2558 มีต้นทุนการผลิตยางแผ่นดิบประมาณ 64.61 บาทต่อกิโลกรัม (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) จากปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลดำเนินการตามมาตรการและแนวทางต่าง ๆ ในการสร้างเสถียรภาพราคายางพารา 2 แนวทาง คือ 1) มาตรการบริหารจัดการการผลิต โดยบริหารผลผลิตและความต้องการใช้อย่างเหมาะสม และมึนโยบายในการลดพื้นที่ปลูกยางในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมด้วยการโค่นยางเพื่อปลูกพืชอื่น ซึ่งใน พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางประมาณ 23.11 ล้านไร่ และคาดว่าจะในปี พ.ศ. 2561 จากมาตรการดังกล่าวจะช่วยลดพื้นที่ปลูกยางลงประมาณ 2 แสนไร่ จะเหลือเป็นพื้นที่ปลูกยางประมาณ 22.91 ล้านไร่ และ 2) มาตรการการปลูกยางพาราร่วมกับพืชเศรษฐกิจอื่น จากมาตรการของรัฐบาลทำให้เกิดชนิดชีวมวลจากยางพารา 4 ชนิด คือ 1) ตอ รากและกิ่งก้านไม้ยางพารา 2) ปลายไม้ยางพารา 3) ปีกไม้ยางพารา และ 4) ขี้เลื่อยและเศษไม้ยางพารา ซึ่งชีวมวลจากยางพาราทั้งสี่ชนิดมีผลผลิตประมาณ 32 ตันต่อไร่ นี่คือการเพิ่มชีวมวลสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้ในโรงไฟฟ้าชีวมวลและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้รัฐบาลมีการปรับนโยบายการปลูกยางพารา โดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเน้นย้ำให้เกษตรกรลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีการแบ่งปันและเสียสละ ซึ่งพระองค์ทรงวางรากฐานการพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน รัฐบาลดำเนินการพัฒนาด้านพลังงานทดแทนโดยการปรับนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง



มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม “University Engagement” เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการสร้างพลังขับเคลื่อนเทคโนโลยีพลังงานทดแทนจากการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในครัวเรือน จึงสร้างนวัตกรรมประหยัดพลังงานขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางพาราในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (Songkhla Lake Basin : SLB) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2561 มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมเทคโนโลยีโดยบูรณาการงานวิจัยและหรืองานสร้างสรรค์เพื่อสร้างการเรียนรู้แบบปฏิบัติสู่การถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนในพื้นที่ SLB (ภาพที่ 1) โดยใช้เทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD (Top-Lit Up-Draft) คณะผู้วิจัยสร้างสรรค์นวัตกรรมเตาชีวมวลชนิด TLUD ที่ประดิษฐ์จากถังโลหะทรงกระบอก มีห้องเผาไหม้เส้นผ่านศูนย์กลาง 20.30 เซนติเมตร และมีความลึก 20.30 เซนติเมตร มีการออกแบบและการพัฒนาโดยใช้หลักการทำงานแบบการผลิตก๊าซเชื้อเพลิงจากชีวมวลแบบอากาศไหลขึ้น

การพัฒนาห้องเผาไหม้เตาชีวมวลโดยใช้หลักการก๊าซซิฟิเคชัน เป็นการเผาไหม้เชื้อเพลิงในที่ที่จำกัดปริมาณอากาศทำให้เกิดความร้อนบางส่วนแล้วไปเร่งปฏิกิริยาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปลี่ยนเชื้อเพลิงของแข็งให้กลายเป็นก๊าซเชื้อเพลิงที่สามารถติดไฟได้ ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ไฮโดรเจน (H<sub>2</sub>) และมีเทน (CH<sub>4</sub>) การทดสอบสมรรถนะเตาชีวมวลชนิด TLUD โดยใช้วิธีทดสอบการเดือดของน้ำปริมาตร 5 ลิตร และการประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน บริเวณพื้นที่ SLB มีการวัดค่าประสิทธิภาพเชิงความร้อน (Thermal Efficiency ;  $\eta$ ) อัตราการสิ้นเปลืองพลังงานจำเพาะ (Specific Energy Consumption ; SEC) ค่าใช้จ่ายทางด้านพลังงานจำเพาะ (Specific Cost Consumption ; SCC) อัตราการเผาไหม้ (Burning Rate; BR) และกำลังไฟ (Firepower; P) โดยใช้เชื้อเพลิงกิ่งไม้ยางพาราและวัสดุเหลือทิ้งในสวนยางพารา ซึ่งส่วนใหญ่จะกำจัดโดยเผาทิ้ง ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ดังนั้นการพัฒนาเทคโนโลยีเตาชีวมวลชนิด TLUD เพื่อแก้ปัญหาและการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้แบบพึ่งตนเอง การพัฒนาเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD ช่วยสร้างพลังขับเคลื่อนพลังงานทดแทน และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

การดำเนินงาน: การบูรณาการงานวิจัยกับการบริการวิชาการและการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม



ภาพที่ 1 : การพัฒนาเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ SLB

## 2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD ที่บูรณาการการใช้ประโยชน์ในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.2 เพื่อการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD สู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

## 3. ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2561

## 4. กลุ่มเป้าหมาย

4.1 เครือข่ายวัด โรงเรียนชัยมงคลวิทย์ และชุมชนชัยมงคล ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4.2 โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชู ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4.3 กลุ่มเกษตรกรพลังงานสร้างสรรค์ ชุมชนทุ่งลาน ตำบลทุ่งลาน อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

4.4 เทศบาลเมืองเขารูปช้าง และชุมชนวัดเขาแก้ว ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

4.5 วิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านพลังงานทางเลือก บ้านป่าพงค์ ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

## 5. ประโยชน์ที่ได้รับ

5.1 ด้านการเรียนการสอน ได้การ ออกแบบและพัฒนาเทคโนโลยีเตาชีวมวล ประหยัดพลังงานชนิด TLUD เพื่อใช้ประโยชน์ ในการเรียนการสอนกับการบริการวิชาแก่ชุมชน โดยบูรณาการจากงานวิจัยในรายวิชา 02032008 แหล่งพลังงานทางเลือก เป็นการเรียนการสอน โดยการสร้างทักษะการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ โดยให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มออกแบบเตาโดยยึด หลักการ เทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาเตาชนิด TLUD ต้องต้นทุนต่ำ การประกอบง่ายโดยใช้วัสดุ ในชุมชน และสนองผลประโยชน์เชิงสังคม เศรษฐกิจ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ก่อเกิด ประโยชน์ด้านการเรียนรู้ของนักศึกษา และ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ภิกษุ ครุ นักเรียน และชุมชน และสามารถนำองค์ ความรู้ไปถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนในพื้นที่ SLB ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ด้านการบริการวิชาการ มีการนำ เทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD ไปถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนในพื้นที่ SLB สู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สู่ชุมชนที่ เข้มแข็งและยั่งยืน

5.2.1 คณะผู้วิจัย อาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรมหาวิทยาลัย มีการร่วม วางแผน ร่วมทำแบบพันธมิตรและหุ้นส่วน มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ภิกษุ ครุ นักเรียน และชุมชน โรงเรียนชัยมงคลวิทย์ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการพัฒนาเตาชนิด TLUD และเกิดกระบวนการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ผ่านสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก

5.2.2 การขยายเครือข่ายการ เรียนรู้สู่ชุมชนทุ่งลาน อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ทำให้เกิดการแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตรและการผลิตเตาชีวมวลชนิด TLUD เพื่อการจำหน่ายทั้งในพื้นที่ชุมชนอำเภอ คลองหอยโข่ง มีการขยายเครือข่ายไปยังพื้นที่ นิคมสร้างตนเองอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา และการนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่บริเวณ รอบ SLB มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรพลังงาน สร้างสรรค์ชุมชนทุ่งลาน จังหวัดสงขลา

5.2.3 การขยายเครือข่ายการ เรียนรู้จากชุมชนทุ่งลานสู่ชุมชนตะโหมด จังหวัดพัทลุง สู่การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านพลังงานทางเลือกบ้านป่าพงค์ อำเภอ ตะโหมด จังหวัดพัทลุง (ภาพที่ 2A)

5.2.4 การเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งในโรงเรียนและชุมชน อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา และมีการผลิตเตาชีวมวล ประหยัดพลังงานชนิด TLUD เพื่อการจำหน่าย ผ่านทางเฟซบุ๊ก โดยวิทยากรชุมชน มีการจัดทำ แพนเพจ “เตาพอเพียง” และ “เตาแก๊สชีวมวล 900 บาท เตาประหยัดพลังงาน” เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในชุมชน SLB และการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ทั่วประเทศไทย

5.2.5 การสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้ระหว่างมหาวิทยาลัย โดยนักศึกษา ได้เข้าร่วม “การประกวดโครงงานและเทคโนโลยี บริการวิชาการแก่ชุมชน และด้านสหกิจศึกษา” ในการเข้าร่วมประชุมวิชาการ “การประชุม วิชาการระดับปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และทรัพยากร ครั้งที่ 5

(SER2016) ในวันเสาร์ที่ 23 เมษายน 2559 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการนำเสนอโครงการ เรื่อง “เทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานกับการบูรณาการใช้ประโยชน์ในชุมชนอย่างยั่งยืน” การนำเสนอผลงานวิชาการภาคบรรยาย ได้รับรางวัล Spirit Award (ภาพที่ 3A)

นอกจากนี้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือ และผ่านทาง YouTube จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนในพื้นที่ SLB ผ่านทางจังหวัดเคลื่อนที่ โดยมีการเผยแพร่รายงานข่าว เรื่อง “พลังงานทางเลือกใหม่ เตาก๊าซชีวมวล” เป็นการรายงานข่าวของสุภาวดี บุญมี เผยแพร่ทาง [www.youtube.com](http://www.youtube.com): <https://>

[www.youtube.com/watch?v=aaXGXYWcM9I](http://www.youtube.com/watch?v=aaXGXYWcM9I) มีเผยแพร่เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2560 และการเสนอข่าวเที่ยง NBT HD2 รายงาน พลังงานทางเลือก “เตาก๊าซชีวมวล” วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2560 มีการเผยแพร่ทาง Newsnbt Thailand โดยเผยแพร่เมื่อ 12 กุมภาพันธ์. 2560 (ภาพที่ 2B) และเผยแพร่ทางสถานีวิทยุ FM มอ 88.0 MHz. เรื่อง “เตาชีวมวลประหยัดพลังงาน” การถ่ายทอดสดในรายวิทยุ “รายการสภากาแฟ” สถานีวิทยุกระจายเสียง ม.สงขลานครินทร์ และมีการนำเทคโนโลยีเตาชนิด TLUD ไปร่วมสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมไทย เช่น การหล่อเทียนพรรษา และการทอดขนมสารทเดือนสิบเพื่อการสืบสาน

โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้งานบริการวิชาการ (MOU) วันที่ 11/ก.ค./59 ในกิจกรรมที่ 3 "เตาชีวมวลประหยัดพลังงาน" ภาคเข้าเป็นบรรยายส่วนภาค บ่ายเป็นปฏิบัติ ฟ้าฝนเป็นใจให้เราตัดด้วยค้ะ อากาศกำลังดี เสร็จงานแล้วมอบเตาชีวมวลกลับบ้านกันคนละใบ "ชาวบ้านยิ้ม"



ภาพที่ 2: การถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาชีวมวลชนิด TLUD ในวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านพลังงานทางเลือก

ประเพณีภาคใต้ของไทย ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefit)

5.3 ด้านการวิจัย เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นหรือชุมชนมีความต้องการพัฒนาเทคโนโลยีเตาชนิด TLUD ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในชุมชน จึงมีแนวทางการร่วมกันแก้ปัญหาหรือการค้นหาคำตอบความรู้ใหม่ที่จะพัฒนาเตาชนิด TLUD เป็นกระบวนการพัฒนางานวิจัยโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและตัวแทนชุมชน ก่อให้เกิดองค์ความรู้เทคโนโลยีเตาชนิด TLUD ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำและนำไปใช้ในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปสู่ผลงานวิชาการ (Knowledge sharing and Scholarship) นักวิจัยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD และการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการที่ยั่งยืน

5.3.1 การเข้าร่วมการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 28 ประจำปี 2561 ภายใต้หัวข้อ : งานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการนำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยของขนาดห้องเผาไหม้และความชื้นเชื้อเพลิงที่มีผลต่อสมรรถนะเตาชีวมวลชนิด TLUD และ เรื่อง เทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD และการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ

ที่ยั่งยืน ระหว่างวันที่ 8-9 พฤษภาคม 2561 ณ โรงแรมบีพี สมิหลา บีช อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

5.3.2 การจัดนิทรรศการในงานนิทรรศการวิชาการ มทร.ศรีวิชัยแฟร์ 2017 เรื่อง เตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD สู่อุตสาหกรรมที่ใช้ในชุมชน ระหว่างวันที่ 7-10 กุมภาพันธ์ 2560 และการแสดงงานนิทรรศการวิชาการ มทร.ศรีวิชัยแฟร์ 2018 เรื่อง “เตาประหยัดพลังงานสำหรับอุตสาหกรรมครัวเรือน” ซึ่งงานวิจัยเทคโนโลยีเตาชีวมวลประหยัดพลังงานชนิด TLUD ได้รับเลือกเป็น “งานวิจัยเด่น มทร.ศรีวิชัย” ระหว่างวันที่ 17-19 มกราคม 2561 และการจัดนิทรรศการ ในงานแสดงนิทรรศการ Regional Research Expo 2018 ในระหว่างวันที่ 22-24 มีนาคม 2561 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (ภาพที่ 3B)

5.3.3 การนำนวัตกรรมจากผลงานวิจัยเพื่อเข้าสู่การขอรับอนุสิทธิบัตร ชื่อผลงาน “เตาประหยัดพลังงานสำหรับอุตสาหกรรมครัวเรือน” เลขที่คำขอ 1703001114 และคณะผู้วิจัยประดิษฐ์ร่วมนักวิจัยชุมชน โดยตัวแทนชุมชนเป็นผู้ขอรับอนุสิทธิบัตร ชื่อผลงาน “เตาภูมิปัญญาประหยัดพลังงานสำหรับครัวเรือน” เลขที่คำขอ 1703001044 ซึ่งผลการวิจัย



ภาพที่ 3 : การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เตาชีวมวลชนิด TLUD ในการประชุมวิชาการและการจัดนิทรรศการ

เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Measurable social impact) โดยชุมชนมีการประยุกต์ใช้พลังงานทดแทนในชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

## 6. สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

6.1 ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้เตาพลังงานชีวมวลชนิด TLUD มีประโยชน์ด้านการประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า และลดปริมาณการปล่อยแก๊สเรือนกระจก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Bhattacharya and Salam, 2002 มีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างก๊าซหุงต้ม (LPG) และก๊าซเชื้อเพลิงชีวมวล นำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในเครื่องยนต์สันดาปภายในเพื่อผลิตไฟฟ้าในระบบการผลิตขนาดเล็กพบว่า แก๊สหุงต้ม (LPG) จะปล่อยก๊าซเรือนกระจก 196 g-CO<sub>2</sub>/MJ ในขณะที่เตาชีวมวลปล่อยก๊าซเรือนกระจก 2 g-CO<sub>2</sub>/MJ เหมาะสำหรับการผลิตไฟฟ้าในชุมชน

6.2 ด้านการเกษตร มีซี้เถ้าจากกระบวนการก๊าซซิฟิเคชัน จะมีปริมาณคาร์บอนจำนวนมาก ซึ่งเมื่อนำไปเป็นปุ๋ยจะช่วยกักเก็บน้ำและสารอาหารในดิน จะช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ของดิน และส่งผลดีต่อการปลูกพืช

6.3 ด้านการอนุรักษ์พลังงาน เกิดอาสาสมัครอนุรักษ์พลังงานทางเลือกสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชนแบบบูรณาการที่ยั่งยืน มีการผลิตเตาชีวมวลชนิด TLUD ในครัวเรือน ชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านพลังงานทดแทน และการอนุรักษ์พลังงานในพื้นที่ชุมชน SLB

6.4 ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีการสร้างความร่วมมือกับภาคีสมาชิกต่าง ๆ และเกิดเครือข่ายเรียนรู้ในชุมชน สามารถผลิตเตาชีวมวลเพื่อจำหน่ายในชุมชนและทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 300 ใบ สามารถสร้างรายได้มากกว่า 150,000 บาทต่อปี (300 ใบ x 500 บาท) ลดรายจ่ายจากการใช้แก๊สหุงต้มอย่างน้อย 38,000 บาทต่อเดือน หรือเท่ากับ 456,000 บาทต่อปี (300 ใบ x 1,520 บาท)

6.5 ด้านฐานเรียนรู้เกษตรพลังงาน เกิดฐานเรียนรู้สร้างสรรค์ชุมชน โดยนำเทคโนโลยีเตาชีวมวลชนิด TLUD ไปใช้แปรรูปผลิตผลทางการเกษตร มีฐานเรียนรู้ในชุมชนทุ่งลาน 2 ฐานเรียนรู้ และฐานเรียนรู้ชุมชนบ้านป่าพงศ์ 1 ฐานเรียนรู้ สามารถสร้างวิทยากรชุมชนจำนวน 12 คน ในปี พ.ศ. 2559-2560 สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีเตาชีวมวลชนิด TLUD สู่ “โครงการหมู่บ้านพลังงานทางเลือก” ในชุมชนตะโหมด จังหวัดพัทลุง และเกิดฐานเรียนรู้เกษตรพลังงานในพื้นที่ชุมชน SLB มีการเรียนรู้การปลูกพืชร่วมยางทั้งในพื้นที่จังหวัดสงขลา และพัทลุง มีการแก้ปัญหาราคายางตกต่ำโดยการปลูกพืชร่วมยางตามแนวคิดธรรมชาติ เป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติในสวนยาง แต่แนวคิดนี้พบได้น้อยในพื้นที่ และแนวคิดการจัดหาพืชมาปลูกร่วมยางใครชอบปลูกต้นไม้อะไรก็หามาปลูก มีการปลูกเป็นแถวเป็นแนวอย่างเป็นระเบียบ ได้แก่ ไม้ป่าเศรษฐกิจ ไม้เศรษฐกิจโตเร็ว และไม้ผล เป็นการสนองนโยบายรัฐบาลตามมาตรการการปลูกยางพาราร่วมกับพืชเศรษฐกิจอื่น เป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างวัสดุชีวมวลในสวนยางพาราเพื่อ

ทดแทนไม้ยางพาราที่มีการตัดโค่น นอกจากนี้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกษตรพลังงานสร้างสรรค์ชุมชนในยุคไทยแลนด์ 4.0

## 7. ข้อเสนอแนะ

การเรียนรู้ของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จำเป็นต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ “บัณฑิตนักปฏิบัติ” การเรียนการสอนจึงสอดคล้องกับการทำงานเชิงวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคม “University Engagement” การเรียนการสอนบูรณาการร่วมกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยใช้หลักร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน สร้างฐานเรียนรู้ในชุมชนเป็นที่ฝึกทักษะผลิตเตาชีวมวลชนิด TLUD ใช้ในครัวเรือนและชุมชนสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายโดยใช้ความต้องการของโรงเรียนวัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และภาคีเครือข่ายพลังประชาคม SLB มีการใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกในการสร้างพลังการขับเคลื่อนชุมชนภายใต้หลักการผลิตเทคโนโลยีเตาชีวมวลชนิด TLUD แบบ “ง่าย ใช้ได้จริง ใครใคร่ก็เข้าถึงได้ สร้างเครือข่ายเรียนรู้สู่ชุมชน” เกิดความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact) ในชุมชนเป้าหมายทั้ง 5 ชุมชน และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านสังคมออนไลน์ เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (Social knowledge) ในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างยั่งยืน



## 8. เอกสารอ้างอิง

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2552). องค์การแห่งความรู้ จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รัตนไตร.

วิจารณ์ พานิช. (2551). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2558). ฝ่าวิกฤติยางพาราไทยปี 58 : ทางเลือก & ทางรอดของชาวสวนยาง ท่ามกลาง แรงกดดันด้านราคา. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 21(2609), 1-5.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2559. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, พลากร สัตย์ชื่อ และ อริศรา ร่มเย็น. (2560). พัฒนาการระบบการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้ ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน. วารสารเกษตรศาสตร์: สังคมศาสตร์. (38 (2017), 588-599.

สมมาส แก้วล้วน, ดำรงค์ศักดิ์ จันทโอสี, สุรัชย์ จันทร์ศรี และ เวคิน ปิยรัตน์. (2556). การทดสอบสมรรถนะเตาชีวมวลขนาด 20 kW. SWU Engineering Journal. 8, 24-33.

Bhattacharya, S. C. and Salam, P. A. (2002). Low greenhouse gas biomass options for cooking in the developing countries. Biomass and Energy, 22, 305 – 317.

Henrie, M., & Hedgepeth, O. (2003). Size is important in knowledge management. Retrieved March 5, 2018, from <http://www.tlinc.com/articl53.htm>.

Tryner, J., Willson, B. D. and Marchese, A. J. (2014). The effects of fuel type and stove design on emissions and efficiency of natural-draft semi-gasifier biomass cookstoves. Energy for Sustainable Development. 23, 99-109.

การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน โดยจิตอาสาหมอจิ๋ว



Taking Care of Elders at Home by Tiny Doctors Volunteers

ดร.ศศินันท์ วาสิน<sup>1</sup>

## ที่มาและความสำคัญ

โครงการดูแลผู้สูงอายุที่บ้านโดยจิตอาสาหมोजิว เป็นการแก้ปัญหาสุขภาพแนวใหม่ โดยการปรับนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านสุขภาพเป็นการบริการเชิงรุก ที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยใช้เยาวชนอายุ 9 - 14 ปี เป็นแกนนำครอบครัว เพื่อดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวและชุมชน โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นพี่เลี้ยง เพื่อสร้างทัศนคติและทักษะในการดูแลสุขภาพมุ่งให้ความรู้ทางด้านการดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น และเพื่อสร้างให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการเสียสละแก่ส่วนรวม

---

<sup>1</sup>สาขาวิชาเวชศาสตร์ครอบครัว ศูนย์การแพทย์ปัญญานันทภิกขุ ชลประทาน โทร 02-5022345 ต่อ 1779,1780; e- mail : sasinan5563@gmail.com

โครงการนี้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีจุดเริ่มต้นจาก ชุมชนต้องการแก้ปัญหา เรื่องเยาวชนมีวามสุขกันในช่วงปิดเทอมและไม่ค่อย ไม่สัมพันธ์ภาพระหว่างกันในกลุ่มชุมชน ปัญหาเรื่อง สิ่งแวดล้อมและการควบคุมโรคระบาดในชุมชน ทางโรงพยาบาลชลประทานจึงได้ร่วมกับชุมชน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการกับเยาวชนในชุมชน เรื่องสิ่งแวดล้อมและการควบคุมโรค ภายใต้ โครงการอาสาสมัครรุ่นจิ๋ว ในปี พ.ศ. 2549 และ ต่อมาได้พัฒนาโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของชุมชนจึงมาเป็น หมอจิ๋วประจำบ้านเพื่อดูแลคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึง ปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ได้ร่วมปฏิบัติงาน บริการวิชาการแก่ชุมชนของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ และได้ลงพื้นที่ในชุมชนจังหวัด สระแก้ว ร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลหนองสังข์ อำเภอรัญญประเทศ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแวง อำเภอโคกสูง และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้าน ท่าช้าง อำเภอวัฒนานคร พบว่า ปัญหาชุมชน และความต้องการคล้าย ๆ กันคือต้องการแก้ ปัญหาเยาวชนและปัญหาเรื่องผู้สูงอายุ จึงได้ นำเสนอโครงการการดูแลผู้สูงอายุที่บ้านโดยจิตอาสาสมัคร และได้รับความร่วมมือจากชุมชน สาธารณสุขอำเภอรัญญประเทศ สาธารณสุข อำเภอโคกสูง และโรงพยาบาลรัญญประเทศ

## วัตถุประสงค์

เพื่อให้จิตอาสาสมัครและอาสาสมัคร สาธารณสุขมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ชุมชน และสังคม

เพื่อให้จิตอาสาสมัครและอาสาสมัครสาธารณสุข ได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม

ช่วงระยะเวลา

พฤศจิกายน 2560 - มิถุนายน 2561

กลุ่มเป้าหมาย

ตำบลหนองสังข์ อำเภอรัญญประเทศ ตำบลหนองแวง อำเภอโคกสูง และตำบลหนอง หมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย จิตอาสาสมัครจิ๋ว (เด็กที่มีอายุ ระหว่าง 9-14 ปี) อาสาสมัครสาธารณสุข และผู้ สูงอายุ

ประโยชน์ที่ได้รับ

ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

หลังจากทำโครงการพบว่า จิตอาสาสมัครจิ๋วได้มี ความรู้ด้านสุขภาพ สามารถนำไปใช้ได้จริงกับ คนในครอบครัวและในชุมชน และยังพบว่า โครงการนี้ยังสามารถช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ กับหมอจิ๋วทางด้านการดูแลสุขภาพ ทำให้หมอจิ๋ว อยากเป็นหมอ พยาบาล เพื่อดูแลสุขภาพคนใน ครอบครัวและชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ

ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น โดยเฉพาะ ด้านสุขภาพ ทำให้ป่วยน้อยลง ความถี่ในการไป พบแพทย์ลดลง ทำให้ค่าใช้จ่ายลดลง

ด้านสังคม

- จิตอาสาสมัครจิ๋ว และอาสาสมัครสาธารณสุขที่ เลี้ยง นำความรู้ในการอบรมไปดูแลผู้สูงอายุที่เป็น

โรคเรื้อรังในชุมชน ทำให้ผู้ป่วยในชุมชนมีกำลังใจมากขึ้น และสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น

- จิตอาสาหมอจิ๋วสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยงานสาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ได้ เช่น ไปร่วมเยี่ยมบ้าน คัดกรองผู้ป่วยเบื้องต้น เป็นต้น

- เพิ่มสัมพันธภาพในชุมชน ระหว่างเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ นอกจากนี้ จิตอาสาหมอจิ๋วสามารถช่วยงานด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ ทำให้เกิด ชมรมจิตอาสาหมอจิ๋ว ขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อม

จิตอาสาหมอจิ๋ว และ อสม.พี่เลี้ยง สามารถให้กำลังใจและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เช่น ความสะอาดของที่อยู่อาศัย เพื่อให้ผู้ป่วยมีความสะดวกสบาย ทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

### สรุปผลการดำเนินงาน

โครงการนี้เป็นกรอบเชิงปฏิบัติการเน้นการสอนทักษะในการทำงาน โดยแบ่งเป็นกลุ่มมีฐานความรู้ในแต่ละฐาน ได้ให้หมอจิ๋วลงมือทำจริงในทุกฐาน เช่น การปฐมพยาบาล ฐานสัญญาณชีพ ฐานโรคเรื้อรัง ฐานอาหารโภชนาการ ฐานออกกำลังกาย ฐานโรคไข้เลือดออกและโรคชิก้า และฐานป้องกันการตั้งครรภ์ เป็นต้น และหลังจากนั้นก็จะไปชุมชนเพื่อติดตามประเมินผล ซึ่งพบว่าเยาวชนที่เป็นหมอจิ๋วมีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชนมากขึ้น เด็กๆ มีความภูมิใจที่ได้ผ่านการอบรมการเป็นหมอจิ๋วและมีแรงบันดาลใจในการดูแลสุขอนามัยของตนเอง คนในครอบครัว และชุมชน และบางคนบอกว่าในอนาคตตอยากเรียนให้จบเป็นหมอมาช่วยรักษาคน การลงชุมชนเพื่อติดตามการทำงานของหมอจิ๋วใน

ครั้งนี้ ได้เห็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่อยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ดูแลกันทุกครัวเรือน ถึงแม้หมอจิ๋วจะมีวิชาความรู้ด้านสุขศึกษาเพียงขั้นพื้นฐานแต่ก็สามารถทำหน้าที่ได้โดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง เดินไม่ได้ นอนติดเตียง ซึ่งต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษเพราะการนอนติดเตียงจะทำให้ข้อบริเวณต่างๆ ยึด กล้ามเนื้ออ่อนแรง จำเป็นต้องออกกำลังกายฟื้นฟูกล้ามเนื้อเป็นประจำ และหมอจิ๋วสามารถช่วยได้และสนุกไปกับการสอนออกกำลังกายด้วย เป้าหมายและผลสำเร็จของการทำงานจึงไม่ใช่เป้าหมายของโครงการเพียงอย่างเดียว แต่เป้าหมายที่แท้จริงคือให้ทุกคนที่ผ่านการอบรมมีความรู้ ความสุข และสนุกในการทำงานด้วย และทุกครั้งหลังจากทำโครงการเสร็จสิ้นก็จะมีประเมินหรือถอดบทเรียนในการทำงาน ซึ่งพบทั้งความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคแต่ทีมงานทุกคนก็มีแรงบันดาลใจที่จะทำงานต่อไป เพราะผลที่เราได้รับการทำงานในโครงการนี้คือ “เราได้สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชน”

ดังตัวอย่าง เด็กหญิงพลอยชมพู เพ็ญมั่ง อายุ 13 ปี หมอจิ๋วรุ่นที่ 1 กล่าวว่า “ภายในหนึ่งปี มันอาจจะเปลี่ยนระยะสั้นๆ แต่มันมีคุณค่าต่อตัวฉันมาก เราอาจจะได้เป็นหมอจิ๋วต้องใช้เวลา การเป็นหมอจิ๋วไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ”

เด็กชายอนันตชัย คำสมัย อายุ 15 ปี หมอจิ๋วรุ่นที่ 1 กล่าวว่า “ผมได้ช่วยคนที่ถูกสุนัขกัด โดยการเอาสุนัขมาล้างแผล แล้วพาส่งโรงพยาบาล ผมได้ช่วยเหลือคนเจ็บ ผู้สูงอายุ ผมดีใจและผมมีความสุข”

เด็กหญิงขวัญจิรา โกเมน อายุ 14 ปี หมอจิ๋วรุ่นที่ 1 กล่าวว่า “ดิฉันดีใจมากที่ได้มาเป็นส่วนร่วมใน

โครงการหมोजิว ฉันทน์ได้นำการอบรมที่ได้ไปใช้กับคุณยาย เพราะว่าคุณยายเป็นโรคเบาหวานและอ้วน ฉันทน์เลยให้คุณยายออกกำลังกายโดยการแกว่งแขนทุกวันและไม่ให้กินอาหารที่มีไขมันสูงและอาหารรสเค็ม แต่คุณยายไม่ฟังหรอกค่ะ พอถึงวันหมอนัดไปตรวจ เบาหวานก็เพิ่มขึ้น ตอนนี้นักคุณยายจึงเริ่มควบคุมอาหารแล้วและก็ออกกำลังกายแต่ไม่บ่อยมากและกินผักผลไม้ สุขภาพก็ดีขึ้น”

จากการลงพื้นที่ชุมชนผลที่ได้กลับมาคือผู้ป่วยที่บ้านมีสุขภาพดีขึ้น จากผู้ป่วยที่เดินไม่ได้มาประมาณ 1 ปี ไม่กล้าเดิน แต่ไม่ได้มีปัญหาเรื่องกระดูก เมื่อหมोजิวและพี่เลี้ยงไปเยี่ยมสามารถทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจและความมั่นใจที่จะเดิน จนในที่สุดก็สามารถลุกขึ้นเดินได้ และยังสร้าง

สัมพันธ์ภาพที่ดีทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคม ทำให้เยาวชนมีความรู้ความมั่นใจและกล้าที่จะเป็นจิตอาสาหมोजิวในการดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวและชุมชน ที่สำคัญคือได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับหมोजิวและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่น

ผลการดำเนินงาน โครงการการดูแลผู้สูงอายุโดยจิตอาสาหมोजิวปี 2561

จากการทดสอบความรู้ผู้เข้าร่วมอบรมโครงการการดูแลผู้ป่วยที่บ้านโดยจิตอาสาหมोजิว พบว่าจำนวนผู้ส่งแบบทดสอบ 50 คน ก่อนการอบรมผู้เข้าร่วมการอบรม มีคะแนนสูงสุด 11 คะแนน หลังการอบรมมีคะแนนสูงสุด 16 คะแนน

ตารางที่ 1: แสดงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรม

| คะแนน       | ค่าเฉลี่ย | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | t      | p-value |
|-------------|-----------|----------------------|--------|---------|
| ก่อนการอบรม | 5.84      | 2.316                | -9.973 | .000    |
| หลังการอบรม | 10.46     | 2.887                |        |         |

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมมีคะแนนความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 10.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.887 เพิ่มขึ้นจากก่อนการอบรม ค่าเฉลี่ย = 5.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.316) อย่างมีนัยสำคัญ ( $t = -9.973, p < .000$ ) แสดงว่าคะแนนทดสอบความรู้หลังการอบรม มีค่า

มากกว่าคะแนนทดสอบความรู้ก่อนการอบรม จิตอาสาหมोजิวมีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ชุมชน และสังคม จิตอาสาหมोजิวได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม จากการทำแบบประเมินจำนวน 48 คน (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2: แสดงร้อยละความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

| รายการ  | ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ) |      |           | การคำนวณค่าสถิติ |                      |           |
|---|---------------------------|------|-----------|------------------|----------------------|-----------|
|   | ปานกลาง                   | มาก  | มากที่สุด | ค่าเฉลี่ย        | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลค่า    |
| 1.วิทยากรมีความรอบรู้ในเนื้อหา                                  | 14.6                      | 35.4 | 50.0      | 4.35             | .729                 | มากที่สุด |
| 2.วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้                        | 16.7                      | 33.3 | 50.0      | 4.25             | .957                 | มากที่สุด |
| 3.ท่านได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการประชุม | 8.3                       | 37.5 | 54.2      | 4.46             | .651                 | มากที่สุด |
| 4.ท่านสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน       | 12.5                      | 29.2 | 58.3      | 4.46             | .713                 | มากที่สุด |
| 5.ความพึงพอใจในภาพรวม   | 12.5                      | 14.6 | 72.9      | 4.60             | .707                 | มากที่สุด |

พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้แนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ๆ จากการประชุม มาก – มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 91.7 และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโครงการไปใช้ในการทำงาน ระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 87.5 ความพึงพอใจภาพรวมในการจัดโครงการระดับมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 87.5

และเมื่อคำนวณค่าสถิติ พบว่า จิตอาสาหมอจิว มีความพึงพอใจการจัดโครงการในภาพรวม มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการประชุม มากที่สุด (ค่า

เฉลี่ย=4.46) และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.46) วิทยากรมีความรอบรู้ในเนื้อหา มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.35) วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.25)

จากการอบรม พี่เลี้ยงจิตอาสาหมอจิว มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ชุมชน และสังคม จิตอาสาหมอจิวได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม จากการทำแบบประเมิน จำนวน 30 คน (ดังตารางที่ 3)



ตารางที่ 3 : แสดงร้อยละความพึงพอใจ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

| รายการ   | ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ) |           | การคำนวณค่าสถิติ |                      |           |
|--|---------------------------|-----------|------------------|----------------------|-----------|
|  | มาก                       | มากที่สุด | ค่าเฉลี่ย        | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน | แปลค่า    |
| 1 การประชาสัมพันธ์   | 76.7                      | 23.3      | 4.13             | .571                 | มากที่สุด |
| 2. วิธีการในการอบรม  | 53.3                      | 46.7      | 4.40             | .621                 | มากที่สุด |
| 3. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้        | 53.3                      | 46.7      | 4.50             | .509                 | มากที่สุด |
| 4. ท่านสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน | 46.7                      | 53.3      | 4.47             | .629                 | มากที่สุด |
| 5.ความพึงพอใจในภาพรวม                                      | 43.3                      | 56.7      | 4.53             | .571                 | มากที่สุด |

พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ มาก – มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 100 และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 100 ความพึงพอใจภาพรวมในการจัดโครงการ ระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 100

และเมื่อคำนวณค่าสถิติ พบว่า พี่เลี้ยงจิตอาสาหมोजิว มีความพึงพอใจการจัดโครงการในภาพรวม มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.50) และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.47) วิธีการใน

การอบรม มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.40) และการประชาสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย=4.13)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรปรับเปลี่ยนหลักสูตรการอบรมจิตอาสาหมोजิวให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละบริบทของพื้นที่
2. ควรขยายโครงการการดูแลผู้สูงอายุที่บ้านโดยจิตอาสาหมोजิวไปในโรงเรียนหรือชุมชนอื่นๆ
3. ควรมีการเขียนแผนประจำปี ร่วมกับสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว เพื่อบรรจุเข้าในแผนของจังหวัดเพื่อความยั่งยืนของโครงการ

### เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2547). คู่มือการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรสาธารณสุข กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพยาบาลองค์กรการสงเคราะห์ทหารผ่านศึก,

กระทรวงสาธารณสุข. (2550). คู่มือการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.

วิภาพร วรหาญ. (2552). การปฐมพยาบาลและการพยาบาลฉุกเฉิน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อบรมพี่เลี้ยง



อบรมจิตอาสาหมोजิ้ง







### ติดตามประเมินผล



โครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทุกกลุ่มในชุมชนเขต  
อำเภอองครักษ์  
อย่างมีส่วนร่วม: การพัฒนาแกนนำเพื่อการสร้างเสริมคุณภาพ  
ชีวิตและการดูแลจัดการโรคเรื้อรัง

.....

Participated Development Quality of Life program in all  
Elderly Groups, Ongkaruk District: Enhancing  
Community Leaders to Promote Quality of Life and  
Chronic Illness Care Management



## เรืออากาศเอกหญิงจิรวรรณ อินคัม1 ที่มาและความสำคัญ

จากรายงานสำนักงานสถิติแห่งชาติในการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย (2557) พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งบ่งชี้ว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงอายุ” การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุอย่างมากเช่นนี้ ส่งผลต่อต้นนโยบายด้านการดูแลสุขภาพของประชากร ด้วยวัยสูงอายุมักจะมีกำลังถดถอยความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระลดลง (ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ หมายถึง บุคคลสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น หรือพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด) ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น เนื่องจากส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและงบประมาณที่ใช้ในการจัดการดูแลกรณีของผู้สูงอายุ มีการเจ็บป่วยเรื้อรังและช่วยเหลือตนเองไม่ได้ที่เพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของสำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย (สวปก.) เรื่องผลสัมฤทธิ์การใช้บริการสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุและผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายสุขภาพของภาครัฐในอนาคตในช่วงปี พ.ศ.2554 -2564 พบว่า ค่าใช้จ่ายสุขภาพผู้สูงอายุทั้ง 3 กองทุน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ.2565 หรืออีก 12 ปีข้างหน้า จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ถึง 3.62 เท่า และสูงกว่าค่าใช้จ่ายสุขภาพโดยรวมทุกอายุ

1 สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จากการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเขตอำเภอองครักษ์อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ตำบลคลองใหญ่ และตำบลบึงศาล ในปี พ. ศ. 2559 โดย จีรวรรณ อินคัม และคณะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ถึงร้อยละ 50-55 มีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับดีน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ คือ ร้อยละ 43.75 และ 48.26 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาปัญหาสุขภาพด้านร่างกายที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการทั้งสองตำบลโดยละเอียด พบว่า โรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงเป็นโรคเรื้อรังที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ และเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งของการเกิดภาวะกล้ามเนื้อสลายตัวในผู้สูงอายุอีกด้วย โรคเรื้อรังที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุหากมีการดูแลจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพจะทำให้อาการของโรครุนแรง เกิดภาวะแทรกซ้อนด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุตลอดจนครอบครัวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จนกระทั่งเกิดความพิการและอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

การจัดการโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ช่วยให้มีความภาคภูมิใจและเสริมความมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กลวิธีการจัดการโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุที่อาศัย

ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพนั้น วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจและได้ผลดี คือ การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลจัดการ เช่น แกนนำด้านสุขภาพของชุมชน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้นำศาสนา (ขนิษฐา นันทบุตร, 2550) เนื่องจากแกนนำด้านสุขภาพเหล่านี้อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันกับผู้สูงอายุ จึงเป็นที่รู้จัก ได้รับการยอมรับและนับถือ ตลอดจนมักจะมีการช่วยเหลือกันและกันในหลายมิติอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อแกนนำเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลจัดการโรคเรื้อรัง การเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างแกนนำ ผู้สูงอายุและครอบครัวในเรื่องการจัดการดูแลโรคเรื้อรังขณะดำเนินชีวิตในชุมชนจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา มากกว่าการรับบริการจากบุคลากรด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว ผู้สูงอายุ ครอบครัวจะได้รับบริการตลอดจนการแก้ไขและจัดการปัญหาการจัดการโรคเรื้อรังอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายที่คาดหวังว่าผู้สูงอายุจะดำรงชีวิตได้อย่างเป็นอิสระ มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ลดค่าใช้จ่ายในการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ตลอดจนการเกิดภาวะทุพพลภาพและการเสียชีวิตลดลงได้ น่าจะมีโอกาสเกิดความสำเร็จได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์

พัฒนาแกนนำเพื่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและการจัดการดูแลโรคเรื้อรังอย่างน้อยหมู่บ้านละ 2 คน

ผู้สูงอายุในชุมชนอำเภอองครักษ์ ร้อยละ 75 สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น

ผู้สูงอายุ ครอบครัว หรือผู้ดูแล มีความรู้ทักษะในการป้องกัน และดูแลจัดการโรคเรื้อรังอย่างน้อยร้อยละ 85

สร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเขตอำเภอองครักษ์จังหวัดนครนายก

ช่วงระยะเวลาดำเนินการ (ปีงบประมาณ 2561)

กิจกรรมที่ 1: เสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการพัฒนาแกนนำเพื่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต (วันพฤหัสบดีที่ 7 ธันวาคม 60)

กิจกรรมที่ 2: การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแกนนำเพื่อการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและการดูแลจัดการโรคเรื้อรัง (วันเสาร์และอาทิตย์ที่ 27-28 มกราคม 2561 ในพื้นที่ จังหวัดนครนายก)

กิจกรรมที่ 3: กิจกรรมประเมินสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและดูแลจัดการโรคเรื้อรังและภาวะกลั้นปัสสาวะไม่อยู่ ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านลาดช้าง (วันอาทิตย์ที่ 25 กุมภาพันธ์ 2561)

กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 250 คน  
แกนนำพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดูแลจัดการโรคเรื้อรัง จำนวน 32 คน

ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล และครอบครัว จำนวน 250 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

แกนนำชุมชนหมู่บ้านละ 2 คน มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะในการจัดการดูแลโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้สูงอายุและครอบครัว หรือผู้ดูแล มีความรู้ ทักษะในการป้องกัน และดูแลจัดการโรคเรื้อรัง โดยเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับการแกนนำชุมชนที่ได้รับการพัฒนาอย่างน้อยร้อยละ 85

ผู้สูงอายุในชุมชนอำเภอองครักษ์ ร้อยละ 75 สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

เกิดเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเขตอำเภอองครักษ์จังหวัดนครนายกในทุกระดับ

## สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นที่สำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ

ตารางที่ 1: จำนวนผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้ดูแลที่เข้าร่วมโครงการฯ ตั้งแต่ปี 2557-2561 (มีดำเนินการต่อเนื่อง)

| ปี พ.ศ. | เป้าหมาย (คน) | จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (คน) |
|---------|---------------|------------------------------|
| 2557    | 252           | 496                          |
| 2558    | 155           | 322                          |
| 2559    | 215           | 300                          |
| 2560    | 215           | 285                          |
| 2561    | 250           | 350                          |

ตั้งแต่เริ่มดำเนินการโครงการฯ ปี 2557 จนถึงปัจจุบัน มีจำนวนผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ดูแล ตลอดจนผู้นำชุมชนในพื้นที่ เข้าร่วมกิจกรรม โครงการมากกว่า 250 คนทุกปี โดยผู้เข้าร่วมโครงการมากกว่า ร้อยละ 95 รายงานว่าเป็น

โครงการที่มีประโยชน์ช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ และแนวทางการดูแลจัดการโรคเรื้อรังให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ชุมชนรู้สึกวางใจที่มีบุคลากรด้านสุขภาพเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด จึงเสนอแนะให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี

ตารางที่ 2: เปรียบเทียบความรู้และทักษะในการจัดการดูแลโรคเรื้อรังของแกนนำชุมชนก่อน และหลังเข้าร่วมโครงการ (32 คน)

| ระดับความรู้และทักษะ | น้อย (คน) | ปานกลาง (คน) | มาก (คน) | รวม |
|----------------------|-----------|--------------|----------|-----|
| ก่อนอบรม             | 20        | 8            | 4        | 32  |
| หลังอบรม             | 5         | 20           | 7        | 32  |

จากจำนวนแกนนำที่เข้าร่วมโครงการฯ 32 คน ความรู้และทักษะในการจัดการโรคเรื้อรัง หลังเข้าร่วมโครงการฯ พัฒนาขึ้น กล่าว คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ แกนนำส่วนใหญ่ (20 คน) มี

ความรู้และทักษะในการจัดการอยู่ในระดับน้อย หลังเข้าร่วมโครงการ ความรู้และทักษะในการจัดการโรคเรื้อรังของแกนนำส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง (20 คน)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความรู้และทักษะในการจัดการดูแลโรคเรื้อรังของผู้สูงอายุ ครอบครัว และผู้ดูแลก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ (350 คน)

| ระดับความรู้และทักษะ | น้อย<br>(คน) | ปานกลาง<br>(คน) | มาก<br>(คน) | รวม |
|----------------------|--------------|-----------------|-------------|-----|
| ก่อนอบรม             | 212          | 92              | 46          | 350 |
| หลังอบรม             | 32           | 246             | 72          | 350 |

จากจำนวนผู้สูงอายุ ครอบครัว และผู้ดูแล ที่เข้าร่วมโครงการฯ 350 คน ความรู้และทักษะในการจัดการโรคเรื้อรังหลังเข้าร่วมโครงการฯ พัฒนาขึ้น กล่าว คือ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ ผู้สูงอายุ ครอบครัว และผู้ดูแลส่วนใหญ่ (212 คน) มีความรู้และทักษะในการจัดการอยู่ในระดับน้อย หลังเข้าร่วมโครงการความรู้และทักษะในการจัดการโรคเรื้อรังของผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง (246 คน)

ตารางที่ 4 ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระของผู้สูงอายุ (ร้อยละ)

| ปี พ.ศ. | ดำเนินชีวิตเป็นอิสระ (ร้อยละ) |
|---------|-------------------------------|
| 2558    | 84-90                         |
| 2559    | 85-92                         |
| 2560    | 88-95                         |
| 2561    | 89-96                         |

\*ขึ้นอยู่กับกิจกรรม ประเมินโดยแบบวัด BADL\*

ผลการประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระของผู้สูงอายุ ในพื้นที่เป้าหมาย ตั้งแต่ปี 2558 -2561 พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการมีความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นอิสระ โดยทำกิจกรรมต่างในชีวิตประจำวัน ด้วยตนเอง พึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84-96 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรม กิจกรรมที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือเครื่องมือมากที่สุด คือ การกลั้นปัสสาวะไม่อยู่ ร้อยละ 11- 16

## สรุปผลการดำเนินการ

การดำเนินการโครงการฯ เป็นความร่วมมือของอาจารย์พยาบาลสาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน นิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ อาจารย์แพทย์ คณะแพทยศาสตร์ และเครือข่ายในชุมชน ประกอบด้วย สาธารณสุขอำเภอ นายอำเภอ อ. องครักษ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงศาล ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุข ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการ พยาบาลวิชาชีพ และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านลาดช้าง ตำบลบึงศาล ที่มีความสนใจในพัฒนาบริการด้านสุขภาพเพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน การดำเนินกิจกรรมในโครงการฯ จึงเป็นความร่วมมือของทุกส่วนที่กล่าวมา โดยเริ่มแรกของการดำเนินการจะมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาความต้องการ ตลอดจนวางแผนการดำเนินการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน

จากการวางแผนดำเนินการร่วมกัน จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมที่ต่อเนื่องมากขึ้น เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการการดูแลจัดการโรคเรื้อรังให้กับผู้นำด้านสุขภาพในชุมชน ผู้ดูแล และ

ผู้สูงอายุที่สนใจ การจัดนิทรรศการการจัดการโรคเรื้อรัง การประเมินภาวะสุขภาพ ตลาดนัดอาหารเพื่อสุขภาพ การนัดโดยใช้สมุนไพรมันบ้านเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ การจัดการปัญหาด้านสุขภาพจิตอย่างมีประสิทธิภาพ การเยี่ยมบ้านเพื่อประเมินและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง ส่งผลให้เกิดแกนนำชุมชนหมู่บ้านละ 2 คน ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการจัดการดูแลโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนอย่างใกล้ชิดและในหลายมิติ ผู้สูงอายุในชุมชนบึงศาลจึงยังคงไว้ซึ่งความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างน้อยร้อยละ 84-96 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรม

## ข้อเสนอแนะ

โปรแกรมการจัดการดูแลโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้นเป็นการดำเนินการในช่วงเวลาหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืนควรมีการติดตามประเมินและปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรต้องมีการพัฒนาความรู้และทักษะของแกนนำชุมชนในเรื่องการดูแลจัดการโรคเรื้อรังเป็นระยะ ตลอดจนมีการจัดทำ care map สำหรับการดำเนินการในการดูแลจัดการโรคเรื้อรังของแกนนำชุมชนให้ชัดเจนต่อไป

## เอกสารอ้างอิง

ชนิษฐา นันทบุตร และคณะ. (2550). กรณีศึกษานวัตกรรมการดูแลสุขภาพชุมชน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ): การจัดการโรคเรื้อรังในชุมชน. ภาพพิมพ์: นนทบุรี.

จิรวรรณ อินคัม. (2559). รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการบริการวิชาการชุมชนประจำปีงบประมาณ 2559: โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนเขตอำเภอองครักษ์อย่างมีส่วนร่วม. สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: นครนายก

สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย (สวปก.)” (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการผลสัมฤทธิ์การใช้บริการสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุและผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายสุขภาพของภาครัฐในอนาคตในช่วงปี พ.ศ. 2554-2564. ทูลสนับสนุนโดย แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ: พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

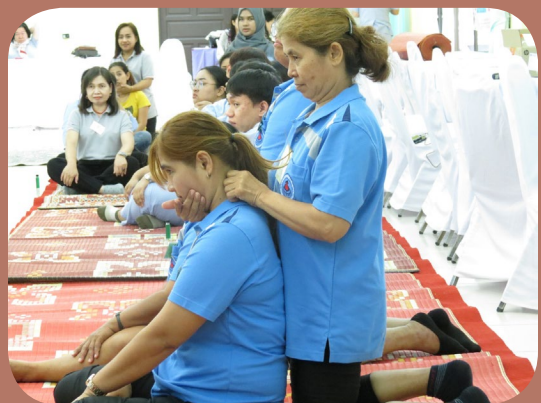
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557 (The 2014 survey of the older persons in Thailand). สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ: กรุงเทพมหานคร



ภาพที่ 1 และ 2: ฝึกปฏิบัติการให้อาหารทางสายยาง การทำแผล และการดูแลผู้ที่ใส่สายสวนปัสสาวะ



ภาพที่ 3 และ 4: ประชุมเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนองค์กรฯ



ภาพที่ 5 และ 6: ฝึกนวดเพื่อการฟื้นฟูสภาพ



โครงการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของชุมชนให้มีคุณภาพ  
อย่างยั่งยืน:

ศึกษาความสุขมวลรวม อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

The project promotes and develops the capacity of the  
community for sustainable quality: A Study of Total  
Happiness in Amphoe Pak Phli, Nakhon Nayok Province

อาจารย์ ดร. สมปรารถนา วงศ์บุญหนัก1

### ที่มาและความสำคัญ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒกำหนดแผนงานตามยุทธศาสตร์ 15 ปี (พ.ศ.2553-2567) เพื่อการพัฒนามหาวิทยาลัย โดยกำหนดเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย “ การบริการวิชาการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน ” เพื่อการบรรลุถึงการเป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม โดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้สร้างงานบริการวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ดังนั้นในปี 2557 จึงได้มีการดำเนินการสำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จังหวัดนครนายก จากการรวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลการสำรวจสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังกล่าวพบว่า ในพื้นที่เป้าหมาย ที่ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวาย มีลักษณะของการรวมกลุ่มของชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนพร้อมที่จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการสร้างสุขมวลรวมของชุมชนอย่างยั่งยืน มีความต้องการที่จะได้รับรู้ถึงวิธีการหรือแนวทางของการสร้างตัวชี้วัดความสุขชุมชนที่เกิดจากชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างเสริมศักยภาพที่ยั่งยืนในอนาคตของชุมชน (สมปรารถนา วงศ์บุญหนัก, 2559) ทั้งนี้ โดยสร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ผู้แทนองค์กรภาครัฐ หน่วยงานในท้องถิ่น กลุ่มอาชีพและเยาวชน เพื่อการร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งในอนาคต โดยที่ผ่านมากการดำเนินการในพื้นที่มีลักษณะการทำงานที่ไม่มีความเชื่อมโยงกันของแต่ละส่วนงาน ขาดการศึกษาสภาพและความต้องการที่มีรากฐานมาจากวิถีชุมชน รวมถึงการกำหนดแผนงานในการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ ผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่นต้องการภาครัฐที่มีความรู้เข้ามาให้การสนับสนุนและร่วมวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ส่วนกิจการเพื่อสังคม ในฐานะส่วนงานที่ทำหน้าที่สนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดนครนายก โดยความร่วมมือกับอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จึงได้ร่วมกับเครือข่ายภายนอก ประกอบด้วยศูนย์คุณธรรม มูลนิธิหัวใจอาสา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกองทุนเวลาเพื่อสังคม คัดเลือกตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นตำบลสร้างสุขเพื่อการส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์ของการสร้างเป้าหมายความสุขมวลรวมของชุมชน ค้นหาความต้องการชุมชนเพื่อการพัฒนา ร่วมกันจัดทำธรรมนูญความสุขชุมชน เพื่อเป็นแนวทางของการสร้างสุขชุมชนที่มีทิศทาง เป้าหมาย ตัวชี้วัด ตลอดจนแผนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม ทุกคนต่างร่วมกันเพื่อส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในอนาคต ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ในการนี้จึงดำเนินการเสนอโครงการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของชุมชนให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

การดำเนินการอยู่ภายใต้โครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่มีความต่อเนื่องของการปฏิบัติงานตั้งแต่ปี 2557 ถึงปัจจุบัน ดำเนินการลงพื้นที่ร่วมกับกลุ่มเครือข่าย คณาจารย์ นิสิตและบุคลากรของมหาวิทยาลัย และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชน จัดเป็นฐานข้อมูลจัดการอบรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม นำผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตัวแทนชาวบ้าน ร่วมประชุมนำเสนอความคิดเห็น ความต้องการ วิธีการเพื่อการได้มาซึ่งข้อตกลงร่วมกันในการทำให้พื้นที่มีความเข้มแข็ง (ยง

จิรายุ อุปเสน, 2559)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อร่วมจัดทำฐานข้อมูลชุมชน เป้าหมายความสุขมวลรวม ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เพื่อศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน

2. เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดนครนายก หน่วยงานของรัฐ ภาคราชการ ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย เพื่อร่วมกันพัฒนาความสามารถของชุมชน ร่วมกันกำหนดรูปแบบของการส่งเสริมให้ชุมชน สร้างเสริมโครงการ/กิจกรรมเพื่อเกิดความยั่งยืนของชุมชนในอนาคต

3. เพื่อให้บุคลากร และนิสิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์การสร้างเป้าหมายความสุขมวลรวม และความต้องการชุมชนเป็นแนวทางในการวางแผนจัดกิจกรรม/โครงการที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติ

ช่วงระยะเวลาการดำเนินการ พ.ศ. 2559 – 2561

กลุ่มเป้าหมาย ประชาชนพื้นที่ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ประโยชน์ การดำเนินการในโครงการเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำงานในรูปแบบลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

ลักษณะของการทำงานแบบร่วมคิดร่วมทำแบบพันธมิตรและแบบหุ้นส่วน (Partnership)

ของทุกภาคส่วนและหน่วยงาน ที่ให้ความร่วมมือ  
กันสร้างโอกาสของการเรียนรู้แก่กันและกัน

เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุก  
ฝ่าย (Mutual benefit) ทั้งชุมชนในพื้นที่ บุคลากร  
ของมหาวิทยาลัย และเครือข่ายภายนอก

มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน  
(Scholarship) คณาจารย์ นิสิตและเจ้าหน้าที่ที่  
ร่วมโครงการได้รับประโยชน์จากการศึกษาเรียนรู้  
ข้อมูลในพื้นที่ที่สามารถนำมาใช้เชื่อมโยงกับการ  
ปฏิบัติงาน การเรียนการสอนและการวิจัย

เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้  
(Social impact) ดังนี้

ผลกระทบต่อองค์กรตนเอง

การให้บริการวิชาการที่ตอบสนองความ  
ต้องการของชุมชน และอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย

เพื่อการมีส่วนร่วมของการสร้างสุขมวล  
รวมแก่ชุมชน ร่วมจัดทำธรรมนูญความสุขชุมชน  
ที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป้า  
หมาย

เกิดการสร้างเครือข่ายการทำงานหน่วย  
งานแบบบูรณาการ

หน่วยงานภายใน โดยการบูรณาการการ  
ทำงานร่วมกันของคณาจารย์ในคณะและสถาบัน  
ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์  
คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีและ  
นวัตกรรมผลิตภัณฑ์การเกษตร คณะวัฒนธรรม  
สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะ  
พลศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพฤติกรรม  
ศาสตร์ และสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ใน  
การนำเสนอแนวคิดและกิจกรรมเพื่อการบริหาร  
วิชาการในพื้นที่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์ 1  
มหาวิทยาลัย 1 จังหวัด สร้างศักยภาพชุมชนให้

เข้มแข็ง

องค์กรและหน่วยงานภายนอก ได้แก่  
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์  
มหาวิทยาลัย มหามงกุฎราชวิทยาลัย ศูนย์  
คุณธรรม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (อพช.)  
สถาบันนักสร้างสุขภาวะองค์กร มูลนิธิหัวใจอาสา  
และกองทุนเวลาเพื่อสังคม องค์กรบริหารส่วน  
ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด ตำบลเกาะหวาย  
และอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

ผลกระทบต่อชุมชน

1. ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการการเกิดฐาน  
ข้อมูลชุมชน ปฏิทินชุมชน เป้าหมายความสุข  
ชุมชน ธรรมนูญความสุขชุมชน ที่เป็นประโยชน์  
ต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

2. เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ  
ระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับหน่วยงานของ  
จังหวัด และชุมชนกับหน่วยงานด้านการศึกษา  
เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน  
ส่งมอบและถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการดำรงไว้  
ของวิถีท้องถิ่น (ไทยพวน)

3. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีการบูร  
ณาการงานของชุมชนท้องถิ่น ในด้านการทำงาน  
และการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในชุมชนและ  
ภายนอกชุมชนเพื่อความสุขของชุมชน

ผลกระทบต่อประเทศ

1. เกิดต้นแบบชุมชนความสุข ที่ทุกคนใน  
ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อเกิดความยั่งยืน

2. เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและ  
สังคม เนื่องจากการมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ  
ในชุมชน และการมีแนวทางการพัฒนาชุมชนของ  
คนในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1: ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลชุมชน



ที่มา: กิจกรรมลงพื้นที่ชุมชนตำบลเกาะหวาย, 2558

## สรุปผลการดำเนินการ

ในการดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของชุมชนให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน ตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก การบูรณาการการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่และหน่วยงานเครือข่ายจัดกิจกรรมในโครงการ ประกอบด้วย

1) การสำรวจศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวาย โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ที่ผ่านการอบรมวิธีการใช้เครื่องมือกระบวนการจัดทำเป้าหมายตัวชี้วัดความสุขชุมชนจาก เครือข่ายสร้างสุขมูลนิธิหัวใจอาสา ดำเนินการสำรวจข้อมูลร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนชาวบ้านในชุมชน

2) ประชุมกลุ่มย่อยโดยเชิญคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ตัวแทนชาวบ้านและกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ร่วมประชุมเพื่อพิจารณาข้อมูลชุมชน รวบรวมจัดทำฐานข้อมูล

3) การจัดกิจกรรมสร้างตัวชี้วัดดัชนีความสุขมวลรวมร่วมกับชุมชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย มูลนิธิหัวใจอาสา และศูนย์คุณธรรม ดำเนินกิจกรรม ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชน ค้นหา ทบทวนตัวตน ความดี ความสามารถและความสุขของชุมชน โดยการตั้งประเด็นคำถาม (1) “ สิ่งดีๆ ที่เคยมีอยู่ แล้วหายไป หรือ กำลังจะหายไป ” เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่อยู่ในชุมชน อาจมีผลกระทบต่อวิถีของชุมชนในอนาคต ประเด็นคำถาม 2) “ สิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อวิถี

ของชุมชน ”เพื่อคนในชุมชนเห็นความเชื่อมโยงที่อาจจะเกิดขึ้น หรือประโยชน์ที่อาจเกิดกับชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมกับชุมชน กำหนดเป้าหมายความสุขมวลรวมที่มาจากชุมชน เป็นผู้กำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมคิดถึงความสุขที่เกิดร่วมกันของคนในชุมชน(ไม่ใช่ความสุข

ส่วนตัว) ในที่นี้พิจารณาแยกเป็นด้านๆ ในแต่ละด้านจะมีรูปธรรมความสำเร็จจากสิ่งใด ใช้หลักที่ว่า การสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ชี้ชัด วัดได้ง่ายๆ ไม่ต้องมาก โดยทุกคนร่วมกำหนดขึ้น

ภาพที่ 2: อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการดำเนินงานในพื้นที่กับผู้นำชุมชน



ที่มา: กิจกรรมปฏิทินชุมชน 12 เดือน (ของดีของชุมชน) ตำบลเกาะหวาย, 2559

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมให้ความรู้ เพื่อให้ชุมชนกำหนดวิธีการสำคัญที่จะไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ผู้แทนชุมชนร่วมคิดทบทวนโครงการ/กิจกรรมของชุมชนที่มีอยู่ เคยทำอยู่ที่สามารถตอบสนองเป้าหมายความสำเร็จของการสร้างสุขร่วมกันของชุมชน



ภาพที่ 3: อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจของการกำหนดตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของชุมชน

ที่มา: กิจกรรมอบรมปฏิบัติการ การสร้างสุขชุมชนตำบลเกาะหวาย, 2559



ขั้นตอนที่ 4 ร่วมจัดทำและประสานแผนงาน-โครงการ และสนับสนุนให้ผู้แทนชุมชนนำเป้าหมายความสุขไปเสนอต่อสมาชิกของชุมชน (แต่ละหมู่บ้าน) เพื่อสร้างกระแสความร่วมมือ การยอมรับและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในที่นี้มีการเสนอแผนงานที่มีการระบุใครจะดำเนินการ สิ่งใด เมื่อใด อย่างไร

4) ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโครงการ/กิจกรรมเพื่อสร้างความสุขมวลรวมของชุมชนอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยและองค์กรเครือข่ายภายนอกเข้าร่วม ในการนำเสนอ ธรรมนูญความสุขชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของชุมชน ดังนี้

ผลการดำเนินการพื้นที่ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี นครนายก เป็นตำบลสร้างสุขเครือข่าย (ต้นแบบ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จัดทำธรรมนูญความสุขชุมชนหมู่บ้าน/ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นความสุขร่วมกันของคนในตำบล ไว้ 8 ด้าน ดังนี้ (รายงานการสร้างสุขชุมชนตำบลหนองแสง, 2559)

1. ประชาชนในตำบลมีความรัก มีความสามัคคี และมีส่วนร่วมที่ดีในชุมชน
2. ประชาชนในตำบลดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เป็นตำบลที่รักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิตที่ดีงามให้คงอยู่
4. ประชาชนในตำบลมีสุขภาพดี ทั้งกายและใจ

ภาพที่ 4: อบรมเชิงปฏิบัติการทบทวนตัวชี้วัดความสุขมวลรวมของชุมชน ธรรมนูญความสุขชุมชน



ที่มา: กิจกรรมอบรมปฏิบัติการ การสร้างสุขชุมชนตำบลหนองแสง โคกกรวด เกะหวาย, 2561



5. เป็นตำบลที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี

6. ประชาชนในตำบลมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

7. เด็กและเยาวชน เป็นคนดี รักษาประเพณีตามวิถีไทยพวน

8. ประชาชนในตำบลปลอดภัย ที่สร้างทุกซ์



ผลการดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายตำบลโคกกรวด ผู้นำชุมชนร่วมกันกำหนดธรรมนูญความสุขชุมชนหลักปฏิบัติที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชน ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทร ไม่ทอดทิ้งกัน ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและความรู้ที่เท่าทันเป็นฐานของการพัฒนา โดยธรรมนูญความสุข

ชุมชน ตำบลโคกกรวด อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ประกอบรายละเอียดจำนวน 7 ด้าน ดังนี้ (รายงานการสร้างสุขชุมชนตำบลโคกกรวด, 2559)

1. ประชาชนตำบลมีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน

2. ประชาชนตำบลมีอาชีพหลักและเสริมที่มั่นคง

3. ประชาชนตำบลร่วมอนุรักษ์ รักษาประเพณี วัฒนธรรม และ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

4. ประชาชนตำบลร่วมจัดทำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

5. ประชาชนตำบลมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6. ประชาชนตำบลมีระบบสุขภาพดี

7. ประชาชนตำบลมีการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การทบทวนธรรมนูญความสุขชุมชน สิ่งที่ทำแล้ว เราเห็นว่าเป็นเรื่องดีของตำบลโคกกรวด ปรากฏเป็นตัวชี้วัดเป็นรูปธรรม มีดังนี้

**ด้านที่ 1** ประชาชนตำบลมีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน  
รณรงค์ให้ประชาชนทุกคนครัวเรือนเข้าร่วมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์  
รณรงค์ให้มีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย ในครัวเรือน  
รณรงค์ให้คนในชุมชนร่วมปลูกฝังการออมเงิน

**ด้านที่ 2** ประชาชนตำบลมีอาชีพหลักและเสริมที่มั่นคง

2.1 คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพให้เข้มแข็ง

2.2 คนในชุมชนมีการพัฒนาการผลิต ระบบเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีความเหมาะสม และมีตลาด

รองรับ

2.3 คนในชุมชนต้องมีรวมกลุ่มอาชีพเป็นระดับตำบล

**ด้านที่ 3** ประชาชนตำบลร่วมอนุรักษ์ รักษาประเพณี วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

3.1 รณรงค์ให้คนในชุมชน แต่งกายสุภาพเข้าวัด ไม่นุ่งน้อยห่มน้อย

3.2 คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ รักษาประเพณีบุญบั้งไฟ ที่พักสงฆ์ กลางดอนโบสถ์

3.3 รณรงค์ปลูกฝังให้เยาวชนเข้าวัดฟังธรรม ทุกวันสำคัญทางศาสนา

3.4 รณรงค์ให้ประชาชนในตำบลให้มีความรัก ความสามัคคี

3.5 คนในชุมชนร่วมงานบุญประเพณี สารทลาว บุญข้าวเกรียบ บุญข้าวหลาม รวมถึงมีการ  
ตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง ในวันปีใหม่

**ด้านที่ 4** ประชาชนตำบลร่วมจัดทำเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

4.1 รณรงค์ให้คนในชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ บริโภคใช้ในครัวเรือน

4.2 รณรงค์และส่งเสริม ให้ทุกครัวเรือนน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

(ปลูกพืชผักสวนครัว)

**ด้านที่ 5** ประชาชนตำบลมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5.1 ในชุมชนมีการจัดตั้งเวรยามดูแลความปลอดภัยในหมู่บ้าน

5.2 คนในชุมชนให้ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่เยาวชน

5.3 ชุมชนมีอาสาสมัครชุมชน ในการดูแลความสงบความเรียบร้อยในชุมชน

5.4 ชุมชนมีศูนย์ดำรงธรรมในหมู่บ้าน

**ด้านที่ 6** ประชาชนตำบลมีระบบสุขภาพดี

6.1 รณรงค์ให้คนในชุมชนออกกำลังกาย ทุกวัน เสาร์ – อาทิตย์

6.2 เชิญชวนคนในชุมชนร่วมแข่งขันกีฬา ต้านยาเสพติด

6.3 รณรงค์ให้คนในชุมชนไม่ดื่มสุราและไม่เล่นการพนันในวัด รวมถึงสถานที่ราชการ

6.4 ส่งเสริมและฝึกอบรมด้านกีฬาให้แก่เยาวชน

6.5 คนในชุมชนเข้าถึงระบบประกันสุขภาพ

ด้านที่ 7 ประชาชนตำบลมีการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

7.1 รณรงค์ให้คนในชุมชนคัดแยกขยะก่อนทิ้ง

ผลการดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายตำบลเกาะหวาย ผู้นำชุมชนร่วมกันกำหนดธรรมนูญความ สุขชุมชนหลักปฏิบัติที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกัน ของคนในชุมชน ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ชุมชน โดย ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและความรู้ที่เท่าทัน เป็นฐานของการพัฒนา โดยธรรมนูญความ สุขชุมชน ตำบลเกาะหวาย อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ประกอบรายละเอียดจำนวน 9 ด้าน ดังนี้ (รายงาน การสร้างสุขชุมชนตำบลเกาะหวาย, 2560)

- |                       |                              |
|-----------------------|------------------------------|
| 1. คนดี               | 6. สิ่งแวดล้อมดี             |
| 2. การศึกษาเรียนรู้ดี | 7. สังคมอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย |
| 3. วัฒนธรรมดี         | 8. มีธรรมภิบาลชุมชน          |
| 4. รายได้สมดุล        | 9. ส่งเสริมคนดี              |
| 5. สุขภาพดี           |                              |

การทบทวนธรรมนูญความ สุขชุมชน สิ่งที่ทำแล้วเราเห็นว่าเป็นเรื่องดีของตำบลเกาะหวาย ตัวชี้วัดเป็นรูปธรรม มีดังนี้

ด้านที่ 1 “คนดี”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนไม่สร้างปัญหา ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และปฏิบัติตามหลักศาสนารวมถึง กฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด

ข้อที่ 2 ส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ เยาวชนในชุมชน

ข้อที่ 3 คนในชุมชนร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่นและเปิดโอกาสร่วมสร้างสรรค์ประเพณีไทย พวน

ข้อที่ 4 คนในชุมชนจะจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 5 คนในชุมชนจะทำดี ละชั่ว และส่งเสริมเชิดชูคนทำความดี

ข้อที่ 6 คนในชุมชนจะลดละการประพฤติดิตศีลธรรม และผิดกฎหมายบ้านเมือง

ข้อที่ 7 (เสริม) เป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 (มหาเถรสมาคม) \*อันดับ 1 ของจังหวัดนครนายก/ ของภาคตะวันออก

ข้อที่ 8 (เสริม) มีงานวิจัยท้องถิ่น (สกว) รวมถึงสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นหลายเรื่อง

ด้านที่ 2 “การศึกษาเรียนรู้ดี”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนและเยาวชนได้เข้าร่วมประชาคม เพื่อได้เรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนและ

มีการเข้าร่วมศึกษาดูงาน

ข้อที่ 2 คนในชุมชนมีการ ยกย่องเชิดชู ประชาชนหรือเยาวชนในชุมชนที่มีการศึกษาเรียนรู้ที่เป็นเลิศ

ข้อที่ 3 ชุมชนหรือโรงเรียนมีการเปิดหลักสูตรสอนภาษาไทยพวน

ข้อที่ 4 คนในชุมชนได้ศึกษาเล่าเรียนตามกฎหมายภาคบังคับ และการศึกษานอกระบบ รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาดูงาน/การอบรม

ข้อที่ 5 คนในชุมชนจะเข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน

ด้านที่ 3 “วัฒนธรรมดี”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนร่วมกันรื้อฟื้นและอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ดั้งเดิมที่หายไป (วัฒนธรรมด้านอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย และประเพณีการเล่น)

ข้อที่ 2 คนในชุมชนร่วมกันถ่ายทอดภาษาไทยพวน ให้แก่เด็กและเยาวชนในชุมชน

ข้อที่ 3 คนในชุมชนจะเข้าวัด รักษาศีล 5 ทุกวันพระ

ข้อที่ 4 คนในชุมชนต้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน

ข้อที่ 5 ส่งเสริมให้ประชาชนชาวบ้านแต่ละสาขามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนในชุมชน

ข้อที่ 6 คนในชุมชนต้องมีการรื้อฟื้นประเพณีฮีตสิบสอง คลองสิบสี่

ข้อที่ 7 (เสริม) สืบสานวัฒนธรรมไทยพวน ตามอัตลักษณ์ 4 อย่าง (การแต่งกาย/อาหาร/ภาษาพูด ภาษาเขียน/การเล่นพื้นบ้าน)

ด้านที่ 4 “รายได้สมดุล”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนมีการออมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ มีการจัดสวัสดิการชุมชน มีกลุ่มธนาคาร ชยะ ในชุมชน

ข้อที่ 2 คนในคนในชุมชนมีอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว (การทำไม้กวาดดอกหญ้า/การทำดอกไม้เทียนหอม)

ข้อที่ 3 คนในชุมชนจะปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ในการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

ข้อที่ 4 คนในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เครื่องอุปโภค บริโภค

ข้อที่ 5 (เสริม) เป็นหมู่บ้านยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด

ด้านที่ 5 “สุขภาพดี”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนมีการปลูกผักไว้กินเองในครอบครัว

ข้อที่ 2 รณรงค์ให้คนในชุมชนลด ลด เหล้า บุหรี่

ข้อที่ 3 อาสาสมัครชุมชนต้องดูแลสุขภาพคนในชุมชนอย่างใกล้ชิด

ข้อที่ 4 คนในชุมชนมีการฝึกสมาธิ และมีการอบรมในด้านจิตใจ

ข้อที่ 5 คนในชุมชนจะต้องรู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน

ข้อที่ 6 คนในชุมชนต้องมีการตรวจคัดกรองสุขภาพประจำปีทุกคน

ข้อที่ 7 (เสริม) มีกิจกรรมออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ทุกวันพุธ

ข้อที่ 8 (เสริม) มีการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ให้แก่เยาวชนและคนในชุมชน

ด้านที่ 6 “สิ่งแวดล้อมดี”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนร่วมกันคัดแยกขยะ เพื่อให้เกิดมูลค่า

ข้อที่ 2 คนในชุมชนมีการลดการใช้สารเคมี และหันมาใช้สารอินทรีย์ หรือสารชีวภาพแทน

ข้อที่ 3 คนในชุมชนร่วมกันปรับภูมิทัศน์ และปลูกต้นไม้ ในบ้านเรือนของตนเอง

ข้อที่ 4 คนในชุมชนจะไม่เผาตอซังข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยว

ข้อที่ 5 (เสริม) มีการดำเนินการแยกขยะอย่างจริงจัง รวมถึง มีงานวิจัยเกี่ยวกับด้านขยะ

ด้านที่ 7 “สังคมอบอุ่น มั่นคงปลอดภัย”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ข้อที่ 2 คนในชุมชนจะยึดหลัก ศาสนาในการดำรงชีวิต ทำความดี ลดละเลิกการทำชั่ว

ข้อที่ 3 คนในชุมชนจะเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม

ข้อที่ 4 คนในชุมชนจะมีการประชุมปรึกษาหารือ ในการหาข้อบกพร่องในการทำงานทุกเดือน

ข้อที่ 5 คนในชุมชนหรือผู้ประกอบการของเยาวชน ต้องปลูกฝังและอบรมเยาวชนไม่ให้ยุ่งเกี่ยว

กับยาเสพติดและป้องกันปัญหาการลักขโมย

ข้อที่ 6 คนในชุมชนจะร่วมมือช่วยกันดูแลความสงบและความเรียบร้อยชุมชนของตนเอง

ข้อที่ 7 ชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์คุณธรรม เพื่อไกล่เกลี่ย เรื่องร้องทุกข์ และให้ความยุติธรรมแก่

คนในชุมชน

ด้านที่ 8 “มีธรรมาภิบาลชุมชน”

ข้อที่ 1 คนในชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ข้อที่ 2 คนในชุมชนจะยึดหลักศาสนาในการดำเนินชีวิต ทำความดี ลดละเลิกการทำชั่ว

ข้อที่ 3 คนในชุมชนจะเป็นพลเมืองที่มีคุณธรรม

ข้อที่ 4 คนในชุมชนต้องประชุม ปรึกษา หารือ ในการหาข้อบกพร่องในการทำงาน ทุกเดือน

ข้อที่ 5 คนในชุมชนจะยึดหลัก ธรรมาภิบาลชุมชนในการบริหารชุมชน

ด้านที่ 9 “ส่งเสริมคนดี”

ข้อที่ 1 มีการยกย่อง ชมเชยคนทำดี

ข้อที่ 2 มีการให้รางวัล เช่น ให้เงิน สิ่งของหรือเกียรติบัตร

ข้อที่ 3 มีการประชาสัมพันธ์การทำความดีทุกรูปแบบ เช่น การออกเสียงตามสาย

โดยยึดหลักการ นำธรรมนุญความสุขชุมชนไปปฏิบัติ เพื่อให้ชุมชนเกิดความสุขที่ยั่งยืน มี 3 ชั้น คือ

## 1. ชั้นส่งเสริม

1. ประกาศเจตนารมณ์เป็นหมู่บ้านที่ยึดหลักความสุขบนฐานคุณธรรม
2. จัดทำธรรมนูญความสุขหมู่บ้าน “ความดีที่อยากทำ ปัญหาที่อยากแก้” “ภายใต้เป้าหมายความสุขหมู่บ้าน”
3. จัดทีมงานรับผิดชอบแต่ละเรื่องติดตามดูแลและดำเนินงานให้บรรลุผล
4. ประกาศ/รณรงค์/สื่อสารสร้างความเข้าใจในเวทีต่าง ๆ รวมถึงสื่อในท้องถิ่นและผ่านกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน
5. มีกิจกรรมส่งเสริมธรรมนูญหมู่บ้าน ในแต่ละด้านหรือกิจกรรมกลางของชุมชน เช่น ตลาดนัดความดี เวทีเรียนรู้

## 2. ชั้นพัฒนา

1. มีการจัดทำแผนชีวิตหมู่บ้านภายใต้หลักธรรมนูญความสุขหมู่บ้าน
2. การยกย่องและส่งเสริมบุคคลและองค์กรตัวอย่างในชุมชน
3. พัฒนาเป็นความรู้/สื่อการเรียนรู้ของโรงเรียนในท้องถิ่น
3. ชั้นก้าวหน้า
1. ประเมินพฤติกรรมด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน มีผลเป็นไปในทางบวกหรือดีขึ้นอย่างชัดเจน
2. ประเมินพฤติกรรมด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน มีผลเป็นไปในทางบวกหรือดีขึ้นอย่างชัดเจน

การดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของชุมชนให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน: ศึกษาความสุขมวลรวม อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เป็นการดำเนินงานเพื่อร่วมกับชุมชนในการจัดทำ ธรรมนูญความสุขชุมชน พบว่าชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก ธรรมนูญความสุขชุมชน เป็นเสมือนเครื่องมือของการปฏิบัติร่วมกันของคนภายในชุมชน กฎ กติกาแนวทางที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้น คนในชุมชนได้ปฏิบัติร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดความเข้มแข็งสู่ความยั่งยืน จากการติดตามผลของตำบลหนองแสง เป็นชุมชนต้นแบบ พบว่า สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาเผยแพร่ให้กับชุมชนอื่นๆ เนื่องจากมี

ประสบการณ์ในการทำธรรมนูญความสุขชุมชนมาก่อน ดังนั้นชุมชนจะเป็นชุมชนที่มีศักยภาพและแข็งแกร่งนั้น ต้องนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้ในชุมชนของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และต้องนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดให้กับชุมชนอื่นๆ ที่ต้องการเรียนรู้ได้ด้วย ชุมชนทุกชุมชนต้องมีการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนต่อยอดความรู้ซึ่งกันและกัน ชุมชนจะเกิดการพัฒนาไปพร้อมกัน การดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนนี้จึงเป็นกรณีศึกษาของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Inclusive Community) บนพื้นฐานของการเป็นผู้ให้และการเป็นผู้รับ การแบ่งปันประสบการณ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขององค์กรและหน่วยงานในลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำแบบพันธมิตรและหุ้นส่วน (Partnership)

ผลการปฏิบัติตำบลหนองแสง ตำบลโคกกรวด และตำบลเกาะหวายในปี 2560 เป็นตำบลต้นแบบ การสร้างสุข เป็นแหล่งศึกษาดูงานของเครือข่าย สร้างสุข เกิดผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสามารถนำชุมชน เข้าร่วมนำเสนอผลงานในฐานะผู้นำเครือข่าย ระดับตำบลของจังหวัดนครนายก ภายใต้การ สนับสนุนของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถือเป็น การก่อประโยชน์ให้เกิดร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย (Mutual Benefits) ในอนาคตย่อมส่งผล ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนำไปสู่ชุมชน ต้นแบบสร้างสุขอย่างยั่งยืน

#### ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อเกิดการดำเนินงานแบบร่วม ประสานภายในหน่วยงาน ควรมีการประชุมร่วมกันของหัวหน้าโครงการและกิจกรรมที่ต้องการ ดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อการวางแผนการ

ปฏิบัติงานร่วมกัน

2. นำเสนอแผนงานการปฏิบัติ งานในพื้นที่ต่อผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายอำเภอ นายกองค้การบริหารส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน และผู้แทนชาวบ้าน เพื่อการมีส่วนร่วมในการ ให้ความคิดเห็น ในการร่วมมือกันจัดทำโครงการ/ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนา ชุมชน

3. ประสานงานพื้นที่ เพื่อจัดหา ตัวแทนเพื่อทำหน้าที่ผู้ประสานงานในท้องถิ่น ด้านสังคม (การศึกษา-วัฒนธรรม-สุขภาพ) ด้าน เศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมปฏิบัติงานและ ติดตามผลการดำเนินโครงการ

4. จัดให้มีการทบทวนผลการ ปฏิบัติ ธรรมนูญความสุขชุมชน ในทุกปี และร่วม กันกำหนดตัวชี้วัดที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง

#### เอกสารอ้างอิง

- ยงจิรายุ อุปเสน. (2558). การสร้างเป้าหมายตัวชี้วัดความสุขชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.
- ยงจิรายุ อุปเสน. (2559). ธรรมนูญความสุขชุมชน. เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ: เปเปอร์ไต่ค้ด.
- ศูนย์คุณธรรม. (2560). ธรรมนูญชุมชน: ฐานการเสริมสร้างคุณธรรม ความดี ในสังคมไทย. นนทบุรี: คอนแท้น ดีไซน์.
- ศูนย์บริการวิชาการแก่ชุมชน. (2559). รายงานประจำปีโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินตังแอนด์พับลิสซิง.
- สมปรารถนา วงศ์บุญหนัก. (2559). รายงานการดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินตังแอนด์พับลิสซิง.



กลุ่มแกนนำสามวัย: แกนนำสร้างสุขบ้านท่าช้าง

Group leader from three generations: Bann Tachang

Happiness Creation leader



อาจารย์ ดร.จิตรา ดุษฎีเมธา<sup>1</sup> และคณะ<sup>2</sup>

## ที่มาและความสำคัญ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดนโยบายมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม “หนึ่งมหาวิทยาลัย หนึ่งจังหวัด” โดยบัณฑิตวิทยาลัย ร่วมบูรณาการการทำงานร่วมกับอาจารย์จากสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ และคณะพลศึกษา เลือกพื้นที่ตำบลหนองหมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้วให้เป็นพื้นที่บริการทางวิชาการ ตั้งแต่พ.ศ. 2554 โดยได้เข้าไปสำรวจความต้องการชุมชน และจัดโครงการที่เน้นพัฒนาด้านการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจให้แก่กลุ่มคนในวัยต่างๆ ได้แก่ โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน โครงการพัฒนาสาระชีวิต ในพ.ศ. 2555 ชุมชนในหมู่บ้านท่าช้าง นำโดยผู้อำนวยการสาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพสาธารณสุขประจำตำบลบ้านท่าช้าง (ผอ.รพสต.) มีความต้องการให้พัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า ทางคณะทำงานกับตัวแทนชุมชน จึงได้ร่วมกันวางแผนการสร้างรูปแบบการสร้างความสุขของผู้สูงอายุด้วยการสยามหัวเราะให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุบ้านท่าช้าง โดยใช้หลักการบริหารสมอง การฝึกหายใจ การหัวเราะบำบัดด้วยเทคนิคสยามหัวเราะที่คิดค้นโดย ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม มาพัฒนาเป็นรูปแบบการสร้างความสุข ซึ่งเป็นการออกกำลังกายภายในด้วยการขยับเส้นประสาทกล้ามเนื้อกายร่วมกับการเปล่งเสียงอย่างมีความสุข ซึ่งในการทำงานบริการวิชาการจะใช้วงจรการปฏิบัติ (Action Research Spiral) ที่เรียกว่า PAOR ประกอบด้วยการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflect) ตาม (Kemmis & Mc Taggart, 1990) ผลของการฝึกทุกสัปดาห์ในช่วง 1 ปี พบว่าผู้สูงอายุมีการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในตนเองในทิศทางบวก 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านพลังชีวิต ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น และด้านความคิดเชิงบวก อัตราความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ ลดลงจากร้อยละ 50 เหลือร้อยละ 23.08 และค่าใช้จ่ายด้านยา ใน พ.ศ. 2556 ลดลงกว่า พ.ศ. 2555 ถึงร้อยละ 44.62 (สุธี สุนทรชัย, เอกพจน์ จงดี และระวีวรรณ ปัญญา, 2556; 2557) จากผู้สูงอายุที่เก็บตัว เครียด เปลี่ยนมาเป็นผู้สูงอายุที่เข้ากลุ่ม มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

1 อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2 อาจารย์ ดร.ปรีชัช ดาวอุดม อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ ดร.สุเมษย์ หนก หลัง อาจารย์ ดร.ณัฐวีร์ จันทร์พอง อาจารย์ประจำสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ ดร.วณัฐพงศ์ เบญจพงศ์ อาจารย์ประจำคณะพลศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ

นอกจากโครงการที่จัดทำให้แก่ผู้สูงอายุแล้ว ในช่วง พ.ศ. 2554-2557 ยังมีการจัดโครงการพัฒนาสาระชีวิต เพื่อพัฒนาความมั่นใจให้แก่กลุ่มแกนนำชุมชน ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน เนื่องจากมีการกลัวเมื่อต้องสื่อสารในที่สาธารณะ และไม่ทราบทักษะในการสื่อสารสร้างสัมพันธ์เมื่อต้องทำงานร่วมกับคนในชุมชน ซึ่งใน พ.ศ. 2557 ผลการร่วมสะท้อนคิดและร่วมประเมินผลโครงการพบว่า แกนนำชุมชนมีความต้องการฝึกหัวเราะบำบัดด้วยเทคนิคสยามหัวเราะเช่นเดียวกับผู้สูงอายุ เพราะเห็นผลในเชิงประจักษ์ว่าจากในช่วง 2 ปีกว่าที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมการฝึกหัวเราะในทุกสัปดาห์ และมีความเข้มแข็งจนสามารถรวมตัวเป็นชมรมผู้สูงอายุกลับขึ้นมาได้อีกครั้ง โดยการฝึกหัวเราะบำบัดด้วยเทคนิคสยามหัวเราะนี้จะมีผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้างเป็นผู้นำในการฝึก แกนนำจึงมีความประสงค์ที่จะเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองเพราะเริ่มมีทักษะพื้นฐานในการสื่อสารและการแสดงออกดีขึ้นแล้ว ประกอบกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง ต้องการสร้างให้แกนนำซึ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความรู้เพื่อจะได้เป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน เพื่อใช้ส่งเสริมสุขภาพในคุ้ม 4 คุ้ม (คุ้มหนองโฮ คุ้มกลางบ้าน คุ้มหน้าโรงเรียน คุ้มฝากคลอง) ที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแบ่งงานกันรับผิดชอบ และเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนอื่นๆ ด้วยใน พ.ศ. 2558 มีความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ และจังหวัดสระแก้ว จัดมหกรรมหัวเราะโลกครั้งแรกขึ้น ผู้สูงอายุและแกนนำชุมชนได้มีโอกาสแสดงออกในระดับจังหวัด จนหมู่บ้านมีชื่อเสียงและเป็นศูนย์การเรียนรู้สยามหัวเราะ มีการศึกษาดูงานจากจังหวัดอื่นๆ เข้ามาและในพ.ศ. 2558 มีการขยายผลนำสยามหัวเราะไปฝึกให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชนกแก้ว ตำบลหนองน้ำใส ชุมชนบ้านท่าช้าง จึงเห็นว่า น่าจะนำเด็ก เยาวชนมาเป็นแกนนำการฝึกหัวเราะด้วย เพื่อให้เกิดเป็นแกนนำสามวัย ได้แก่ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ และเพื่อให้เยาวชนได้มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

ด้วยเหตุนี้ ในช่วง พ.ศ. 2558 จึงได้วางแผนการปรับเปลี่ยนชื่อโครงการเป็นโครงการพัฒนาแกนนำสร้างความสุขสู่ชุมชน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแกนนำสามวัยขึ้นมา เพราะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยคนในชุมชน เมื่อทั้งผู้สูงอายุ และกลุ่มแกนนำอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้นำกิจกรรมสยามหัวเราะไปฝึกที่บ้าน หรือแสดงในชุมชนต่างๆ ทำให้กลุ่มเด็กที่เป็นบุตรหลานที่เป็นเด็กเล็กในชุมชนได้เห็นและเริ่มทำตาม ผู้นำชุมชนทั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหมากฝ้าย และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง ให้การสนับสนุนและกระตือรือร้นเอาใจใส่ต่อการฝึกสยามหัวเราะและเพื่อสร้างให้เกิดเป็นเอกลักษณ์รวมถึงต้นแบบของชุมชนสร้างสุขด้วยตนเองด้วย โดยโครงการดังกล่าวยังได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงจวบจนปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อฝึกแกนนำสามวัย ได้แก่ วัยเยาวชน วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ให้จดจำท่าทางสยามหัวเราะ

เพื่อสร้างแกนนำสามวัยให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสุขด้วยสยามหัวเราะได้

ช่วงเวลาในระยะดำเนินการ

ระหว่างปีงบประมาณ 2558-2561

กลุ่มเป้าหมาย

พันธมิตรและหุ้นส่วนที่ร่วมสร้างแกนนำสามวัย กับทางคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประกอบด้วย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหมากฝ้าย เป็นผู้สนับสนุนเงินนโยบาย

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง เป็นผู้ดำเนินการฝึกและการประสานให้เกิดแกนนำสามวัย

ผู้สูงอายุ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และคนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นแกนนำสร้างสุข

เด็กและเยาวชนในชุมชน ในระดับประถมศึกษา

ซึ่งกลุ่มแกนนำสามวัย ใน พ.ศ. 2558 มีจำนวน 70 คน (ผู้สูงอายุจำนวน 30 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 20 คน เด็กและเยาวชน จำนวน 20 คน) พ.ศ. 2561 มีรวมทั้งสิ้นประมาณ 110 คน (ผู้สูงอายุจำนวน 60 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 20 คน เด็กและเยาวชน จำนวน 40 คน)

ประโยชน์ที่ได้รับ

ระดับบุคคล ผู้ที่เข้ามาร่วมเป็นแกนนำสร้างสุข มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี

ขึ้น ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีชีวิตชีวา มีความคิดในเชิงบวกเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการเล่นลดลง มีสมาธิในการเรียนที่ดีขึ้น และบางคนเปลี่ยนจากการเป็นหัวโจกกลายเป็นผู้นำ และมีจิตอาสา และมีแรงบันดาลใจในการเข้าร่วมการเป็นจิตอาสาหมอจิว (ซึ่งเป็นอีกหนึ่งโครงการของงานบริการชุมชนของมหาวิทยาลัยโดยผู้รับผิดชอบ คือ โรงพยาบาลชลประทาน) นอกจากนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับแกนนำทั้งสามวัย คือ ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง เพราะเมื่อได้ออกไปภายนอกชุมชน ทำให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ชื่นชม จึงส่งผลทำให้เกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำและเป็นแรงเสริมทางบวกที่ทำให้อยากเป็นแกนนำหัวเราะต่อ นอกจากนี้ สิ่งที่ได้เป็นผลพลอยได้จากการเป็นแกนนำ คือ การได้เปิดโลกทัศน์ ได้รู้จักชุมชนภายนอกผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเดินทางไปยังที่ต่างๆ ยังถือเป็นการทัศนศึกษาไปพร้อมกับการดูงานด้วย

ระดับชุมชน กล่าวได้ว่าการก่อกำเนิดกลุ่มแกนนำสามวัย เป็นการก่อกำเนิดขึ้นโดยคนในชุมชนเอง เนื่องจากตลอดระยะเวลาการทำงานที่ผ่านมาคณะทำงานได้เสริมพลังให้กับชุมชน การริเริ่มสร้างกลุ่มแกนนำสามวัยจึงเป็นแนวคิดของแกนนำในชุมชนที่เห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมสยามหัวเราะ แม้ว่าในระยะต้นคณะทำงานเองจะเกิดความท้อแท้ว่าการฝึกและสร้างแกนนำที่มาจากหลายช่วงวัยค่อนข้างจะขัดกับทฤษฎีหรือแนวคิดทางวิชาการ หากแต่ชุมชนได้พิสูจน์ให้เห็นว่ากลุ่มสามวัยที่มีกิจกรรมสยามหัวเราะเป็นตัวขับเคลื่อนสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคณะทำงานและเครือข่ายพันธมิตรในชุมชน



ภาพที่ 1: การรวมตัวกิจกรรมสยามหัวเราะ 3 วัน

ปัจจุบันกลุ่มแกนนำสามวัยในชุมชนบ้านท่าช้าง มีการรวมตัวกันเป็นประจำเพื่อฝึกสยามหัวเราะและเพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อื่น ๆ ทั้งการเยี่ยมบ้าน ช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง และกิจกรรมอื่น ๆ ของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จากเดิมการเยี่ยมบ้านเป็นหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แต่เมื่อมีกลุ่มแกนนำสามวัยเกิดขึ้น การเยี่ยมบ้านจึงผสมผสานระหว่างกลุ่มคนทั้งสามวัย โดยสยามหัวเราะเป็นกิจกรรมหนึ่งนำไปใช้ฝึกให้แก่ผู้ป่วยติดเตียง เพื่อเป็นการออกกำลังกายภายใน คลายเครียด ร่วมกับการพูดคุยและการนวด หากผู้ป่วยไม่สามารถทำได้ แกนนำจะแสดงให้ดูแทน การรวมตัวกันของกลุ่มสามวัย ทำให้ผู้สูงอายุมีช่องทางในการสื่อสาร

กับเพื่อนบ้าน ลูก หลาน เหลน มากยิ่งขึ้น ลดภาวะความซึมเศร้า คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน นำไปสู่การพึ่งพาอาศัย ทักทายปราศรัยและร่วมมือกันมากขึ้นจากที่ในอดีตชุมชนนี้ต่างคนต่างประกอบอาชีพไม่มีเวลาได้พบปะกัน เด็กและเยาวชนมีพื้นที่สำหรับการแสดงออกที่ได้รับการยอมรับจากสังคม ได้เรียนรู้แบบแผนและได้รับคำสั่งสอนจากผู้หลักผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เลิกติดเกมเป็นช่องทางในการชดเชยทางสังคมและสั่งทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นปู่ย่าไปสู่ลูกหลานได้มากยิ่งขึ้น ถือได้ว่ากลุ่มแกนนำสามวัยที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการขยายเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพ และการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชน



ภาพที่ 2: แกนนำสามวัยนำฝึกสยามหัวเราะแก่นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒชั้นปีที่ 1 ค่ายสร้างแรงบันดาลใจ

ระดับจังหวัด ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุนำมาสู่การจัดมหกรรมหัวเราะโลกครั้งแรกของจังหวัดสระแก้วใน พ.ศ. 2558 และมีการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและจังหวัดสระแก้ว (MOU) ซึ่งนโยบายใน พ.ศ. 2559 ของจังหวัดสระแก้ว ให้ทุกอำเภอส่งตัวแทนมาเพื่อฝึก

เป็นแกนนำสยามหัวเราะ และนำไปใช้ต่อกับชุมชนของตนเอง และมีการจัดมหกรรมหัวเราะโลกครั้งที่สองของจังหวัดสระแก้วขึ้นใน พ.ศ. 2559 ด้วย เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายการสร้างสุขด้วยสยามหัวเราะ



ภาพที่ 3: การจัดมหกรรมหัวเราะโลกครั้งที่ 1 พ.ศ. 2558 และครั้งที่ 2 พ.ศ. 2559

ระดับหน่วยงาน คณาจารย์ได้เชื่อมโยงการให้บริการวิชาการไปบูรณาการกับหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาเอก นิสิตได้เรียนรู้นอกห้องเรียนและมีประสบการณ์การลงพื้นที่และได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านงานวิจัย



ภาพที่ 4: ประสบการณ์การลงพื้นที่ในชุมชน เรียนรู้นอกห้องเรียน นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และสาขาพัฒนศึกษาศาสตร์

## สรุปผลการดำเนินการและประเด็นสำคัญ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่เกิดสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดความยั่งยืนจนนำไปสู่การขยายผลและการสร้างความรู้อย่างต่อเนื่องนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำงานในลักษณะของการหยิ่งรักลึกลับ แม้ว่าในการทำงานของคณะทำงานไม่ได้ฝังตัวกับทางชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องระยะทาง อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลากว่า 8 ปี ที่คณะทำงานได้ทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความต่อเนื่องของการทำงานในพื้นที่ซึ่งเป็นการทำงานแบบเกาะติดทำให้คณะทำงานกับชุมชนมีความหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว รูปแบบการทำงานไม่ได้เป็นการนำความรู้หรือกิจกรรมไปให้กับชุมชนแต่ฝ่ายเดียว แต่คณะทำงานก็ได้เกิดการเรียนรู้จากชุมชนด้วย จึงเป็นการสร้างความรู้ร่วมกันระหว่างคณะทำงานกับคนในชุมชน ผู้นำชุมชนเรียนรู้วิธีการทำงาน และนำวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ต่อกับทางชุมชน

ในช่วงระยะแรกของการเข้าชุมชนเพื่อหาความต้องการของชุมชน สิ่งสำคัญประการแรก คือการสร้างให้ชุมชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงราบ สามารถสร้างให้เกิดความคุ้นเคยไว้นั่นเอง เชื่อใจ ประดุจเครือญาติ ถือเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้น ซึ่งจากประสบการณ์ในการทำงานของคณะทำงานพบว่า ความต้องการที่แท้จริงอาจยัง

ไม่ปรากฏในช่วงปีแรกที่ทำ แต่หากการให้บริการวิชาการเป็นประโยชน์แก่คนในชุมชนอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ คณะทำงานอาจได้พบความต้องการที่แท้จริง เพราะการให้บริการวิชาการที่ทำให้ชุมชนรับรู้ได้ถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างเป็นที่ประจักษ์ จะสร้างให้เกิดการยอมรับ นอกจากนี้ การทำงานต่อเนื่อง ที่ต้องติดตามและทำอย่างตั้งใจจริง จะทำให้คนในชุมชนเกิดความมั่นใจว่า การให้บริการวิชาการที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นการทำเพียงเพื่อให้เสร็จสิ้นไป แต่เป็นการทำงานที่ต้องการสร้างให้เกิดความสำเร็จอย่างแท้จริงในชุมชน

นอกจากนี้ ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ มีความสำคัญมากที่จะทำให้ชุมชนขับเคลื่อนความเข้มแข็ง ยิ่งหากผู้นำทางการ อาสาเป็นตัวแทนที่ดีหรือร่วมสร้าง สนับสนุนงานไปพร้อมกับชุมชน จะยิ่งทำให้คนในชุมชนพร้อมดำเนินงานนั้นต่อด้วย ดังเช่น ชุมชนบ้านที่ช่างที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหมากฝ้าย ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายและเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง ที่ให้ความสนใจเข้ามาฝึกและนำฝึกกลุ่มแกนนำด้วยตนเองภายหลังจากที่คณะทำงานกลับไป ทำให้เกิดการส่งไม้ต่อกันอย่างเป็นระบบ ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน การที่ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ชวนเด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมฝึกสยามหัวเราะอย่างจริงจัง ถือเป็นเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชน ทำให้พวก



เขาได้แสดงออกในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ยิ่งไปกว่านั้น ผลที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลที่เกิดการเปลี่ยนในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งร่างกายจิตใจ เป็นแรงส่งต่อให้คนในชุมชนสนใจเข้ารับการศึกษาฝึกฝน ดังเช่นที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสนใจเข้ารับการศึกษาฝึกเมื่อเห็นว่าตัวแบบคือผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในตนเองอย่างชัดเจน ทำให้อยากมีส่วนร่วมในการฝึกบ้าง จนนำไปสู่การสร้างงานส่งเสริมด้านสุขภาพอื่นต่อมา ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒให้การส่งเสริมอย่างเต็มที่กับกิจกรรมสยามหัวเราะโดยทำความร่วมมือกับจังหวัดสระแก้ว จัดมหกรรมหัวเราะโลกครั้งแรกและครั้งที่สองขึ้นใน พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2559 ทำให้เกิดการขยายกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการฝึกออกไปจนครอบคลุมทุกอำเภอ ทำให้กิจกรรมสยามหัวเราะเป็นที่รู้จักชุมชนบ้านท่าช้างมีชื่อเสียง ยิ่งเป็นแรงดึงดูดให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

ผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้นของกลุ่มแกนนำสามวัย ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ผลกระทบที่ต่อเด็กและเยาวชน ผลกระทบที่มีต่อผู้สูงอายุ และผลกระทบที่มีต่อสัมพันธภาพในครอบครัวและในชุมชน กล่าวคือ การที่เด็กและเยาวชนได้เข้ามาฝึกสยามหัวเราะร่วมกับผู้สูงอายุและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทำให้เกิดการลดช่องว่างระหว่างวัย เกิดการสื่อสารพูด

คุยกับคนต่างวัยมากยิ่งขึ้น เด็กและเยาวชนที่เข้ามาร่วมในกลุ่มสามวัย เกิดพลังภายในที่จะเป็นจิตอาสาในการดูแลสุขภาพคนในชุมชน ลด ละ และเลิกพฤติกรรมติดเกม ผลกระทบที่มีต่อผู้สูงอายุ คือ การที่ผู้สูงอายุเป็นตัวแทนของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) และสร้างความนับถือให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่เคยมองข้ามกลุ่มผู้สูงอายุไป เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้บุกเบิกไปพร้อมกับผู้นำชุมชนที่ทำให้ชุมชนบ้านท่าช้างนี้เป็นที่รู้จักแก่ชุมชนภายนอก ไปถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุที่ต่อเนื่องมาหลายปี จึงเป็นส่วนหนึ่งในการจุดประกายของความร่วมมือในการสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ “หมากฝ้ายวัยเก๋า” ร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้เริ่มต้นการเปิดโรงเรียนครั้งแรกใน พ.ศ. 2561 ซึ่งในทุกวันศุกร์ก่อนการเข้าเรียนจะมีการนำฝึกสยามหัวเราะในกลุ่มของโรงเรียนผู้สูงอายุหมากฝ้ายวัยเก๋านี้ด้วย ผลกระทบที่มีต่อสัมพันธภาพในครอบครัวและในชุมชน การฝึกสยามหัวเราะที่กลุ่มแกนนำสามวัยได้นำไปฝึกในครอบครัวยังทำให้เกิดบรรยากาศของการมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวมากยิ่งขึ้น และทำให้คนในครอบครัวมองในส่วนตัวของกันและกัน การเกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างรุ่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนในด้านสัมพันธภาพที่เด่นชัด



ภาพที่ 5: แกนนำสามวัย เยี่ยมบ้าน ช่วยดูแลสุขภาพผู้ป่วย และพาผู้ป่วยฝึกสยামหัวเราะ

ใน พ.ศ. 2561 พบว่า แกนนำสามวัย ได้มีการต่อยอดนำองค์ความรู้อื่นๆ เข้ามาประยุกต์ และต่อยอดเพื่อใช้ทำงานด้านการส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชนในด้านอื่นๆ ต่อไปอีกด้วย และเป็นตัวแบบให้กับชุมชนข้างเคียงรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาดูงานเพื่อนำไปเป็นต้นแบบในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป ความสำเร็จที่เกิดจากการสร้างกลุ่มแกนนำสามวัยนี้ย่อมเป็นรากฐานที่ดีสำหรับก้าวต่อไปที่ควรจะทำให้เกิดการบูรณาการกลุ่มสามวัยเข้ากับโรงเรียนผู้สูงอายุ

เพราะหากได้บูรณาการกลุ่มสามวัยเข้ากับโรงเรียนผู้สูงอายุ จะทำให้เป็นการเพิ่มบทบาทและเพิ่มกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มสามวัยในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนของกลุ่มแกนนำสามวัย จะมีพลังอย่างแท้จริง หากผู้นำแบบเป็นทางการได้ลดบทบาทจากผู้นำมาเป็นผู้เสริมพลังเพื่อให้คนในชุมชนนำตนเองด้วยพลังของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

### เอกสารอ้างอิง

จิตรา ดุษฎีเมธา, สุเมธย์ นกหลัง, ณิชชวดี จันทร์พอง และ สุธี สุนทรชัย. (2558). การพัฒนารูปแบบการสร้างความสุขของผู้สูงอายุด้วยสยามหัวเราะบำบัดผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าช้าง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 7(1), 31-46.

สุธี สุนทรชัย, เอกพจน์ จงดี และระวีวรรณ ปัญญา. (2556). เอกสารสรุปรายงานผลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง ตำบลหนองหมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ประจำปี 2555. (อัดสำเนา)

สุธี สุนทรชัย, เอกพจน์ จงดี และระวีวรรณ ปัญญา. (2556). เอกสารสรุปรายงานผลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าช้าง ตำบลหนองหมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ประจำปี 2556. (อัดสำเนา)

Kemmis, S. & Mc Taggart, R. (1990). *The action research planner*. (3rd ed.). Victoria: Brown Prior Anderson National Library of Australia Cataloging in publication data.



# Social Impact Creation :



# Ent Digest

กรณีศึกษา  
ช่วยลดความเหลื่อมล้ำแก่สังคม  
โดยมหาวิทยาลัย

เศรษฐกิจพอเพียงกับการบูรณาการทำงานร่วมกับวิถีชุมชน  
Self-Sufficient Economy and Integration in Community



รองศาสตราจารย์ ดร.อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม<sup>1</sup>

## ที่มาและความสำคัญ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2561 ไปยังวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่ ตำบลโคกกรวด อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก สภาพพื้นที่โดยรวมส่วนใหญ่มีแต่ทุ่งนา ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการการพบปะและการพูดคุยโดยเฉพาะกับคุณป้าอ่อนศรี ซึ่งถือเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านฯ ทำให้ได้รับทราบข้อมูลและตระหนักถึงเรื่องความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในชุมชน ดังนั้นในช่วงนอกฤดูการทำนา ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่ มีการรวมตัวกันเพื่อหาแนวทางการสร้างรายได้เสริมโดยการทำผลิตภัณฑ์จากกล้วย เพราะบริเวณชุมชนโดยรอบมีการปลูกกล้วยไว้ภายในบริเวณบ้านทุกบ้านโดยเฉพาะการปลูกกล้วยน้ำว้าพันธุ์มะลิอ่องซึ่งถือว่าเป็นพันธุ์กล้วยที่มีเฉพาะในพื้นที่ของชุมชนเท่านั้น กล้วยชนิดนี้จะมีนวลสีขาวจำนวนมากติดที่บริเวณเปลือกของผลกล้วยตลอดทั้งผลโดยเฉพาะเวลาผลสุกจะเป็นสีเหลืองนวลคล้ายแป้งฉืดพ่น ติดเปลือกดูสวยงามน่าชมมาก (นายเกษตร, 2558) จึงเป็นเหตุผลหลักที่สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านร่วมกันตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในท้องถิ่นนำมาผลิตและแปรรูปจนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน จากการแปรรูปดังกล่าวทำให้กล้วยพันธุ์นี้สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ดังเช่น กล้วยตาก กล้วยฉาบซึ่งมีทั้งแบบรสชาติดั้งเดิม และรสชาติต่างๆ ได้แก่ รสปร่าปิก้า รสหวาน รสเค็ม อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของการทำทองม้วน ข้าวเกรียบ เป็นต้น หลังจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านฯ นำกล้วยเหล่านั้นมาแปรรูปแล้วเกิดมีเปลือกกล้วยเหลือทิ้งเป็นจำนวนมาก ทางที่มิวิจัยได้เล็งเห็นว่าเปลือกกล้วยที่ถูกทิ้งสามารถนำมาต่อยอดได้อีกไม่ว่าจะเป็นการทำน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกกล้วยหรือการทำปุ๋ยหมักจากเปลือกกล้วย ทำให้ทางกลุ่มแม่บ้านสามารถใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าจากกล้วยได้เต็มที่ ซึ่งการเล็งเห็นดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการลงพื้นที่และการบูรณาการการเรียนการสอนในวิชาการวิเคราะห์โครงการภาครัฐ ปีการศึกษา 2/2559 โครงการนำร่องดังกล่าวนำมาทำเป็นข้อเสนอเพื่อการปฏิบัติจริงโดยมีการวิจัยเป็นพื้นฐานความคิดร่วมกับความต้องการที่แท้จริงของชาวชุมชนเอง นำมาซึ่งโครงการลงพื้นที่เพื่อการปฏิบัติจริงในรูปแบบของการบริการชุมชนของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากการลงพื้นที่ทำการสำรวจและวิจัยเมื่อปี พ.ศ. 2560 และนำกลับมาตอบโจทย์เพื่อแก้ปัญหาให้ชุมชนตรงตามความต้องการในปี พ.ศ. 2561 เกิดเป็นโครงการที่ 1 ชื่อการทำน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกกล้วยเหลือทิ้ง และลูกบอลเบญจคุณ



ปรากฏการณ์รูปภาพประกอบที่ 1 ถึงรูปภาพประกอบที่ 9



ภาพที่ 1



ภาพที่ 2



ภาพที่ 3



ภาพที่ 4



ภาพที่ 5



ภาพที่ 6



ภาพที่ 7

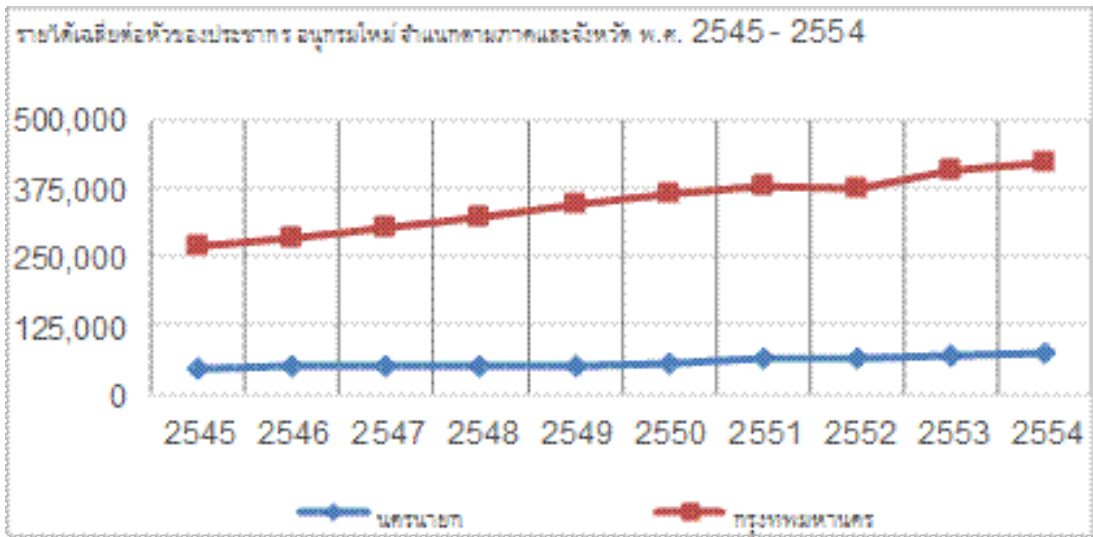


ภาพที่ 8



ขณะเดียวกันกลุ่มผู้วิจัยทำการลงพื้นที่สำรวจต่อยอดในรายวิชาการวิเคราะห์โครงการภาครัฐปีการศึกษา 2/2560 ซึ่งเน้นในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน พบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่ทำการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ใช้ภายในครัวเรือนของตนเอง เพื่อเอาไว้ประกอบอาหารของแต่ละครัวเรือน แต่เมื่อพืชผักเหล่านั้นได้ออกผลเป็นจำนวนมากทำให้ครอบครัวไม่สามารถนำมาประกอบอาหารได้ทัน ท้ายที่สุดเกิดเป็นการบริโภคส่วนเกินที่เกินความจำเป็นสำหรับครัวเรือนที่เรียกกันโดยทั่วไปทางภาษาอังกฤษว่า “Food Waste” ซึ่งสามารถอธิบายในคำศัพท์ได้ว่าเป็นอาหารที่ถูกทิ้ง เนื่องจากมีปริมาณที่มากเกินไปเกินความต้องการของผู้บริโภคขณะที่อาหารเหล่านั้นยังสามารถบริโภคได้อยู่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558) ชาวบ้านจึงได้นำพืชผักเหล่านั้นมาขายต่อให้คนภายในหมู่บ้านในราคาที่ถูกลง ซึ่งลดปัญหาในเรื่องส่วนเกินของการผลิตและการบริโภคภายในครัวเรือนโดยในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ส่วนเกินของผู้ผลิต (Producer Surplus) – ส่วนเกินของผู้บริโภค (Consumer Surplus)”

การลงพื้นที่ของทีมงานวิจัยนี้มีจุดที่น่าสนใจจากการพูดคุยเชิงลึกกับคนในชุมชน เช่น คุณยายทองที่ท่านได้นำมะเขือที่ปลูกเองในบริเวณรอบบ้านนำมาบรรจุลงในถุงพลาสติก โดยตั้งราคาขายอยู่ที่ถุงละ 10 บาท ถือเป็นการเพิ่มรายได้ของครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง จากการตั้งราคาขายนั้นเมื่อสอบถามจากคุณยายพบว่า การที่คุณยายสามารถตั้งราคาขายที่ 10 บาทได้นั้น เพราะว่ามีมะเขือที่ปลูกเอง จึงไม่มีต้นทุน แต่มีต้นทุนเพียงถุงพลาสติกเพื่อใช้ในการบรรจุมะเขือสำหรับขาย ซึ่งเมื่อเฉลี่ยต้นทุนต่อถุงแล้วต้นทุนอยู่ที่ 2 บาทต่อถุง 1 ใบ ดังนั้นแสดงว่า เมื่อขายมะเขือไป คุณยายจะได้กำไร 8 บาท ถือเป็นการใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ คิวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับเพื่อประกอบการตัดสินใจว่าคุ้มค่าที่จะลงทุนหรือไม่ (จิรพร สุเมธีประสิทธิ์, 2010) ถึงแม้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีสถานภาพทางการเงินที่ไม่คล่องตัวเมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องรายได้เฉลี่ยตัวหัวของประชากรในกรุงเทพมหานครและนครนายกปรากฏดังภาพประกอบที่ 10



ภาพที่ 10: รายได้เฉลี่ยต่อหัวจำแนกตามภาคและจังหวัด

แหล่งที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (สืบค้นวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560)

จากภาพประกอบข้างต้นพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในกรุงเทพมหานคร ปี 2554 เท่ากับ 422,141 บาท ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในจังหวัดนครนายก ปี 2554 เท่ากับ 74,003 บาท ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ทำงานในเขต กรุงเทพ ได้รับรายได้เฉลี่ยสูงกว่า ผู้ที่ทำงานในจังหวัดนครนายก 7 เท่า แต่สถานภาพทางการเงินสำหรับคนในชุมชนนี้นับว่าเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งในการดำเนินชีวิต แต่ความสุขในการอยู่ร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวสร้าง

ความสุขทางใจได้มากกว่า จึงเป็นที่มาของเหตุผลที่ทีมวิจัยตระหนักถึงเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช หากแต่สมาชิกในชุมชนจะรับรู้หรือไม่ว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันนั้น ถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง ความไม่ประมาทไม่ฟุ้งเฟ้อ เน้นถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล ทำให้นำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง นับเป็นบันไดสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริงของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของสมาชิกในชุมชนบ้านเนินใหม่

ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

| สัปดาห์ | แผนการดำเนินการ   |
|---------|---|
| 1-3     | วางแผนปรึกษาหารือกับคณะวิจัยและได้รับข้อเสนอแนะจากอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาการวิเคราะห์โครงการภาครัฐ เกี่ยวกับปัญหาภายในชุมชนเกษตรกรบ้านเนินใหม่ |
| 4       | ลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 1 เพื่อสำรวจปัญหาที่แท้จริงของชาวชุมชนฯ โดยการพบปะพูดคุยกับชาวบ้าน ทำให้ตระหนักถึงความเป็นอยู่ในเรื่องการพอยู่พอกิน    |
| 5       | จัดทำโครงร่างงานวิจัยโดยเริ่มจากการเขียนความสำคัญที่มาของปัญหางานวิจัย  |
| 6-7     | ดำเนินการเขียนวัตถุประสงค์และออกแบบเครื่องมือวิจัย  |
| 8       | ลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 2 ร่วมกับการแจกแบบสอบถามที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย และถ่ายวิดีโอสัมภาษณ์ชาวบ้าน เพื่อนำไปเสนอผลงานใน YouTube       |
| 9-10    | นำเครื่องมืองานวิจัยมาแปรผลการวิจัย   |
| 11      | นำเสนอโครงร่างงานวิจัยแก่คณาจารย์ภายในคณะฯ  |
| 12      | ลงพื้นที่สำรวจครั้งที่ 3 พร้อมนำเสนอโครงงานวิจัยแก่ชาวบ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่   |
| 13      | สิ้นสุดการทำโครงงานวิจัย  |

กลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ สมาชิกหมู่บ้านเนินใหม่ จำนวน 440 คน ประกอบด้วย ผู้ชายมีจำนวน 210 คน ผู้หญิงมีจำนวน 230 คน กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกหมู่บ้านเนินใหม่ จำนวน 20 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

ด้านวิชาการ ได้ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และการสูญเสียกระบวนการเพาะปลูก และสามารถนำต่อยอดพัฒนาในภายหน้า

ด้านนโยบาย สามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาบริหารประเทศ เป็น

แนวทางที่จะวางรากฐานให้ประเทศเติบโตไปข้างหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ด้านเศรษฐกิจ สามารถพัฒนาหมู่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่ให้เป็นที่รู้จักจากประชากรที่อาศัยอยู่ต่างถิ่น และผลักดันผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกล้วย ไม่ว่าจะเป็นทองม้วนกล้วย กล้วยฉาบ และอื่นๆ จนนำไปสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

ด้านสังคมและชุมชน ให้ประชาชนตระหนักถึงความพอยู่พอกินภายในชุมชน และนำความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปต่อยอดพัฒนาต่อภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านจนเป็นหมู่บ้านเกษตรกรต้นแบบ

สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ

ผลงานทางวิชาการที่สนับสนุนว่าควรมีการยกย่องเชิดชูผู้ที่ปฏิบัติ และดำเนินรอยตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่9 ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (วิฑูรย์ เกษมชาติและบุญเรือง, 2559) ผลที่ได้จากงานวิจัย พบว่า การพัฒนาชุมชน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่างโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับสูงสุด เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากปราชญ์ผู้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาด้วยตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นเราจึงควรยกย่องผู้ที่ดำเนินรอยตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ผู้นั้นเป็นแบบอย่างที่ดีและมีกำลังใจในการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตต่อไป ทางผู้วิจัยพบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับชีวิตประจำวันในระดับมากที่สุดเพราะ กลุ่มแม่บ้านสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเรื่อง

ของการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ การประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา นำไปสู่การพัฒนาประเทศในท้ายที่สุด ทางผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรยกย่องผู้ที่ดำเนินรอยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการพัฒนาประเทศด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

นอกจากนี้ทางผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับชีวิตประจำวันโดยนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของการใช้ชีวิตที่ไม่ฟุ่มเฟือย พอประมาณ พออยู่พอกิน หากเหลือเกินความจำเป็นก็แบ่งปันกัน มีการสร้างอาชีพอันนำไปสู่การมีรายได้อย่างยั่งยืน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ชาวชุมชนจึงเล็งเห็นว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นสิ่งที่ดี ขณะเดียวกันการประสานความร่วมมือกันเป็นภาคีของชาวชุมชนร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะเศรษฐศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญนอกก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน เพราะเมื่อชาวชุมชนมีโอกาสได้พบปะกับผู้เชี่ยวชาญที่ทางคณะฯ เรียนเชิญเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ให้กับชาวชุมชน ผู้เชี่ยวชาญสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวชุมชนคนอื่นๆได้จนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น เนื่องจากมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากปราชญ์ผู้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต หากมีเหลือเกินความจำเป็นก็จะแบ่งปันกัน การผลิตผลผลิตอย่างเช่น กล้วยพันธุ์

มะลิอ่อน ส้มโอ หรือผลไม้ชนิดอื่น ให้ออกมาอย่างหลากหลายในระยะเวลาที่ต่างกัน เป็นคำแนะนำอีกทางหนึ่งจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำให้ชาวชุมชนลดความเสี่ยงในการดำเนินการโดยเฉพาะเมื่อเวลาที่ปริมาณน้ำฝนมีการแปรเปลี่ยนตลอดเวลาตั้งเช่นจังหวัดนครนายก ความเสี่ยงจากโรคและแมลงทำให้ชาวชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีอาหารเพียงพอเลี้ยงคนในชุมชน กลุ่มแม่บ้านมีงานทำตลอด มีรายได้ตลอดปี หลังจากหมดฤดูทำนา ทำให้มีคุณภาพชีวิตและครอบครัวที่ดีขึ้น มีรายได้มากขึ้น ครอบครัวของกลุ่มแม่บ้านก็มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้นตามไปด้วย พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนบ้านเนินใหม่ที่ยึดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในทุกด้านได้แก่ ด้านการกินอยู่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการใช้จ่ายโดยปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนเงินที่ได้รับเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายต่อเดือน และความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเนินใหม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนของตนเองให้มั่นคงและแข็งแรง เพราะกลุ่มแม่บ้านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องของการสร้างมูลค่าจากสิ่งของเหลือทิ้งที่คิดว่าไม่สามารถนำมาสร้างประโยชน์ได้ให้กลับมีมูลค่าขึ้นอีกครั้งได้นั้นคือ การทำน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกกล้วยเหลือทิ้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มแม่บ้านรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากจะมีผลผลิตเพิ่มขึ้นแล้วยังมีรายได้

เพิ่มขึ้นด้วย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้เจริญขึ้น รวมไปถึงการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนโดยรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์และเกิดความคุ้มค่ามากที่สุด การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยร่วมมือร่วมใจกันในทุกกิจกรรมเพื่อชุมชน มีการแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้เชี่ยวชาญอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

#### ข้อเสนอแนะ

การมีความรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีผลให้เกิดการรับรู้และเรียนรู้ในเรื่องของการใช้จ่ายอย่างพอประมาณไม่ฟุ่มเฟือย รู้ตระหนักถึงความจำเป็นในการซื้อสินค้าและบริการ เกิดการปลูกจิตสำนึกในการซื้อสินค้าและบริการเท่าที่จำเป็น

การพัฒนาชุมชนจากการมีส่วนร่วมนับเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาด้วยตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศลำดับต่อไป

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้นสามารถนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีโดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากผู้เชี่ยวชาญอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้พัฒนาเป็นชุมชนที่มั่นคงและแข็งแรง

## เอกสารอ้างอิง

กรีนเน็ต. (2546). แนวทางเกษตรอินทรีย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: <http://www.greenet.or.th/article/86>

กานดา เตชะชั้นหมาก. (2556). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา: กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: [http://rdi.aru.ac.th/e\\_journal/pdf/154.pdf](http://rdi.aru.ac.th/e_journal/pdf/154.pdf)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558). โครงการศึกษาแนวทางการลดการสูญเสียอาหาร ในภาคการผลิตทางการเกษตรของไทย: กรณีศึกษาผักสด. หน้าที่ 8

เกษตรระบบผสมผสาน. (2559). (N/A). สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2561.เว็บไซต์: [http://chalarwutfarmers.blogspot.com/p/blog-page\\_41.html](http://chalarwutfarmers.blogspot.com/p/blog-page_41.html)

สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางอาหารแห่งประเทศไทย. (2559). การคิดวิเคราะห์เหตุการณ์บนพื้นฐานวิทยาศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: [www.fostat.org](http://www.fostat.org)

จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (2554). Cost Benefit Analysis เพื่อประเมินความคุ้มค่าของงานโครงการกรณีที่ไม่มีการตลาดอ้างอิง. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: <https://chirapon.wordpress.com/tag/cost-benefit-analysis-2>

นภาพรรณ วงศ์มณี. (2554). การนำแนวทางปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน: กรณีศึกษา ชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน คณะวิทยาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร: เพชรบุรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: <http://www.info.ms.su.ac.th/sums02/PDF01/2553/MPPM/9.pdf>

นายเกษตร. (2558). “กล้วยน้ำว้ามะลิอ่อน” กับที่มาหวานชื่อหวานใจ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: <https://www.thairath.co.th/content/491591>.

ภูมิฐาน รังคกุลนวัฒน์. (2555). การประยุกต์ใช้ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ในการประเมินนโยบายภาครัฐโดยเศรษฐศาสตร์จุลภาค. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 เว็บไซต์: <http://elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/econtent/EC201/Ch%207.pdf>.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2553). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561.

เว็บไซต์: [http://www.chaipat.or.th/site\\_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html](http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html)

มูลนิธินิวชีวัน. (2555). ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: <http://www.nawachione.org/2012/10/29/sustainable-agriculture>.

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย. (2557). เกษตรธรรมชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: [http://www.sathai.org/autopagev4/show\\_page.php?topic\\_id=684&auto\\_id=15&TopicPk](http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=684&auto_id=15&TopicPk)

ไร่ชญาทิพ. (2559). เกษตรประณีต. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: <http://raichayatip.blogspot.com/2016/11/plan1m.html>.

รสสุคนธ์ ปัญญาพงศ์วัฒน์, ยุทธการ ไวยอาภา, วราภรณ์ ดวงแสง และ มนสิชา อินทจักร. (2560). แนวคิดเกษตรกรรมที่ยั่งยืนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยววิถีเกษตร ตำบลแม่ทา อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 5(1): 115-136.

วรัญญู. (2553). Customer surplus สำคัญไฉน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: <http://oknation.nationtv.tv/blog/varanyu/2010/01/03/entry>.

วิฑูรย์ แก้วสุวรรณ, เกษมชาติ นเรศเสริย์ และ บุญเรือง ศรีเหรียญ. (2559). การพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. วารสารการเมืองการปกครอง 6(2): 55-69.

สุเทพ พันประสิทธิ์. (2553). การศึกษาวิธีการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต: กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: <http://libdoc.dpu.ac.th/research/135128.pdf>.

สำนักงานจังหวัดนครนายก. (N/A). สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: <http://www.nakhonnayok.go.th/home/page.php?id=37>

สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). PER CAPITA INCOME OF POPULATION NEW SERIES BY REGION AND PROVINCE: 1995 – 2011. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2561. เว็บไซต์: [service.nso.go.th/nso/nsopublish/BaseStat/.../E111114-38-54.xls](http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/BaseStat/.../E111114-38-54.xls).

อดิศักดิ์ เหล่าพิมพ์. (2559). เกษตรทฤษฎีใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561. เว็บไซต์: <https://www.organicfarmthailand.com/the-new-theory-of-agriculture>

โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคล  
ด้านสัญชาติให้แก่คนไทยพลัดถิ่น



อาจารย์ ดร.วิศรุต สำลีอ่อน<sup>1</sup>

### เนื้อหาของโครงการ

โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติให้แก่คนไทยพลัดถิ่นเกิดขึ้นโดยผลของบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการพิสูจน์สัญชาติและรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นระหว่างกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ (สปพส.) มูลนิธิชุมชนไท (มชท.) และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สำนักงาน กสม.) ลงวันที่ 16 มกราคม 2559 ก่อให้เกิดพันธมิตรการทำงานแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติแบบไตรภาคี

ที่มาและความสำคัญ

สิทธิในการมีสัญชาติเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 15, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 24, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 7 เป็นต้น และรัฐไทยก็มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิในการมีสัญชาติของมนุษย์คือพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันยังมีผู้ที่ปรากฏตัวในประเทศไทยอีกจำนวนมากที่ประสบปัญหาการไร้สัญชาติ (Nationality-less) หรือกล่าวคือไม่มีรัฐใดในโลกที่รับรองสิทธิในสัญชาติของพวกเขาเหล่านี้

จากการศึกษาประวัติศาสตร์พบว่าราวปี พ.ศ.2436 รัฐไทยได้เสียดินแดนบางส่วนไปอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดมะริด ทวาย และตะนาวศรี ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนประเทศพม่า ซึ่งภายในพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังมีชุมชนคนไทยซึ่งมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบคนไทยพื้นถิ่นภาคใต้อาศัยอยู่ คนไทยกลุ่มนี้จึงตกติดไปอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษและประเทศพม่าตามลำดับ ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2518 รัฐบาลพม่าได้ทำสงครามกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่งผลให้คนไทยกลุ่มนี้ถูกข่มเหงรังแกจนต้องอพยพเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องของตนในประเทศไทย บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง และพังงา2 แต่ไม่ได้รับการรับรองสัญชาติจากทั้งรัฐ

2 รัฐวิมล เสนาคำ. (2551). **ไทยพลัดถิ่นในและจากมณฑลตะนาวศรีกับปัญหารัฐ-ชาติ**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ทักษิณวิชาการ 51 ระหว่างวันที่ 15-16 สิงหาคม 2551 มหาวิทยาลัย

ไทยและพม่าทำให้ต้องกลายเป็นคนไร้สัญชาติไป ทำให้ประสบปัญหาการเสียสิทธิบางประการที่รัฐไทยสงวนไว้ให้กับคนชาติ เช่น สิทธิในหลักประกันสุขภาพ สิทธิในการทำงาน เป็นต้น รวมถึงถูกจำกัดสิทธิโดยผลจากการถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวในรัฐไทย เช่น สิทธิในการเดินทางซึ่งต้องมีหนังสือขอเดินทางออกนอกพื้นที่ทุกครั้ง เป็นต้น จนกระทั่งปีพ.ศ.2555 รัฐไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2555 ซึ่งวางหลักการคืนสัญชาติไทยให้คนไทยพลัดถิ่นกลุ่มนี้เอาไว้3

แต่ทว่ากระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นนั้นต้องประสบปัญหาบางประการ ทั้งการขาดแคลนเจ้าหน้าที่รับผิดชอบดูแลในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ในแต่ละอำเภอจะมีเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านนี้เพียง 1-2 คนเท่านั้น แต่มีชาวบ้านที่เป็นคนไทยพลัดถิ่นตั้งแต่หลักร้อยไปถึงหลักพันคน ประกอบกับในบางพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความรู้ความเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการพิสูจน์สัญชาติเนื่องจากเป็นภารกิจใหม่ ทำให้กระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทย

ทักษิณ, 6-7. และ วรริดา เมืองแก้ว. (2558). **ปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติไทย (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2555 : กรณีศึกษาคนไทยพลัดถิ่น จังหวัดระนองและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

3 มาตรา 4 ของพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2555 ได้กำหนดนิยามของ คนไทยพลัดถิ่นไว้ดังนี้คือ “ผู้ที่มีเชื้อสายไทยที่ต้องกลายเป็นคนในบังคับของประเทศอื่นโดยเหตุอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของราชอาณาจักรไทยในอดีต ซึ่งปัจจุบันผู้นั้นไม่ได้ถือสัญชาติของประเทศอื่นและได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งและมีวิถีชีวิตเป็นคนไทย โดยได้รับการสำรวจจัดทำทะเบียนราษฎรภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีกำหนด หรือเป็นผู้ซึ่งมีลักษณะอื่นทำนองเดียวกันตามที่กฎกระทรวงกำหนด”

พลัดถิ่นในภาพรวมเป็นไปด้วยความล่าช้า โดยข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2559 พบว่ามีคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการรับรองสัญชาติไทยแล้วจำนวน 166 ราย จากจำนวนคนไทยพลัดถิ่นที่ยื่นคำร้องพิสูจน์สัญชาติจำนวน 8,266 ราย4 ซึ่งจากอัตราเช่นนี้คาดว่ารัฐไทยอาจต้องใช้เวลานับสิบปีในการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นแล้วเสร็จ

## วัตถุประสงค์

โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติฯ มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ

1) แก้ไขปัญหาการไร้สัญชาติของกลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่น จากการถูกปฏิเสธคำขอจากฝ่ายรัฐเนื่องจากเอกสารประกอบไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐาน และพยานบุคคล

2) เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นในระดับอำเภอ โดยให้นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยทักษิณทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในการรับคำขอพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น ให้คำแนะนำกับผู้ยื่นคำขอฯ ในเรื่องการจัดเตรียมเอกสารและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

3) เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Area) ให้แก่นักศึกษา ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีประสบการณ์ในการปรับใช้ความรู้ทาง

4 มูลนิธิชุมชนไท. (31 พฤษภาคม 255) พิสูจน์ความเป็นคนไทยพลัดถิ่น. สืบค้นจาก <http://chumchonThai.or.th/node/326>

กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาของสังคม รวมถึงการวางแผนงาน การทำงานร่วมกัน และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์จริง

## ช่วงระยะเวลาการดำเนินการ

โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติฯ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้นำนักศึกษาลงพื้นที่ปฏิบัติงานมาแล้วทั้งสิ้น 3 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 9 – 12 มีนาคม 2559 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในพื้นที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอทับสะแก และอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ 25 คน

ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 22 – 28 พฤษภาคม 2559 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ 45 คน

ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 18 – 22 พฤษภาคม 2560 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือในพื้นที่ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการประมาณ 60 คน

## กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของโครงการภายใต้ ความรับผิดชอบของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตนี้ คือ กลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่นในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบด้วย

1) กลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรใน

ฐานะกลุ่มผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย ซึ่งสามารถเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นได้ทันที

2) กลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการบันทึกข้อมูลในทะเบียนราษฎรในกลุ่มอื่นด้วยความเข้าใจผิด เช่น ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง หรือผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า อันจะต้องมีการแก้ไขข้อมูลในทะเบียนราษฎรให้เป็นกลุ่มผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทยเสียก่อน

3) กลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่นที่ถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนราษฎร ซึ่งจำเป็นต้องยื่นคำร้องขอแก้ไขการจำหน่ายชื่อเสียก่อน

#### ประโยชน์ที่ได้รับ

1) กลุ่มประชากรคนไทยพลัดถิ่นได้รับการแก้ไขปัญหาการไร้สัญชาติ และกลายเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์ รวมถึงได้รับการแก้ไขข้อมูลทางทะเบียนราษฎรให้ถูกต้อง พร้อมทั้งจะเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นต่อไปในอนาคต

2) หน่วยงานภาครัฐเกิดผลสัมฤทธิ์ในกระบวนการพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น ทำให้ยอดจำนวนคนไทยพลัดถิ่นไร้สัญชาติในพื้นที่เป้าหมายลดลงอย่างเห็นได้ชัด

3) นักศึกษาได้ใช้ความรู้ทางกฎหมายแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านจนเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และสร้างความสามัคคีระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง และเพื่อนนักศึกษาต่างคณะจากการทำงานร่วมกันเป็นทีม และสามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีขึ้น

สรุปผลการดำเนินการและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ

จากการดำเนินงานตลอด 3 ครั้งที่ผ่านมา มูลนิธิชุมชนไท ในฐานะภาคีภาคประชาสังคมของโครงการฯ ได้สรุปจำนวนคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการช่วยเหลือจากนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ทั้งกรณีการยื่นคำร้องขอพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น, ยื่นคำร้องขอย้ายกลุ่มเพราะขึ้นทะเบียนผิดหลง และขอแก้ไขการถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนราษฎร ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

| ลำดับที่                         | รายการ              | อำเภอ      | จังหวัด   | กรมการปกครอง | ได้สัญชาติไทย | รวมทั้งหมด |
|----------------------------------|---------------------|------------|-----------|--------------|---------------|------------|
| <b>อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์</b> |                     |            |           |              |               |            |
| 1                                | ขึ้นทะเบียนผิดกลุ่ม |            |           | 13           |               | 13         |
| <b>รวม</b>                       |                     |            |           |              |               | <b>13</b>  |
| <b>อำเภอทับสะแก</b>              |                     |            |           |              |               |            |
| 1                                | ยื่นคำขอฯ           | 7          | 32        |              | 110           | 149        |
| 2                                | ขึ้นทะเบียนผิดกลุ่ม | 10         |           | 1            |               | 11         |
| 3                                | ถูกจำหน่ายรายชื่อ   | 4          |           |              |               | 4          |
| <b>รวม</b>                       |                     |            |           |              |               | <b>164</b> |
| <b>อำเภอบางสะพาน</b>             |                     |            |           |              |               |            |
| 1                                | ยื่นคำขอฯ           | 2          | 34        |              | 121           | 157        |
| 2                                | ขึ้นทะเบียนผิดกลุ่ม | 22         |           |              |               | 22         |
| 3                                | ถูกจำหน่ายรายชื่อ   | 303        |           |              |               | 303        |
| <b>รวม</b>                       |                     |            |           |              |               | <b>482</b> |
| <b>สรุปจำนวน</b>                 |                     | <b>348</b> | <b>66</b> | <b>14</b>    | <b>231</b>    | <b>659</b> |

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการดำเนินโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งจากภาควิชาการและภาคประชาสังคมมีความเห็นตรงกันว่ากระบวนการยื่นคำขอพิสูจน์และรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นยังมีปัญหาสำคัญคือ การจัดทำเอกสารประกอบคำขอของแต่ละพื้นที่ยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากกรมการปกครองให้อำนาจแก่หน่วยงานส่วนภูมิภาคใช้แบบบันทึกป.ค.14 ซึ่งเป็นแบบพิมพ์สำหรับบันทึกข้อความประกอบเอกสารคำร้องต่างๆมาพัฒนาเป็นแบบพิมพ์สำหรับบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ยื่นคำขอได้ ทำให้แต่ละอำเภอมีแบบ ป.ค.14 นี้แตกต่างกัน บางอำเภอใช้แบบ ป.ค.14 เพื่อบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อย ขณะที่บางอำเภอต้องการสอบถามข้อมูลมาก ทำให้เสียเวลาในการ

สอบข้อเท็จจริงมากกว่าท้องที่อื่นๆ

## ข้อเสนอแนะ

คณะทำงานในโครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติฯ เห็นว่ากระบวนการในการพิสูจน์และรับรองสิทธิในสัญชาติของกรมการปกครองยังสามารถพัฒนาปรับปรุงได้ แต่ควรปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาจากเดิมที่ต้องพิจารณาคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอตั้งแต่ขั้นท้องถิ่น, ชั้นจังหวัด และชั้นคณะกรรมการกลางอาจลดลงให้เหลือเพียง 2 ชั้น รวมถึงสร้างแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับเอกสารหลักฐานที่ผู้ยื่นคำขอต้องใช้ประกอบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดระยะเวลาในการพิจารณารับรองสิทธิในสัญชาติให้แก่กลุ่มคนไทยพลัดถิ่น

ภาพกิจกรรม



ภาพที่ 1: การลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการพิสูจน์สัญชาติและรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่น เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2559 ณ ลานหน้าศูนย์การค้าเซ็นทรัล เวิร์ลด์



ภาพที่ 2: ท่านศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตกล่าวให้โอวาทแก่นักศึกษา ในการประชุมสรุปงานรายวันในระหว่างการประชุมครั้งที่ 2 (22-28 พฤษภาคม 2559)



ภาพที่ 3: บรรยากาศการลงพื้นที่ทำงานครั้งที่ 3 (18 - 22 พฤษภาคม 2560)



ภาพที่ 4: กลุ่มคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการรับรองสัญชาติไทยภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติ



ภาพที่ 5: นางสาวจรรุภรณ์ ภูวรรณ (น้องโบ) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต หนึ่งในกลุ่มคนไทยพลัดถิ่นที่ได้รับการรับรองสัญชาติไทยแล้ว จากการยื่นคำขอภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลด้านสัญชาติ ครั้งที่ 1 ซึ่งน้องโบเองก็เข้าร่วมการประชุมที่ช่วยเหลือคนไทยพลัดถิ่นคนอื่นๆด้วยเช่นกัน

## เอกสารอ้างอิง

ฐิรวุฒิ เสนาคำ. (2551). ไทยพลัดถิ่นในและจากมณฑลตะนาวศรีกับปัญหารัฐ-ชาติ. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ทักษิณวิชาการ 51 ระหว่างวันที่ 15-16 สิงหาคม 2551 มหาวิทยาลัยทักษิณ, 6-7.

วรรธิดา เมืองแก้ว. (2558). ปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติไทย (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2555 : กรณีศึกษาคนไทยพลัดถิ่น จังหวัดระนองและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มูลนิธิชุมชนไท. (31 พฤษภาคม 255) พิสูจน์ความเป็นคนไทยพลัดถิ่น. สืบค้นจาก <http://chumchonThai.or.th/node/326>



การวิจัยและพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงคุณภาพ  
การศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่สูง โครงการนำร่องภายใต้  
ยุทธศาสตร์ โครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ในเขตพื้นที่สูงทั้ง

ระบบ

... เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้วยพหุ-  
วิทยาการ

Participation Research and Development of Life Skills  
for Basic Education Improvement in Upland Schools: A  
Pilot Project under the Strategy of Chiang Mai Upland  
Education Reform in total SDGs System to Reduce  
Inequality and Promote  
Community Capacity by Multidisciplinary Approach

อาจารย์ ดร.สุภัทร ชูประดิษฐ์<sup>1</sup>

## ที่มาและความสำคัญ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่สูง กำลังเป็นที่ห่วงใยของทุกฝ่ายตั้งแต่มิติของโอกาสทางการศึกษา การได้รับการฝึกอบรมเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเตรียมกำลังคนเป็นกำลังสำคัญเพื่อการพัฒนาชาติในอนาคต เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อไป (UNICEF, 2005) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสภาพเชิงประจักษ์จะพบกับความเหลื่อมล้ำของบริบทสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศที่สร้างความยากลำบากในการเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับในระบบ แต่ฝ่ายจัดการศึกษาต่างได้มีความพยายามในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ร่วมกับการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาค ความเท่าเทียม แม้ว่าจะเผชิญกับข้อจำกัดในหลายประการก็ตาม จึงมีความเพียรพยายามของคณะทำงานที่ได้รับมอบหมายในการทำงานด้านการปฏิรูปการศึกษาภายใต้โครงการนำร่องเวทีขับเคลื่อนการปฏิรูปเพื่อพลิกฟื้นวิกฤตความเหลื่อมล้ำถือเป็นปัญหาใหญ่และสำคัญเร่งด่วน แม้ว่าจะมีความพยายามในแก้ไขปัญหามาโดยตลอด แต่ความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและชนบทดูเหมือนว่าจะมีช่องว่างระหว่างกันมากยิ่งขึ้น “โรงเรียนพื้นที่สูง” ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวนมากกว่า 200 แห่ง ในสังกัดต่าง ๆ ยังคงมีความต้องการการหนุนเสริมพัฒนาทั้งระบบเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คุณภาพชีวิตของครอบครัวและชุมชน เพื่อจะเป็นกำลังสำคัญเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม พื้นที่ด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูง มีข้อจำกัดและปัจจัยเงื่อนไขหลายประการ ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยา และป้องกันปัญหาอุปด้านอาจจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเยาวชนไทยเพื่อเป็นพลเมืองไทย 4.0 ตามแนวทางรัฐบาล มิติการพัฒนาทั้งระบบตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ Sustainable Development Goals หรือ SDGs 1-17 จากผลการหารือของคณะทำงาน จึงได้มีการกำหนดข้อตกลงร่วมใน 7 ยุทธศาสตร์

<sup>1</sup> ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
 คณะที่ปรึกษา รศ.ดร.ขวัญชัย รัตนเสถียร, รศ.อุทุมมา มัชฌิณี, ผศ.ร้อยเอก ดร.พิศักดิ์ ชินชัย, อ.สินอาจ ลำพูนพงศ์, อ.บรรจง สมบูรณ์ชัย และ รศ.ดร.อวารณ์ โอสถพัฒนกิจ  
 คณะนักวิจัย อ.ดร.สุภัทร ชูประดิษฐ์, อ.ดร.รัฐพล พรหมมาศ, อ.ดร.ปวิทย์ ไทหาชีวะ, ผศ.ดร.นงลักษณ์ เชียงงาม, อ.ดร.มุจลินทร์ ประสานณรงค์,  
 อ.ณรงค์ อภัยใจ, อ.เฟียพร ธารเหลือทอง, อ.ศิริมล เทพจันทร์, อ.จิราภรณ์ ไชยวัง, อ.จรัส สุพรรณ, อ.วัชร สุพรรณ, อ.วิลาสินี ทองเงิน, อ.สงวนศักดิ์ ปัญใจแก้ว, อ.สมจิต ตาคำแสง และ อ.จิรเมธ จันทบูรณ์

ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การแก้ไขปัญหาการอ่านออกเขียนได้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการส่งเสริมอาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและเยาวชน ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของผู้บริหารและครูในแต่ละท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านสิ่งสนับสนุน ด้านสิ่งก่อสร้างเพื่อพัฒนาสุขอนามัยและอื่น ๆ เช่น ระบบน้ำสะอาด วัสดุส่งเสริมสุขอนามัยหรือตามความจำเป็นอื่น และ ยุทธศาสตร์ที่ 7 ด้านเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการระดมสรรพกำลังร่วมกันหนุนเสริมการดำเนินงานทั้งระบบ (เอกสารประกอบการประชุมโครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ในเขตพื้นที่สูงทั้งระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนด้วย พหุวิทยาการ, 2561)

สภาพบริบทของเด็กและเยาวชนที่เตรียมเป็นแกนนำสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนสังคมและประเทศชาติ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างจากปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชนย่อมเกิดผลกระทบต่อ การเบี่ยงเบนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนขึ้นได้จากสภาพครอบครัวไทยจากครอบครัวขนาดใหญ่ที่อยู่ร่วมกัน ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวที่พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องทำงานหาเลี้ยงชีพเพื่อการเอาตัวรอดในสภาพเศรษฐกิจสังคม นอกจากนี้ อาจมีปัญหาสืบเนื่องมาจากการใช้ภาษาถิ่นในหลายพื้นที่ที่เกิดความยากลำบากในการสื่อสารระหว่างกัน ทำให้เกิดอุปสรรคในแง่ของการติดต่อสื่อสาร

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง อาทิ การเข้าใจตนเองและผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม มีทักษะในการสื่อสาร มีความกล้าแสดงออกที่เหมาะสมในทางที่ถูกที่ควร มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ที่กล่าวมาเบื้องต้นนี้ ล้วนเป็นทักษะชีวิตพื้นฐานที่จะเป็นแนวทางให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เข้มแข็ง และมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการในช่วงวัยรุ่นและมีพฤติกรรมในทางที่ดีได้ (WHO: World Health Organization, 1994, 1999, 2009) นอกจากนั้น การที่เด็กและเยาวชนมีทักษะชีวิตที่ดีนั้นจะช่วยให้มีการพัฒนาและเพิ่มพูนอำนาจของบุคคลที่ช่วยให้มีความรับผิดชอบต่อตัวเองได้ และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างเกราะที่ดีในการป้องกันตนเองในภาวะวิกฤตทำให้สามารถเผชิญกับแรงกดดันและความท้าทายต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และสังคมเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถเผชิญหน้าได้กับความท้าทายใหม่ในหลากหลายรูปแบบและรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2559)

ภาพที่ 1: กรอบกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาทักษะชีวิตตามแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs)



ที่มา: SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS [<http://www.undp.org/>]

สำหรับประเด็นปัญหาสำคัญหนึ่ง ที่คณะผู้วิจัยได้สำรวจและร่วมกันทำความเข้าใจปัญหา คือ การพักอาศัยในหอพักนอนของนักเรียนโรงเรียนพื้นที่สูง ด้วยเหตุผลของสภาพบริบทเชิงพื้นที่ไม่เอื้อต่อนักเรียนจำนวนหนึ่งที่อยู่ห่างไกล เช่น มีบ้านพักอาศัยอยู่ห่างไกล อยู่ในหุบเขาสูง การเดินทางไปมาทำได้ยากลำบาก เมื่อกลับไปยังบ้านตนเองแล้วก็อาจท้อแท้ต่อการเดินทางที่จะกลับมาโรงเรียน ทำให้เกิดการขาดเรียนและไม่มาเรียนในที่สุด ในขณะที่บางโรงเรียนได้มีการแก้ไขปัญหาลักษณะพื้นที่ในการจัดทำหอพักนอนแก่นักเรียนกลุ่มนี้ เพื่อให้สามารถมีการปรับตัวการใช้ชีวิตให้มีทักษะชีวิตที่ดี เรียนรู้อยู่กับเพื่อน และครูที่ดูแลเคารพกฎระเบียบต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน มีเวลาสำหรับการทบทวนบทเรียนและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้นอกเหนือจากการศึกษาในเวลาเรียน

ปกติ ดังนั้น หากมีการบริหารจัดการเชิงกระบวนการที่ดี ทั้งในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนและผู้บริหารระดับนโยบายของชาติ ที่จะจัดสรรงบประมาณสนับสนุนภารกิจส่วนนี้ ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมโดยเฉพาะหากการพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมจะช่วยพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่สูงเหล่านี้ และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนได้นั้น จะเกิดประโยชน์อย่างมหาศาลในการที่รัฐจำเป็นต้องลงทุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาไม่เพียงแต่ในชั้นเรียน แต่หมายรวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ สุขอนามัย การเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทั้งระบบ SDGs 1-17 การพัฒนาทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น

## วัตถุประสงค์

เพื่อการวิจัยและพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่สูง ภายใต้ยุทธศาสตร์ โครงการปฏิรูปการศึกษา เชียงใหม่ในเขตพื้นที่สูงทั้งระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้วยพหุวิทยาการ

## ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

ระยะดำเนินการเวลา 5 ปี พ.ศ.2560-2564 ในปีแรกมีการสำรวจสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและแสวงหาความร่วมมือร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

## กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนในหอพักนอนโรงเรียนในเขตพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มเป้าหมายรองคือ ครู และ ผู้บริหาร และชุมชนของโรงเรียนในเขตพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีโรงเรียนที่มีการจัดการหอพักนอนในโรงเรียนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น จำนวน 143 โรงเรียน (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2561)

## ประโยชน์ที่ได้รับ

5.1) ประโยชน์เชิงพื้นที่ เป็นประโยชน์จากการปฏิรูปการศึกษาเชิงพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ไปยังนักเรียน ครู และชุมชนในการลด

ความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยการวิจัยและพัฒนา และเกิดประโยชน์โดยตรงต่อพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายนักเรียนในหอพักนอนโรงเรียนในเขตพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

5.2) ประโยชน์เชิงนโยบาย การรายงานสภาพปัญหาเชิงบริบทเชิงพื้นที่และการบริหารจัดการแนวทางที่เหมาะสม อันเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยการวิจัยและพัฒนาที่เกิดขึ้นจะรายงานถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการปฏิรูปการศึกษาในบริบทเฉพาะและการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นที่ได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

6.1) การดำเนินงานในระยะเริ่มต้นเป็นการพัฒนาความร่วมมือจากนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับภาคพื้นที่ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชน และได้รับการหนุนเสริมจากมหาวิทยาลัย และเริ่มได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่ให้ การสนับสนุนการทำงานทั้งในเชิงกระบวนการ และได้เปิดรับข้อเสนอโครงการประเภทงานวิจัยและพัฒนา คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการร่วมกัน และนำเสนอต่อแหล่งทุนจนสามารถได้รับการพิจารณาทุนใน

ปีงบประมาณ 2561 เพื่อดำเนินการกิจกรรมโครงการในลักษณะของงานวิจัยเชิงพื้นที่ในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในหอพักนอนโรงเรียนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่” ตามขั้นตอนกระบวนการของการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาที่กำลังอยู่ระหว่างดำเนินงาน ภายใต้ความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และ เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ทั้งนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ (กองทุน 10 บาท)

6.2) การระดมความร่วมมือ ระดมทรัพยากร คณะทำงานได้ประสานงานเบื้องต้นขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนด้านการสร้างและปรับปรุงหอพักนอนให้มีสภาพเหมาะสม และหวังว่าจะเป็นของภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรง ความเป็นหุ้นส่วนร่วมกันจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และสามารถนำเสนอถึงความต้องการจำเป็นร่วมกันทั้งภาคพื้นที่ และภาควิชาการโดยมีการจัดเวทีประชาคมร่วมกันทั้งในส่วนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และในพื้นที่ดำเนินงานโรงเรียนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานที่สนับสนุนกิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดภาคีความร่วมมือใน

การแสวงหาสนับสนุน และการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการจากนักวิชาการรับใช้สังคม และสร้างความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยและชุมชน ได้เป็นอย่างดี ได้แนวทางในการทำงานเชิงพื้นที่ร่วมกันอย่างบูรณาการ

#### ข้อเสนอแนะ

7.1 มหาวิทยาลัยและชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างใกล้ชิด โดยการใช้กระบวนการหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัย นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา และกลยุทธ์การเชื่อมโยงกับภาคพื้นที่ การร่วมกันใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการทำงาน การเปิดใจกว้างต่อการเรียนรู้และพัฒนาของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้ที่มี และสร้างขึ้น ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาสังคม ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

7.2 การดำเนินกิจกรรมสมควรได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และ เอกชนโดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ควรดำเนินการร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตามศักยภาพของแต่ละสถาบัน

## เอกสารอ้างอิง

โครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ในเขตพื้นที่สูงทั้งระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

ด้วยพหุวิทยาการ (2561). เอกสารประกอบการประชุมโครงการปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ในเขตพื้นที่สูงทั้งระบบ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนด้วยพหุวิทยาการ. เชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2559). คู่มือการจัดกิจกรรมเพื่อสอนทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ: ทีฟิล์ม.

Audrey Baron-Gutty and Supat Chupradit. (2009). Education Economy and Identity: Ten Years of Educational Reform in Thailand. IRASEC.

UNICEF. (2005). Life skills-Based Education in South Asia, Paris: UN Children's Fund (UNICEF).

World Health Organization.(1994). Life skill education in schools. Geneva: World Health Organization, Department of Mental Health.

World Health Organization.(1999). Partners in Life Skills Education. Geneva, Switzerland: World Health Organization, Department of Mental Health.

World Health Organization.(2009). Preventing Violence by Developing Life Skills in Children and Adolescents. Geneva: World Health Organization, Department of Mental Health.





กายภาพบำบัดชุมชน: การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง



Community Physical Therapy:  
Transformative Learning

ดร.วรชาติ เฉิดชมจันทร์<sup>1</sup>

### ที่มาและความสำคัญ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่ถูกคาดหวังว่าจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพและปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ดังนั้น การเรียนการสอนจึงไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะในเรื่องวิชาการในทางทฤษฎีหรือในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงในพื้นที่ชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยสร้างบัณฑิตที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยรังสิต จัดให้มีการลงพื้นที่ชุมชนแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อบูรณาการการเรียนการสอนและการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง ศึกษาเรียนรู้พื้นที่ของชุมชนในบริบทต่างๆ หลากหลาย เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำเอาความรู้เชิงวิชาการและทักษะที่ได้เรียนรู้มาทั้งในมหาวิทยาลัยและในทางคลินิกไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ตั้งแต่การออกแบบการเรียนรู้ รวมไปถึงการสร้างสุขภาวะชุมชนร่วมกัน

1

สถานที่ทำงาน: คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยรังสิต 52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบล ประชาธิปัตย์ อำเภอ ัญบุรี ปทุมธานี 12000 โทร. 02-997-2200-30 ต่อ 1450 โทรสาร. 02-997-2200-30 ต่อ 1481 E-Mail. worachat89@gmail.com

คณะกายภาพบำบัด จัดการศึกษาวิชา  
กายภาพบำบัดชุมชนผ่านการเรียนรู้จาก  
ประสบการณ์จริง โดยใช้การฝึกปฏิบัติการในพื้นที่  
ชุมชนมากกว่า 10 ปี โดยอาศัยการออกแบบ  
การเรียนรู้ที่มาจากแนวคิดและประสบการณ์ของ  
อาจารย์ผู้สอนและมีการปรับปรุงแก้ไขลักษณะ  
กระบวนวิชาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของ  
สังคมและแนวทางการจัดการศึกษาของคณะอยู่  
เสมอ นักศึกษาจะได้ลงไปฝึกปฏิบัติการวิชา  
กายภาพบำบัดชุมชน ฝึกการสำรวจและศึกษา  
ชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพที่แท้จริงของชุมชน การ  
ทำงานร่วมกับชุมชน การจัดทำโครงการ  
กายภาพบำบัดที่เหมาะสมกับชุมชน และการให้  
บริการกายภาพบำบัดกับคนในชุมชน นอกจากนี้  
ยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นอีกด้วย  
กระบวนกรทั้งหมดใช้เวลาประมาณ 6 สัปดาห์  
ในการเรียนรู้และใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน โดยมีอาจารย์  
ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามยังไม่  
เคยมีการศึกษาถึงผลของการจัดกระบวนกร  
เรียนรู้ที่บูรณาการกับการบริการวิชาการใน  
รายวิชากายภาพบำบัดชุมชนที่เป็นส่วนหนึ่งของ  
วิชาชีพกายภาพบำบัดต่อการเปลี่ยนแปลงมิติด้าน  
ในที่เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษา อาจารย์และชุมชน ซึ่ง  
การศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการจัด  
กระบวนกรเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของผู้เรียน  
ทั้งในวิชากายภาพบำบัดชุมชนและวิชาอื่นๆ อีก  
ต่อไป

## วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลของการจัดกระบวนกร  
เรียนรู้ในรายวิชากายภาพบำบัดชุมชนต่อการ  
เปลี่ยนแปลงมิติด้านในที่เกิดขึ้นกับตัวนักศึกษา

อาจารย์และประชาชนในชุมชน

## ตัวแปรที่ศึกษา

- การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน
- การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้สอน
- การเปลี่ยนแปลงในตัวชาวบ้านและ

ชุมชน

โดยพิจารณาจากหลักการเรียนรู้ 7  
ประการตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

## ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

28 วันต่อเนื่อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง  
หลัก คือ

ช่วง 14 วันแรก: เน้นการศึกษาเชิงลึกของ  
ชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพโดยแท้ของคนในชุมชน  
โดยการจัดทำ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ  
ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติศาสตร์คนสำคัญของ  
ชุมชน ปฏิทินชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน และการ  
ให้บริการทางกายภาพบำบัดแบบ Home Visit  
ในวันที่ 14 ของการลงพื้นที่ นักศึกษาและอาจารย์  
จะร่วมจัดนิทรรศการสุขภาพชุมชนและเปิดเวที  
สาธารณะเพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชน

ช่วง 14 วันหลัง: เน้นการทำ  
โครงการเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของคนในชุมชน  
โดยโครงการแต่ละโครงการเป็นโครงการที่เกิด  
จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนภายใต้  
กรอบบริบทและสภาพปัญหาจริงของชุมชน ทุก  
โครงการต้องการผ่านการคิดและวางแผนร่วมกัน  
ระหว่างนักศึกษา อาจารย์และคนในชุมชนด้วย  
การทำเวทีสาธารณะตามประเด็นปัญหา

กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชากายภาพบำบัดชุมชน จำนวน 140 คน อาจารย์ผู้สอนวิชากายภาพบำบัดชุมชน จำนวน 12 คน และคนในชุมชน ตำบลตาลาน อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นแหล่งเรียนรู้ในวิชากายภาพบำบัดชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของตนเองว่ามีความหมายต่อคนในครอบครัวและคนอื่นๆ เกิดความตั้งใจในการพัฒนาตนเองในเรื่องต่างๆ เกิดจากการที่นักศึกษาได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ได้รับความรักความเมตตาจากคนในชุมชน ได้นำสิ่งที่ได้พบเจอมาใคร่ครวญ รวมทั้ง

นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงในการทำงานกลุ่มและการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทักษะทางกายภาพบำบัดชุมชน ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและวิจิต

อาจารย์ผู้สอนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของการสร้างบรรยากาศที่เร้าการเรียนรู้ของผู้เรียนท่าทีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ร่วมกัน

อาจารย์พัฒนาความสามารถจับสังเกตปรากฏการณ์ได้อย่างรวดเร็วและใส่ใจเงื่อนไขการเรียนรู้ได้ทันท่วงที เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา

อาจารย์สามารถสร้างชุมชนของครูผู้สอนที่มีทั้งพื้นที่และเวลาที่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้โดยอิสระ

ชาวบ้านในชุมชนได้รับการบริการทาง

กายภาพบำบัดครบทุกครัวเรือนเกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสุขภาพทั้งกายและใจที่ดีขึ้น

ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการสุขภาพชุมชน สร้างความสัมพันธ์และเจตจำนงร่วมและมีความเป็นเจ้าของมากขึ้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและพัฒนาโครงการและนโยบายเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชนมากขึ้น คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากงบประมาณด้านสุขภาพได้อย่างเต็มที่

ผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ

การจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริการวิชาการที่บูรณาการผ่านรายวิชากายภาพบำบัดชุมชนนั้น นำเอาแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา2 ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ กระบวนการเรียนรู้ในวิชาดังกล่าว จึงเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของผู้เรียนร่วมไปกับการสรุปทบทวนร่วมกัน ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้ในพื้นที่จริง ในชุมชนจริง เรียนรู้จากวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน มีโอกาสได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและฝึกการ

2 แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดของการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจากด้านใน เชื่อมโยงการเรียนรู้ใดๆ ก็ตามกับตนเองจากประสบการณ์เดิมด้วยการใคร่ครวญ ก่อให้เกิดปัญญาและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเอง ผู้อื่น ความเป็นไปของโลก ก่อให้เกิดความรักความเมตตาต่อคนและต่อธรรมชาติ สถาบันระดับอุดมศึกษาหลายแห่งได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา อาทิ สถาบันอาศรมศิลป์ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น ซึ่งวิธีการของการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญนั้นมีหลายวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนน้อมนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับตนเองและโลก เช่น สมานภิภาวนา ศิลปะ สุนทรียสนทนา การถอดบทเรียน ฯลฯ

ทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมกันวางแผน ร่วมกันลงมือทำงานและแก้ไขปัญหา นำเสนอผลงานของตนเอง และได้ประเมินผลงานผ่านเสียงสะท้อนจากคนในชุมชนโดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษาและให้ความสนับสนุน

2. การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่เน้นการปฏิบัติ นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ใหม่ๆพร้อมทั้งมีการกระตุ้นการเรียนรู้จากอาจารย์ ทำให้ได้พัฒนาทักษะใหม่ๆทั้งทางด้านกายภาพบำบัด การเข้าหาชุมชนหรือการทำงานร่วมกัน เกิดเจตคติใหม่ๆต่อวิชาชีพหรือการใช้ชีวิต โดยใช้เงื่อนไขการเรียนรู้ในวิชากายภาพบำบัดชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกรอบตัว นักศึกษาได้ประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ความสามารถและทักษะต่างๆในเวลาเดียวกัน จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในเรื่องของการทำงานชุมชน และได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

3. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กระบวนการเรียนรู้ในวิชากายภาพบำบัดชุมชนได้วางเงื่อนไขไว้ให้นักศึกษาส่งชิ้นงานการศึกษาวิถีชุมชนและการทำโครงการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน ทำให้การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่างๆ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่มเป็นการตัดสินใจร่วมกัน จนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง เรียนรู้โดยใช้เทคนิคหลากหลายรูปแบบนำมาผสมผสานกัน ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด การแก้ปัญหา

4. การเรียนรู้แบบส่งเสริมความคิด

สร้างสรรค์ กระบวนการเรียนรู้ในวิชานี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีความคิดที่อิสระ ไม่มีรูปแบบตายตัว แม้ว่าเงื่อนไขการเรียนรู้คือชิ้นงานเป็นเงื่อนไขเดียวกันแต่นักศึกษาแต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถวางแผนการทำงานได้อย่างอิสระ แสวงหาวิธีการทำงานที่หลากหลายเพื่อให้ได้ชิ้นงาน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์หรือองค์ความรู้ที่ได้ระหว่างกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และแบ่งปันให้แก่กันและกัน รวมทั้งสนุกกับการสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง เกิดความภูมิใจในผลงานของตน

ทั้งนี้กระบวนการเรียนการสอนวิชากายภาพบำบัดชุมชนที่ได้ออกแบบการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในห้องเรียน การปฏิบัติงานจริงในพื้นที่และการสรุปทบทวนร่วมกันทั้งในแต่ละวันและเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอนซึ่งใช้เวลาในการเรียนรู้ทั้งหมด 34 วัน โดยใช้หลักจิตตปัญญา 7 ของจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้คือ

การเรียนรู้ภายในตนเอง นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของตนเองว่ามีความหมายต่อคนในครอบครัวและ คนอื่นๆในสังคม หากนักศึกษามีความสามารถยิ่งมากไม่ว่าจะเป็นในด้านกายภาพบำบัดหรือด้านอื่นๆก็จะต้องสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้มากขึ้นตามไปด้วย ทำให้นักศึกษาเกิดความตั้งใจในการพัฒนาตนเองในเรื่องต่างๆ ทั้งนี้การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการที่นักศึกษาได้สัมผัสกับชีวิตของคนในชุมชนและได้นำสิ่งที่ได้พบเจอมาใคร่ครวญ นักศึกษาได้เห็นทั้ง

ความทุกข์จากความเจ็บป่วยที่ไม่เพียงแต่ผู้ป่วยเท่านั้นที่ทุกข์แต่ยังส่งผลกระทบต่อไปยังคนอื่นในครอบครัวและในชุมชนด้วย นักศึกษาได้รับฟังเรื่องราวการใช้ชีวิตของคนในชุมชนที่ล้วนแต่มีบทเรียนสอดแทรกอยู่ รวมทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการทำงานของตนเองทั้งการทำงานกลุ่มและการทำงานร่วมกับคนในชุมชน

การเรียนรู้ดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาทั้งในเรื่องของทักษะทางกายภาพบำบัดชุมชน เช่น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน การให้บริการทางกายภาพบำบัดชุมชน การนำเสนอผลงานเป็นต้น ทักษะชีวิตและวิถีคิด อาทิ ความกล้าในการก้าวข้ามข้อจำกัดของตนเอง การให้ความสนใจใส่ใจกับความต้องการของผู้อื่น การไม่ด่วนตัดสินผู้อื่น การสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ของตนเองในแต่ละวัน ฯลฯ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การควบคุมอารมณ์ การวางแผนการทำงาน การจัดการความขัดแย้ง ความรับผิดชอบต่องาน ทัศนคติต่อการทำงานเป็นทีมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดี ฯลฯ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตัวของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู (อรอนงค์ แจ่มผล, 2552) ซึ่งพบว่านักศึกษาเกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง เกิดแนวคิดและแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเองและผู้อื่นที่เกิดจากใคร่ครวญตนเองอย่างลึกซึ้ง

สำหรับอาจารย์ผู้สอนเองก็ได้เกิดการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชากายภาพบำบัดชุมชนที่ต้องมีการเตรียมบทเรียนล่วงหน้าและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษา ทั้งยังต้องตระหนักถึงความต่อ

เนื่องของบทเรียนอีกด้วย นอกจากนี้การแสดงบทบาทที่เลี้ยงกลุ่มและการเป็นที่ปรึกษาที่ให้เกิดเกียรติและรับฟังนักศึกษาอย่างแท้จริงก็เป็นเรื่องที่คุณอาจารย์ได้ฝึกฝนเพิ่มเติมในการสอนวิชานี้ด้วย โดยหากผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิชาอย่างชัดเจนก็จะทำให้สามารถแนะนำนักศึกษาได้อย่างมั่นใจมากขึ้นและการที่ได้อยู่ในชุมชนร่วมกับนักศึกษาและเพื่อนอาจารย์ ใช้ชีวิตร่วมกัน ก็ทำให้อาจารย์เข้าใจนักศึกษามากขึ้นและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนอาจารย์ด้วยกันมากขึ้น เปิดมุมมองเปิดโลกทัศน์ในการสอนนักศึกษาของตัวเองออกไป แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าการที่มีจำนวนอาจารย์ต่อนักศึกษาที่มากเกินไปคือ อาจารย์ 1 ท่านต่อนักศึกษา 1 กลุ่มที่มีสมาชิกจำนวน 22 คน ทำให้อาจารย์ดูแลนักศึกษาได้ไม่ทั่วถึงและมีภาระงานมาก และตัวของอาจารย์เองก็ขาดโอกาสในการใคร่ครวญตัวเองอย่างเพียงพอในแต่ละวัน ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาเช่นกัน สิ่งที่อาจารย์ได้เรียนรู้อย่างมากในกระบวนการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้คือ การสร้างบรรยากาศที่เร้าการเรียนรู้ของผู้เรียน ท่าทีที่เหมาะสมในการเรียนรู้ร่วมกัน ได้เรียนรู้ว่าเมื่อใดควรใส่เงื่อนไขที่เข้มข้น เมื่อใดควรผ่อนปรน การที่ครูสามารถจับสังเกตปรากฏการณ์ได้เร็วและใส่เงื่อนไขการเรียนรู้ได้ทันท่วงทีเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของศิษย์ที่สำคัญ ทั้งนี้หากครูสามารถสร้างชุมชนของครูผู้สอนที่มีทั้งพื้นที่และเวลาที่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนกันได้โดยอิสระก็จะยิ่งเป็นการพัฒนาตัวผู้สอนมากขึ้น

การเรียนรู้ในพื้นที่จริงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนในเรื่องของสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ สุขภาพกายของคนในชุมชนได้

รับการดูแลและให้บริการทางกายภาพบำบัดจาก นักศึกษา มีการเยี่ยมบ้านและทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพต่างๆร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ และจากการที่มีกิจกรรมร่วมกันก็ทำให้ สุขภาพจิตของคนในชุมชนดีขึ้นตามไปด้วย

นอกจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เมื่อนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ก็ทำให้เกิด กิจกรรมต่างๆขึ้นในชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้ ออกมาร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม ร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆของชุมชนได้มากขึ้น นอกจากนี้ การจัดเวทีนำเสนอกรณีศึกษาผู้ป่วยในชุมชน เวทีนำเสนอผลการศึกษาชุมชน เวทีการนำเสนอ ผลงานโครงการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนยังเป็น พื้นที่ที่ทำให้หน่วยราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รับรู้สถานการณ์ของชุมชน ความทุกข์หรือความต้องการของคนในชุมชนอีกด้วย

### ข้อเสนอแนะ

กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องทำให้เกิดการใคร่ครวญภายในตนเองอย่างต่อเนื่องภายใต้ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกื้อหนุนกัน ซึ่ง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวควรเกิดขึ้นทั้ง หลักสูตรอย่างเข้มข้นในทุกวิชา ตามหลัก จิตตปัญญา 7 ของจิตตปัญญาศึกษา หากนักศึกษาได้ เรียนรู้ในเรื่องของการใคร่ครวญตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานร่วมกันมาเป็นอย่างดี จะ ทำให้สามารถเรียนรู้งานกายภาพบำบัดในชุมชน ได้มากขึ้น สามารถเชื่อมโยงตนเองกับการเรียนรู้ โลกภายนอกได้ดีขึ้น

การเตรียมนักศึกษาให้พร้อมต่อการเรียนรู้ในเรื่องใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ตัวผู้เรียนเองได้ ตกผลึกในเรื่องเดิมที่ได้ผ่านการเรียนรู้มาแล้ว เพื่อ

ให้การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ ใหม่เข้าไปเป็นองค์ความรู้ในตัวของผู้เรียนเป็นไป ได้ด้วยดี ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจึงควรพิจารณาสิ่ง ที่ต้องการให้เรียนรู้ในแต่ละช่วงเวลา กระบวนการ เรียนรู้ และผลการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง

ครูผู้สอนควรมีความเข้าใจกระบวนการ เรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาอย่างถ่องแท้รวมทั้ง เข้าใจแก่นของวิชากายภาพบำบัดชุมชนเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังสามารถสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณาจารย์ อาจารย์กับนักศึกษาและชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้การสร้างความสำเร็จกระบวนการ เรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาควรเริ่มจากการสร้าง พื้นที่ในการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มอาจารย์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดหรือวิธีการจากการศึกษา เรื่องจิตตปัญญาศึกษา จากการจัดการเรียนการสอน หรือการปฏิบัติตามหลักจิตตปัญญา 7 แล้ว บังเกิดผลการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของ ตนเองยิ่งสร้างความมั่นคงภายในตัวของอาจารย์ และมีผลต่อการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ หาก สามารถสร้างพื้นที่ดังกล่าวในกลุ่มอาจารย์ได้แล้ว ก็น่าจะสามารถขยายพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันไปยัง นักศึกษาและคนในชุมชนได้ไม่ยากจนเกินไป

นอกจากนี้ความเข้าใจในเรื่องของจิตต ปัญญาศึกษาแล้ว หากอาจารย์ได้มีโอกาสเรียนรู้อ การทำงานกายภาพบำบัดชุมชนแบบหลากหลาย แนวคิดในหลายบริบท ก็จะทำให้อาจารย์มีความ มั่นใจในการให้คำแนะนำศิษย์ หรือมีประเด็นใน การชวนคิดชวนคุยที่น่าสนใจ เกิดบรรยากาศใน การเรียนการสอนที่เร้าการเรียนรู้ของนักศึกษา

## เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ธนา นิลชัยโกวิทย์ และ อติศร จันทรสุข. (2552). ศิลปะการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: คู่มือกระบวนการจิตตปัญญา. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

อรอนงค์ แจ่มผล. (2552). ผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตนเองของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2553). จิตตปัญญาศึกษา: การเรียนรู้สู่จิตสำนึกใหม่. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

ปาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ (2556). กล้าที่จะสอน. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

พุดพิงศ์ สัตย์วงศ์ทิพย์ และชนันตภา พลอยเลื่อมแสง. (2548). การประเมินผลการเรียนรู้แบบประสบการณ์ตรงในเรื่องวัฒนธรรมอีสานและสุขภาพของนิสิตเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารเภสัชศาสตร์อีสาน ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.

ภาวินี เสาะสืบ. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). เคล็ด(ไม่)ลับการเรียนรู้ตามสภาพจริง.

หน่วยส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ งานบริการการศึกษา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2551). ข่าวสารวิชาการ. ฉบับที่ 9/2551 ประจำเดือนกันยายน 2551.



โครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์จาก  
ธรรมชาติเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและวิสาหกิจชุมชน



ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติน จิตตสุโก1

ที่มาและความสำคัญ

ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้วัตถุดิบมาจากธรรมชาติ ได้รับความนิยมและถูกนำมาใช้เพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ตำรับยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ จากเดิมมีเพียง 19 ตำรับปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 72 ตำรับ และผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากสมุนไพร ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มีการผลิตและจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ทั้งจากวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลาง จนถึงโรงงานอุตสาหกรรม จากการศึกษาพบว่าสินค้าตามท้องตลาดส่วนใหญ่ผลิตขึ้นเองโดยไม่มีการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน และไม่มีการรับรองมาตรฐานการผลิต ทำให้ไม่สามารถทราบถึงประสิทธิภาพการใช้และความเป็นพิษหรืออันตรายที่จะเกิดขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ได้รับรองมาตรฐานเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าสู่ตลาดการค้าระหว่างประเทศได้ เมื่อประเทศไทยได้เปิดเสรีการค้ากับกลุ่มประเทศอาเซียน ในปี พ.ศ. 2557

ในปี พ.ศ. 2557 คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้ จึงได้มีดำริโครงการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีการพัฒนาและยกระดับให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล รวมถึงมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมโดยอาศัยการวิจัยและพัฒนาให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์นั้นให้มีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น โดยอาศัยกระบวนการการวิจัยและพัฒนาที่เป็นระบบภายใต้มาตรฐานคุณภาพระดับสากล

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีความพร้อมของคณาจารย์ นักวิจัย หลักสูตรการศึกษา องค์กรความรู้ รวมถึงประสบการณ์จากการจัดทำผลิตภัณฑ์ตามมาตรฐานการพัฒนามาจนปัจจุบัน ซึ่งเหล่านี้เป็น

ปัจจัยเอื้อให้คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สามารถดำเนินการโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านมาตรฐานและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อให้ผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่มีมาตรฐาน เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน
3. เพื่อพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติร่วมกับวิสาหกิจชุมชน
4. เพื่อเพิ่มพูนทักษะ และองค์ความรู้ของนิสิตคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจากการเข้าร่วมโครงการ

### ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

พฤศจิกายน 2556 – มิถุนายน 2561

### กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมภายในหน่วยงาน/มหาวิทยาลัย

|  |       |        |
|--|-------|--------|
| อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์                      | จำนวน | 20 คน  |
| นิสิตคณะเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 4-6           | จำนวน | 170 คน |
| บุคลากรคณะเภสัชศาสตร์                      | จำนวน | 7 คน   |
| รวมทั้งสิ้น จำนวน 197 คน                   |       |        |
| ผู้เข้าร่วมภายนอกมหาวิทยาลัย (บุคคลทั่วไป) |       |        |
| สมาชิกวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครนายก         | จำนวน | 35 คน  |
| บุคลากรของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายก  | จำนวน | 4 คน   |
| รวมทั้งสิ้น จำนวน 39 คน                    |       |        |

ประโยชน์ที่ได้รับ

ด้านเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์สุขภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดนครนายก มีคุณภาพตามมาตรฐานทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในและต่างประเทศ

ด้านสังคม

สังคมหรือชุมชนได้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยต่อการอุปโภคและบริโภค

ด้านสิ่งแวดล้อม

มีการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติทั้งที่เหลือใช้หรือที่มีอยู่มาเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ช่วยลดขยะและเป็นการใช้ทรัพยากรในสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า

สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

การนำองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เกษษกรรมและวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางมาใช้ประโยชน์

วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เช่น พัฒนาตำรับเจลกันยุงที่มีส่วนผสมของสารสกัดจากธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารสกัดว่านหางจระเข้ เช่น ครีม เจล โลชั่น มาสก์ผง ถ่านไม้ไผ่ และอื่น ๆ อีกมากกว่า 20 ผลิตภัณฑ์ และมอบสูตรให้แก่ผู้ประกอบการในจังหวัดนครนายกที่เข้าร่วมโครงการฯ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการ ให้คำปรึกษาในด้านปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เช่น การแก้ไข

ปัญหาความไม่คงสภาพทางจุลชีววิทยาแก่ผู้ประกอบการเครื่องสำอาง

ตรวจวิเคราะห์หาปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

ทดสอบการแพ้และการระคายเคืองของผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาให้ผู้ประกอบการ โดยใช้อาสาสมัครจำนวน 30 คน ทดสอบเป็นระยะเวลา 1 เดือน ประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ

จัดอบรมหลักเกณฑ์เบื้องต้นของการวิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง จำนวน 2 ครั้ง ในเรื่องการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผลิต การควบคุมคุณภาพ สถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และบุคลากรตามมาตรฐาน GMP

ผลการดำเนินงาน: ผู้ประกอบการมีผลิตภัณฑ์ที่นำไปจำหน่ายในปริมาณที่มากขึ้น ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายอยู่แล้วมีมาตรฐานมากขึ้น ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในต่างประเทศมากขึ้นจากการแสดงผลการทดสอบเชื้อที่ประเมินโดยโครงการ ฯ และการจากการได้รับการอบรมการจัดทำเอกสารตามระบบมาตรฐาน GMP

การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ ชุมชน สังคม ประเทศชาติ

การถ่ายทอดองค์ความรู้และบูรณาการองค์ความรู้กับการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ระดับบัณฑิตศึกษา และสู่ชุมชน

การบูรณาการองค์ความรู้กับรายวิชาต่าง ๆ ในระดับปริญญาตรี ได้แก่ วิชาเทคโนโลยี เกษษกรรม 2 วิชาวิทยาการเครื่องสำอาง ในระดับปริญญาโท ได้แก่ วิชาสมุนไพรเพื่อสุขภาพและความงาม วิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยนำโจทย์จากผู้ประกอบการมาให้นิสิตค้นหาข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์วิธีแก้ไขปัญหาและพัฒนาสูตรตำรับเครื่องสำอาง เมื่อนิสิตพัฒนาตำรับเครื่องสำอางแล้ว ได้นำไปให้ผู้ประกอบการทดลองใช้เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจ

การเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนและสังคม นำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เภสัชกรรมและวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ผลิตและจำหน่ายเครื่องสำอางในจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้ประกอบการปีละ 2 ครั้ง โดยเป็นวิทยากรในภาคบรรยายและปฏิบัติการหรือเป็นผู้ช่วยวิทยากร หัวข้อการอบรมได้แก่ การตั้งตำรับเครื่องสำอางชนิดต่าง ๆ การควบคุมคุณภาพเครื่องสำอาง หลักเกณฑ์เบื้องต้นของการผลิตเครื่องสำอาง การจัดทำข้อมูลผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมพาผู้ประกอบการไปศึกษาดูงานที่โรงงานผลิตเครื่องสำอาง มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัย ภูเบศร และแหล่งเพาะปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์ที่กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง

ผลการดำเนินงาน: นิสิตในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทได้รับความรู้เพิ่มขึ้น เพิ่มพูนทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้รับประสบการณ์จริงในการปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการพัฒนาตำรับเครื่องสำอาง การควบคุมคุณภาพและการผลิตมากขึ้น ยกกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในจังหวัดนครนายกให้สูงขึ้น

ชุมชน สังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการ

จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นรายได้หลักของครอบครัว

## มีผลการชี้วัดเชิงประจักษ์

1. จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาทั้งหมด 18 ผลิตภัณฑ์
2. จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานกระทรวงผ่านเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ทั้งหมด 4 ผลิตภัณฑ์

## ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินการของโครงการที่ผ่านมาทางโครงการได้จัดกิจกรรมครบถ้วนตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และผลการดำเนินงานออกมาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเข้ามาร่วมโครงการมากขึ้นทุกปี โดยกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือทำให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการตั้งสูตรตำรับ การผลิต การควบคุมคุณภาพ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์และการวางแผนการตลาด นอกจากนี้ทางโครงการยังให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการที่เข้ามาขอคำปรึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาสูตรตำรับ และพัฒนาสูตรตำรับทั้งจากเดิมที่มีอยู่และสูตรใหม่ ในด้านความร่วมมือกับ active actor นั้น ทางโครงการประสานงานกับฝ่ายคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ได้รับความร่วมมืออย่างดีเยี่ยมจากนายแพทย์ สสจ. และเภสัชกรในฝ่าย โดยมีความร่วมมือกันในการออกตรวจประเมินสถานที่ผลิต และผลิตภัณฑ์ชุมชนของผู้ประกอบการที่เข้ามาร่วมโครงการ ส่งผลให้การให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือสมบูรณ์มากขึ้น ทางโครงการยังให้บริการ

ตรวจการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์ และส่งผลการประเมินให้ผู้ประกอบการและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายกก่อนที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจะส่งผลิตภัณฑ์ไปให้ทางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ตรวจ ทั้งนี้เพื่อช่วยลดภาระของผู้ประกอบการ หากพบว่าเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อโรคปนเปื้อนมาจะได้แก้ไขก่อนที่จะส่งให้กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ประเมิน active actor อีกกลุ่มหนึ่งคือประธาน OTOP ของจังหวัดนครนายก โดยทางโครงการเคยเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบการในด้านการวางแผนการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่จะสามารถขับเคลื่อนโครงการให้ขยายวงกว้างไปในกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้อีกในอนาคต

ในด้านการบูรณาการงานบริการวิชาการ แก่ชุมชนกับการเรียนการสอนนั้น ทางโครงการได้นำปัญหาและโจทย์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากผู้ประกอบการ เช่นการพัฒนาตำรับหรือการวิเคราะห์ปริมาณสารสำคัญในพืชที่ผู้ประกอบการใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องสำอางมาบูรณาการให้นิสิตระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทในการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการเพื่อให้นิสิตได้ฝึกฝนและตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนการสอนว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สำหรับในด้านการบูรณาการงานบริการวิชาการกับการวิจัยนั้น โครงการได้โจทย์วิจัยมาจากผู้ประกอบการ เช่น ผู้ประกอบการสบู่ถ่านไม้ไผ่ให้อาจารย์และบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาศึกษาความสามารถในการดูดซับสารพิษของถ่านไม้ไผ่ในจังหวัดนครนายกเปรียบเทียบกับถ่านชนิดอื่นหรือผู้ประกอบการสบู่ฟักข้าวมีโจทย์วิจัยคือให้พัฒนาวิธีวิเคราะห์ปริมาณสารสำคัญคือไลโคปีน

ในน้ำมันฟักข้าว และการสกัดน้ำมันฟักข้าวด้วยน้ำมันมะพร้าวจะทำให้ได้สารสำคัญมากขึ้นหรือไม่อย่างไร

จะเห็นได้ว่าโครงการมีผลงานที่ผ่านมาเด่นชัด เป็นรูปธรรม แม้ว่าจะไม่ได้วัดผลในเชิงเศรษฐกิจโดยตรงเนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการแต่โครงการได้สัมผัสสัมผัสกับผู้ประกอบการบางรายและถามถึงความเห็นพบว่าผู้ประกอบการทุกคนอยากให้มีโครงการนี้ต่อไป เนื่องจากได้รับความรู้และได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการอย่างมาก อีกประการที่สำคัญคือการเข้ามาร่วมมือกิจกรรมของโครงการทำให้ผู้ประกอบการได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ประกอบการด้วย

ในอนาคตโครงการมีแผนที่จะพัฒนาผู้ประกอบการทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป ในเชิงปริมาณนั้น ผ่านการประสานงานกับ active actor และเชิญชนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมโครงการมากยิ่งขึ้น สำหรับในเชิงคุณภาพโครงการจะคัดเลือกผู้ประกอบการที่สนใจ และมีความพร้อมและมีศักยภาพในระดับหนึ่งเพื่อพัฒนาให้ได้ OTOP ที่มีระดับดาวสูงขึ้นไปจนถึง 5 ดาว เพิ่มขีดการแข่งขันในระดับประเทศ และผลักดันให้จำหน่ายสินค้าออกต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นเป้าหมายที่มีความท้าทาย ในด้านการบูรณาการงานวิจัย ภายวิจัยจะมีความลึกมากขึ้น เช่นศึกษาถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ต่อผู้ใช้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการต่อไป

“สภาผู้นำชุมชน สภาแห่งการพัฒนา” สภาของการเมืองภาค  
พลเมืองเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ  
และจัดการตนเองอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา หมู่ที่ 4 บ้านดงสระแก้ว  
ตำบลไผ่ล้อม อำเภอลับแล  
จังหวัดอุตรดิตถ์



Ban Dongsakaew Community Leaders Council :  
The Council of Development.

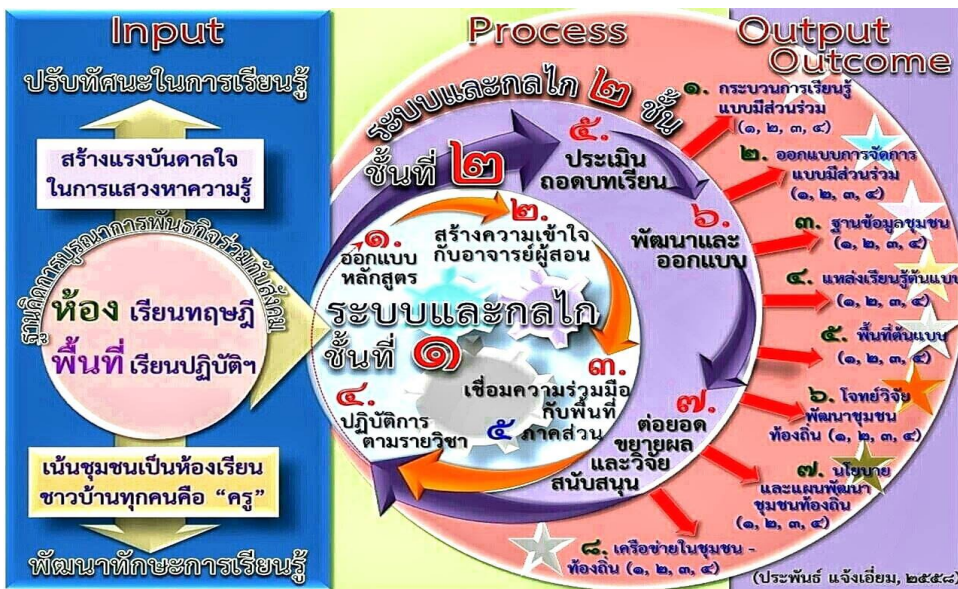
This semi-political council aims to minimize inequality  
and to encourage  
self-reliance among people. A Case Study of Moo 4 Ban  
Dongsakaew,  
Tambon Pai Lom, Amphur Lablae, Uttaradit.

อาจารย์ประพันธ์ แจ็งเยี่ยม1 และอาจารย์สุรียพร เพ็งเลียย2

ที่มาและความสำคัญ

นโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ให้ความสำคัญกับระบบและกลไก ในการขับเคลื่อนพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม เพื่อบูรณาการศาสตร์และบูรณาการพันธกิจ โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area based) เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้มีความสามารถยกระดับการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

จากนโยบายและหลักคิดดังกล่าว ได้นำสู่นโยบายและการปฏิบัติการในระดับคณะ หลักสูตร รายวิชา อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหลักสูตร การพัฒนาชุมชน ได้นำนโยบายดังกล่าวมาออกแบบการทำงานในระดับหลักสูตรดังนี้ (ภาพที่ 1)



ภาพที่ 1: กลไกและระบบการสร้างการเรียนรู้หลักสูตรการพัฒนาชุมชน

1 อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์  
 2 อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏโพนพิบูลสงคราม



การออกแบบระบบและกลไกการบริหารจัดการในการสร้างการเรียนรู้ของหลักสูตรการพัฒนาชุมชน โดยเชื่อว่า “ห้องเรียนเรียนทฤษฎีพื้นที่เรียนรู้เชิงปฏิบัติการ” โดยให้ความสำคัญกับการสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาความรู้ เน้นชุมชนเป็นห้องเรียน ชาวบ้านทุกคนคือ “ครู” เป็นฐานปัจจัยนำเข้า (Input) ที่สำคัญ

ซึ่งปัจจัยนำเข้ดังกล่าวได้นำมาออกแบบระบบการบริหารจัดการของหลักสูตรการพัฒนาชุมชน ซึ่งเรียกว่า กระบวนการ (Process) โดยมีกลไก 2 ชั้น ในการดำเนินการ คือ

ชั้นที่ 1 มุ่งเน้นกระบวนการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับกระบวนการสร้างการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่สอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น, การสร้างความเข้าใจร่วมกับทีมอาจารย์ประจำหลักสูตร, และการเชื่อมความร่วมมือกับพื้นที่ 5 ภาคส่วน (ท้องถิ่น, ท้องที่, ชุมชน, หน่วยงานภาคี, วิชาการภายในและภายนอก) เพื่อปฏิบัติการตามรายวิชา (การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR), การบริการวิชาการ, การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โครงการตามพระราชดำริ) เพื่อสร้างให้เกิดรูปธรรมและสามารถพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

ชั้นที่ 2 มุ่งเน้นกระบวนการติดตามและประเมินผลแบบเสริมพลัง (Empowerment Monitoring and Evaluation) โดยการถอดบทเรียนร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อค้นหาจุดอ่อนจุดแข็ง และความต้องการของชุมชน โดยการใช้ฐานข้อมูลและสารสนเทศ (Data Based and Information) ของชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง เพื่อร่วมกันค้นหาทิศทางที่จะพัฒนาและออกแบบ

ต่อยอดขยายผลควบคู่ไปกับประเด็นโจทย์วิจัยและพัฒนา สนับสนุนการดำเนินการที่ผ่านมาให้ชัดเจนและตรงกับประเด็นในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

จากการออกแบบระบบและกลไกตามแนวคิดพันธกิจสัมพันธ์ทั้ง 4 ข้อ คือ 1. ร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน (Partnership) 2. เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefits) 3. มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Scholarship) 4. เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact) จึงเกิดผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome) 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1. การจัดการเรียนรู้ได้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคี เพื่อหนุนเสริมการจัดการตนเองของชุมชน 2. เกิดการออกแบบ การจัดการออกแบบเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น 3. เกิดฐานข้อมูลและสารสนเทศชุมชนท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการพัฒนาและผลักดันสู่นโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม 4. เกิดแหล่งเรียนรู้ต้นแบบเพื่อสร้างการเรียนรู้ภายในและภายนอกชุมชน 5. เกิดพื้นที่ต้นแบบระดับหมู่บ้านเพื่อการต่อยอดขยายผลในระดับตำบลถึงระดับจังหวัด 6. เกิดโจทย์วิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับชุมชนท้องถิ่น 7. เกิดนโยบายและแผนชุมชนท้องถิ่น 8. เกิดเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างการเรียนรู้และต่อยอดการพัฒนาและขยายพื้นที่การเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สภาผู้นำชุมชน คือ หนึ่งในรูปธรรมที่เกิดจากออกแบบการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ที่อาจารย์ได้ออกแบบให้นักศึกษาเรียนรู้ตามรายวิชา กระบวนการเสริมสร้างพลังชุมชนและ

รายวิชาวิเคราะห์และจัดลำดับปัญหา/ศักยภาพ  
 ชุมชน โดยให้นักศึกษาเข้าไปร่วมเรียนรู้ในหมู่ที่ 4  
 บ้านดงสระแก้ว ตำบลไผ่ล้อม โดยนักศึกษาจะมีการเรียนรู้ ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ในชั้นเรียน  
 จากนั้นนักศึกษาจะนำเอาทฤษฎี หลักการ แนวคิด  
 ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่จริงของหมู่บ้านดงสระแก้ว  
 ที่กลุ่มตนเองรับผิดชอบ และเมื่อได้ลงไปปฏิบัติ  
 การแล้ว นักศึกษานำผลการดำเนินการตาม  
 หลักวิชาในพื้นที่มานำเสนอในชั้นเรียน โดย  
 อาจารย์จะชี้แนะและให้นักศึกษาไปปรับปรุง ให้  
 สอดคล้องตามหลักวิชา ตลอดระยะเวลา 3 เดือน  
 เศษ จนเกิดผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome)

และผลกระทบ (Impact) ทางบวกต่อชุมชนท้องถิ่น  
 ทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative) และคุณภาพ  
 (Qualitative) ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของ  
 คนในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำของคนในชุมชน  
 ท้องถิ่น อีกทั้งยังทำให้ชุมชนจัดการตนเองได้เพิ่ม  
 มากยิ่งขึ้น

จากการออกแบบการเรียนรู้ตามหลัก  
 วิชาการสู่ปฏิบัติการจริงในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น จน  
 เกิดความสำเร็จดังกล่าว ทางหลักสูตรจึงได้มี  
 โอกาสไปนำเสนอเป็นกรณีศึกษา ต่อทางคณะ  
 กรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) 2 ครั้ง ใน ปี พ.ศ.  
 2556 (ภาพที่ 2) และปี พ.ศ. 2559 (ภาพที่ 3)



ภาพที่ 2: กรณีศึกษาบัณฑิตอุดมคติไทย 4 สถาบัน



ภาพที่ 3: นำเสนอหลักสูตรเด่นต่อคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.)



ภาพที่ 4 - 5: ผศ. ลิทธิชัย หาญสมบัติ อธิการบดีกล่าวเปิด ในเวทีทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับตำบลไผ่ล้อม

1. ร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน (Partnership)

หลักสูตรการพัฒนาชุมชน ได้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับตำบลไผ่ล้อม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ภาคประชาชนชน, หน่วยงานภาคีในตำบล และภาควิชาการ เพื่อใช้พื้นที่ตำบลไผ่ล้อมเป็นห้องเรียนชุมชนของหลักสูตรการพัฒนาชุมชนตามแนวคิด “1 หลักสูตร 1 ตำบล” เมื่อปี พ.ศ. 2555 เพื่อออกแบบการทำงานร่วมกันในการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม

ในการเรียนรายวิชากระบวนการเสริมสร้างพลังชุมชนและรายวิเคราะห้และจัดลำดับ

ปัญหา/ศักยภาพชุมชน นักศึกษาได้ใช้หลักการมีส่วนร่วมลงไปประชุมและชี้แจงการลงพื้นที่ตามรายวิชาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 เดือนเศษ ในที่ประชุม ประจำเดือนของหมู่บ้าน รวมถึงการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ต่าง ๆ และได้มีการรวบรวมรายชื่อแกนนำที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.), แกนนำคุ้ม, แกนนำกลุ่ม/องค์กร, ภาคประชาชน, ผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้าน ได้จำนวน 23 คน มาเป็นองค์ประกอบของ “สภาผู้นำชุมชน” (ผู้ใหญ่ใจดีชัย ลีประดิษฐ์, 2552) และเชื่อมโยงงานตามรายวิชาวิเคราะห์ฯ และการขับเคลื่อนงานผ่านกลไกของสภาผู้นำชุมชนที่ก่อตั้งขึ้น

### สภาผู้นำหมู่บ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ ๔ ตำบลไผ่ล้อม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

|                    |             |  |
|--------------------|-------------|--|
| 1. ผู้ใหญ่สนั่น    | อำเภอเมือง  | ผู้ใหญ่บ้าน, กองทุนหมู่บ้าน, สถาบันการเงินบ้านดงสระแก้ว, บริหารหมู่บ้านจัดการหมู่บ้านแบบมีส่วนร่วม, บริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม |
| 2. ผู้ช่วยสำเริง   | สว่างใจ     | ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, ผู้อำนวยการโรงเรียนทำกิน-ทำใจ  |
| 3. ผู้ช่วยสุนทร    | มุกดา       | ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, ประปา, อปพร, กรรมการหมู่บ้าน   |
| 4. ส.อบต. สมศักดิ์ | ผ่องใส      | ส.อบต., หัวหน้าคุ้ม, กรรมการหมู่บ้าน, รองสถาบันการเงิน   |
| 5. ส.อบต. บุญธรรม  | เทพบ้าน     | ส.อบต., กรรมการหมู่บ้าน, อสม.  |
| 6. นายเพ็ญ         | สุขวิเศษ    | หัวหน้าคุ้ม, กรรมการหมู่บ้าน (เหรียญก)   |
| 7. นายสันติ        | สินธุทอง    | หัวหน้าคุ้ม, ผู้ประสานพลังแผ่นดิน, กรรมการหมู่บ้าน   |
| 8. นางหุมนก        | ชมโลก       | กรรมการหมู่บ้าน (เลขานุการ), หัวหน้าคุ้ม, กองทุนแม่ของแผ่นดิน  |
| 9. นางชูศรี        | อำเภอเมือง  | กลุ่มสตรีแม่บ้าน, กรรมการหมู่บ้าน (ผู้ช่วยเลขาฯ), อสม.   |
| 10. นายเรไร        | เรืองปิ่น   | กลุ่มคนตรีไทย, กรรมการหมู่บ้าน   |
| 11. นางสาวราย      | เปี่ยมผล    | กลุ่มแก้วใส ปิ่นน้ำใจ, กรรมการประปา  |
| 12. นางศรีพร       | คุ้มอักษร   | กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, กรรมการหมู่บ้าน, อสม.  |
| 13. นางทัศนีย์     | จันทร์ชื่น  | กลุ่มอาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)   |
| 14. นางน้ำฝน       | มูลน้ำอย่าง | รองประธานกรรมการหมู่บ้าน, ปราชญ์ชาวบ้านชมไทย   |
| 15. นางวีโร        | แก้วกลศรี   | กรรมการหมู่บ้าน, อสม.  |
| 16. นางสมควร       | สุขเส้น     | กรรมการหมู่บ้าน, เลขานุการคุ้ม ๔   |
| 17. นางหวิ         | เพ็ชรเอี่ยม | กรรมการหมู่บ้าน, รองประธานคุ้ม ๓, กรรมการโรงเรียนทำกิน-ทำใจ, อสม.  |
| 18. นางเบน         | พูนเพิ่ม    | กลุ่มผู้สูงอายุ, ปฏิคม คุ้ม ๓, อสม.  |
| 19. นางสาวนัชชนก   | จงไพบุลย์   | แกนนำเยาวชน, กรรมการโรงเรียนทำกิน-ทำใจ   |
| 20. นางประทีป      | ทิพย์เครือ  | กรรมการด้านพัฒนาสตรี (เด็กและเยาวชน), กรรมการโรงเรียนทำกิน-ทำใจ  |
| 21. นางแสงเดือน    | บัตรมาก     | กรรมการด้านพัฒนาสตรี (เด็กและเยาวชน), อสม.   |
| 22. นายมานพ        | มุกดา       | รองประธานด้านความปลอดภัย, ประธานโรงสีข้าว  |
| 23. นางรัชชก       | มุกดา       | คณะทำงานด้านการจัดทำแผน, รองประธานกองทุนแม่  |

ภาพที่ 6 สภาผู้นำชุมชนบ้านดงสระแก้ว

โดยได้ผล การวิเคราะห์พบว่า ชุมชนเกิดปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำ ชาวบ้านซื้อพืชผักปนเปื้อนสารเคมีจากตลาด ก่อเกิดสุขภาพไม่ดีและมีปัญหาหนี้สินตามมา จากนั้นสภาผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงได้จัดลำดับปัญหาตามเครื่องมือทางวิชาการที่นักศึกษาได้นำไปประยุกต์ใช้ จากนั้นนักศึกษาได้นำปัญหาดังกล่าวที่ชาวบ้านต้องการแก้ปัญหาเป็นอันดับแรก มานำเสนอในชั้นเรียน ทั้งอาจารย์และนักศึกษามีการศึกษาค้นคว้าแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว พบว่า “หลุมแก๊จน คนพอเพียง” เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

นักศึกษาจึงได้ร่วมกันจัดการประชุมและนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคู่สภาผู้นำชุมชน ชาวบ้านและหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน โดยในที่ประชุมของหมู่บ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4 เห็นพ้องต้องกันว่า จะดำเนินการแก้ไขปัญหาลักษณะโครงการที่เรียกว่า “หลุมแก๊จน คนพอเพียง” โดยมีการตกลงร่วมกันที่จะดำเนินการร่วมกันในทุกภาคส่วน โดยมีทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้อำนวยความสะดวก ในด้านงบประมาณและบุคลากรในการสนับสนุนโครงการ, ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจเลือดผู้เข้าร่วมโครงการ, คณะทำงานสภาผู้นำชุมชนหมู่บ้านเป็นแกนหลักในการดำเนินงานตามโครงการ, ภาควิชาการเข้าไปร่วมหนุนเสริมแบบเสริมพลังแบบวิชาการตัวคูณ

2. เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefits)

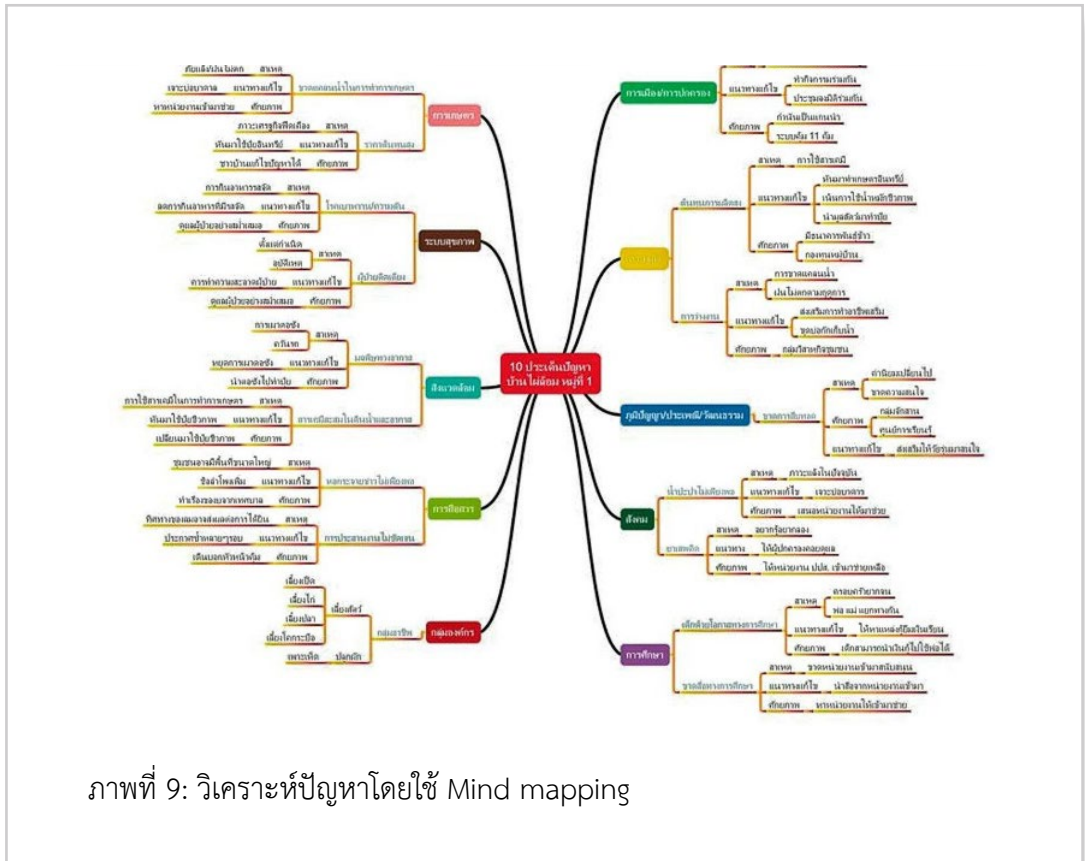
ในการออกแบบร่วมกันในการทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Based) ตั้งแต่นั้น ด้วยการใช้งบใหม่ที่เรียกว่า “สภาผู้นำชุมชน” ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมรูปแบบใหม่ที่ทำให้หน่วยงานภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมกันเสนอข้อมูลตามบทบาทหน้าที่ของตนในแต่ละหน่วยงาน จึงทำให้ทุกฝ่ายเห็นบทบาทหน้าที่ของตนที่มีอยู่มาร่วมกันแก้ไขปัญหามาสามารถทำแผนและโครงการมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างตรงจุด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นำผลจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาคู่สภาผู้นำชุมชน, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ไผ่ล้อม (รพ.สต.) นำไปจัดทำแผนและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ, หน่วยงานด้านการเกษตรใช้ในการเสนอแผนงานเพื่อปรับรูปแบบการผลิตจากพืชเชิงเดี่ยวไปเป็นแบบผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่, กลุ่มเกษตรกรสามารถกำหนดเป็นแผนงาน/โครงการในระดับหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนได้เพิ่มขึ้น, อีกทั้งทางหลักสูตรการพัฒนาชุมชน ก็ได้แนะนำแนวทางการหนุนเสริมวิชาการร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ไปปรับใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นตามบริบทของชุมชนในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียง





ภาพที่ 7-8: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เข้ามาตรวจเลือดประชาชนก่อนและหลังการดำเนินโครงการ โดยร่วมมือกับสภาผู้นำชุมชนบ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4

3. มีการใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดผลงานทางวิชาการ (Knowledge Sharing and Scholarship) □



ภาพที่ 9: วิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ Mind mapping

การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

| ลำดับปัญหา  | ประเด็นปัญหา/ ศักยภาพ | สาเหตุของปัญหา   | ส่วนประกอบของการจัดลำดับความสำคัญ |                        |                               |                       | คะแนน (๒๐) | ลำดับ |
|-------------|-----------------------|--|-----------------------------------|------------------------|-------------------------------|-----------------------|------------|-------|
|             |                       |  | ขนาดของปัญหา (๕)                  | ความรุนแรงของปัญหา (๕) | ความง่ายต่อการแก้ไข ปัญหา (๕) | ปฏิกิริยาของชุมชน (๕) |            |       |
| ๑. เกษตร    | - การลงทุน            | - ค่าปุ๋ย<br>- ค่ายาฆ่าหญ้า, ยาฆ่าแมลง<br>- ค่าพันธุ์พืช       | ๕                                 | ๕                      | ๓                             | ๒                     | ๑๕         | ๑     |
|             | - แรงงาน              | - ค่ารถเกี่ยว<br>- ค่าคนหว่านข้าว<br>- ค่าคนฉีดยา<br>- ค่ารถไถ | ๕                                 | ๔                      | ๓                             | ๒                     | ๑๔         |       |
|             | - ราคาข้าวตกต่ำ       | - เกิดจากทางรัฐบาลให้ราคาข้าวต่ำลง                             | ๕                                 | ๕                      | ๕                             | ๕                     | ๒๐         |       |
| ๒. เศรษฐกิจ | - ค่าครองชีพ          | - ค่าเล่าเรียน<br>- ค่าอุปโภค/                                 |                                   |                        |                               |                       |            |       |

ภาพที่ 10 : ภาพแสดงตารางการใช้วิชาการมาจัดลำดับปัญหา

ในการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพชุมชนผ่านสภาผู้นำชุมชนนั้น นักศึกษาจะใช้เครื่องมือทางวิชาการที่ได้เรียนรู้ในชั้นเรียน คือ เครื่องมือการจับประเด็นการวิเคราะห์ปัญหาด้วย Mind mapping, หลักการค้นหาเหตุของเหตุของปัญหาด้วยวิธีคิดเชิงระบบ (System thinking) และใช้หลักวิชาการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้วยตารางเมทริกซ์ (Matrix) นำมาใช้ในการจัดลำดับปัญหา/ศักยภาพ ประกอบด้วย ขนาดของปัญหา, ความรุนแรงของปัญหา, ความง่ายต่อการแก้ไข ปัญหา, ปฏิกิริยาของชุมชนต่อปัญหา ซึ่งคนในชุมชนจะได้ มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา/ศักยภาพร่วมกัน จนได้ประเด็นปัญหา/ศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน

(Measurable Social impact)

เมื่อได้มีการปฏิบัติการตามโครงการร่วมกัน ได้ผลการดำเนินการของหมู่ที่ 4 บ้านดงสระแก้ว ดังนี้ 1. เกิดกลไกสภาผู้นำชุมชนที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการหมู่บ้านแบบมีส่วนร่วม 1 กลไก 2. เกิดกลไกสภาผู้นำเด็กและเยาวชนอาสา ที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน 1 กลไก 3. เกิดการพัฒนาศักยภาพ แกนนำสภาผู้นำชุมชนจำนวน 23 คน 4. เกิดฐานข้อมูลสารสนเทศ ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของหมู่บ้าน ที่ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน 1 กลไก 5. เกิดนวัตกรรมการพัฒนาแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองแบบบูรณาการ โดยมีกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่มีภาควิชาการหนุนเสริมด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์สนามแรง (Force Field Analysis: FFA) 6. เกิด

4. เกิดผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้

การพัฒนา กลุ่ม/องค์กรที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้วยการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่ม และมีภาควิชาการมาสนับสนุนการจัดทำชุดความรู้ 16 แหล่งเรียนรู้ 7. เกิดหลุมแก้งจัน คนพอเพียง ที่เป็นนวัตกรรมการทำงานเกษตรแบบผสมผสานตามทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 50 หลุม 7.1 ชาวบ้านลดค่าใช้จ่ายจากการซื้อพืชผักในหน้าแล้งรวม 30,000 บาท/3 เดือน ชาวบ้านมีเงินเหลือใช้หนี้เพิ่มขึ้น 7.2 ชาวบ้าน มีสุขภาพดีขึ้น เฉลี่ยประมาณ 30 % (ข้อมูลรพ.สต. ปี พ.ศ. 2560) เนื่องจากการรับประทานพืชผักปลอดภัยต่อสุขภาพ 7.3 สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ได้มีการนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในหลุมแก้งจันฯ มีการปลูกพืชผักและไม้ยืนต้นที่มีความหลากหลายรวมกันไม่ต่ำกว่า 10 ชนิด ขนาดหลุมความกว้าง 1.5 เมตร X 1.5 เมตร 7.4 เกิดตลาดสีเขียวระดับหมู่บ้าน เมื่อคนในชุมชนดำเนินการจัดทำหลุมแก้งจัน คนพอเพียง ตามแนวคิด “ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก” โดยใช้หลักการ กิน แลก แจก ขายนั้น เมื่อชาวบ้านทำหลุมแก้งจันขึ้นมาเพื่อปลูกไว้กินเป็นหลัก เหลือจึงนำไปแลก หากยังเหลือก็นำไปแจกเพื่อนบ้านที่ยากไร้หรือขาดแคลน แต่ผลผลิตก็ยังเหลืออยู่อีก สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหลุมแก้งจันฯ จึงได้คิดร่วมกันว่าน่าจะมาจัดทำ “ตลาดสีเขียว/ตลาดรักษาสุขภาพ” เพื่อนำ

ผลผลิตที่มีเหลือของสมาชิกแต่ละครัวเรือนนำมาจำหน่าย ดังนั้นสภาผู้นำชุมชนบ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4 จึงได้มีการประชุมและมีมติในการจัดตั้งตลาดสีเขียวและจัดตั้งคณะกรรมการตลาดในระดับหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อนำผลผลิตที่เหลือมาจำหน่ายเป็นรายได้ และยังสามารถนำไปชำระหนี้ได้อีกทางหนึ่งด้วย

5. เกิดผลการพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement System: CIS)

ได้มีการพัฒนาระบบและกลไกของมหาวิทยาลัย คณะ/ศูนย์สำนัก หลักสูตรสาขา รายวิชาที่มุ่งเน้นการบูรณาการพันธกิจและการบูรณาการศาสตร์ให้ทำงานหนุนเสริมชุมชนท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยในระดับหลักสูตรได้นำมาปรับปรุงในรายวิชาการกระบวนการเสริมสร้างพลังชุมชน โดยนำเอาหลักการ “สภาผู้นำชุมชนบ้านดงสระแก้ว” ไปเป็นกรณีศึกษา และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามรายวิชาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ในขณะเดียวกันระบบและกลไกของชุมชนท้องถิ่น โดยในระดับหมู่บ้านดงสระแก้วได้ถือปฏิบัติในการประชุมประจำเดือนของทุกเดือน ก่อนที่ประชุมชาวบ้านประจำเดือน ซึ่งถือปฏิบัติจนเป็นปกติตามหลักการบริหารจัดการหมู่บ้านสู่การจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วม นับตั้งแต่เดือน





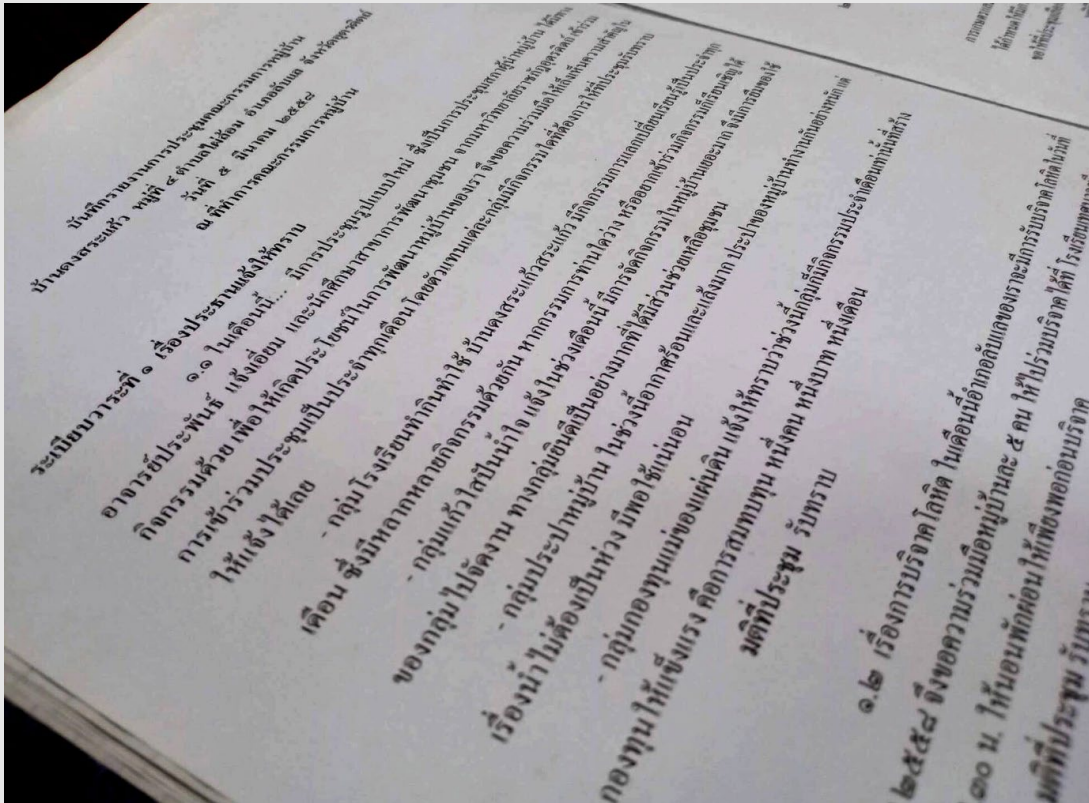
ภาพที่ 11: ภาพการประชุมประจำเดือนของสมาคมนักวิชาการและสภาประชาชนบ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4



ภาพที่ 12: ภาพของหลุมแก๊จน คนพอเพียง



ภาพที่ 13: ภาพตลาดสีเขียวบ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4



ภาพที่ 14: ภาพแสดงบันทึกการประชุมประจำเดือน วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2558 บ้านดงสระแก้ว หมู่ที่ 4

เอกสารอ้างอิง

นายโชคชัย ลิ้มประดิษฐ์ <https://www.facebook.com/Section6TH/posts/908943395804574>

